

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ანა გურიელი

**მოსამართლის უფლებამოსილების
ფარგლები სასამართლო მედიაციის
პროცესის წარმოებასთან მიმართებაში**

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: თეიმურაზ თოდრია

სადოქტორო პროგრამა - სამართალი

წარდგენილია დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

თბილისი, 0192, საქართველო

საავტორო უფლება © 2018 წელი, „ანა გურიელი“

ანოტაცია

სასამართლო მედიაციის პროცესში მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების და მისი აქტიურობის ფარგლების მართებული, საერთაშორისო განვითარების ტენდენციებთან ჰარმონიზირებული რეგულირება მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში წამოჭრილი გამოწვევების დაძლევას, სახელმწიფოს მასშტაბით აყალიბებს დავის გადაწყვეტის საშუალებების ფუნქციონირების ეფექტიან და მოქნილ სისტემას. ამასთან, აღნიშნულის სამართლებრივი მონესრიგება სამართლის სუბიექტთა ინტერესების განხორციელებისა და სამართლებრივი ცნობიერების ჩამოყალიბების წინაპირობაა.

შესაბამისად, კვლევის ფარგლებში განვითარებული მსჯელობა, რომელიც ერთგვარად ეფუძნება მოსამართლის როლის გააქტიურებისა და უფლებამოსილებების ზრდის პრინციპს სამოქალაქო სამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის პროცესში, ადეკვატური სამართლებრივი ინსტრუმენტებით საზოგადოებრივ ურთიერთობებზე რეაგირების მოხდენის შესაძლებლობად უნდა შეფასდეს. აღნიშნული არსებითად წაახალისებს დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტის ფორმების გამოყენებასა და დავის გადაწყვეტის საშუალებებისადმი მიმართვიანობას შორის ბალანსის ჩამოყალიბებას.

ნაშრომის ფარგლებში დასახული მიზანი ვერ განხორციელდებოდა მედიაციის, როგორც ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნებისა და კონცეპტუალური მასახიათებელების კვლევის გარეშე. მით უფრო, რომ საქართველოში მედიაცია ახალ ინსტიტუტად მიიჩნევა და მასთან დაკავშირებული რიგი არსებითი

საკითხების ირგვლივ სამეცნიერო კვლევების დეფიციტი შეინიშნება. შესაბამისად, ნაშრომის ფარგლებში დასმული და პასუხგაცემულია შეკითხვები ისეთ საკითხებთან მიმართებაში, როგორცაა მედიაციის ცნება, ძირითადი ნიშნები, მიზნები და ამოცანები; შეფასებულია მედიაციის ურთიერთმიმართება დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან; დადგენილია სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობითი მედიაციის თანაფარდობა;

საკვლევი საკითხის სრულყოფის მიზნით, მედიაცია შეფასდა როგორც ეთიკურ პრინციპებზე დაფუძნებული პროცესი და განისაზღვრა პროცესის მონაწილეთა, მათ შორის მოსამართლეთა ეთიკური ბოჭვის ფარგლები; დასახული მიზნების მიღწევა შეუძლებლად ჩაითვალა მედიატორისადმი და ადვოკატისადმი წარდგენილი მოთხოვნების კვლევის გარეშე, რაც განისაზღვრა როგორც მედიაციის მიზნების განხორციელების სამართლებრივი ინსტრუმენტი. მოსაზრებათა კომპლექსური ანალიზისა და ურთიერთშეჯერების შედეგად დადგინდა, რომ მედიაცია მოქალაქეთა სამართლებრივი დაცვის ერთ-ერთ ქმედით საშუალებად უნდა იქნეს აღიარებული, რამეთუ იგი ემსახურება მხარეთა პრიორიტეტების განხორციელებასა და სამომავლო ურთიერთობების შენარჩუნებას, იმ პირობებში როდესაც რიგ შემთხვევებში სასამართლო დავა მხარეთა ინტერესებს განუხორციელებელ სხდისდამათიუფლებების დაცვა მხოლოდ ფორმალურ, აღუსრულებელ სამართლებრივ ინსტრუმენტად რჩება.

სადისერტაციო ნაშრომში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა შედარებით სამართლებრივ ანალიზს, რამეთუ ქართულ სამართლებრივ სივრცეში მედიაციასთან დაკავშირებული არსობრივი საკითხების ხარვეზული მონესრიგება მკაფიოდ წარმოჩინდება სამართლის მითითებულ დარგში მონივნავე სახელმწიფოთა სამართალთან შედარებით სამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე; აღნიშნულის მნიშვნელობას მეტად გამოკვეთს

ქართული სამართლის განხილვა თანამედროვე სამართლის უნიფიკაციის პროცესის განუყოფელ ნაწილად. ე.ი. კვლევა გლობალურ ანალიზზეა ორიენტირებული, რა შემთხვევაშიც მიღებული დასკვნები და შედეგები განისაზღვრება საერთაშორისოსამართლებრივ სივრცეში დამკვიდრებული ანალოგიური ინსტიტუტების განხილვის გზით.

ხაზგასასმელია, რომ ნაშრომისფარგლებში განვითარებული მსჯელობა სრულად ემსახურება სასამართლო მედიაციის მოდელის კვლევასსაქართველოში, მოსამართლის როლთან დაკავშირებული ხარვეზული საკანონმდებლო მოწესრიგების აუცილებლობის დადასტურებას აღნიშნული პროცესის ფარგლებში და ქმედითი რეკომენდაციების შემუშავებას.მათ შორის, მორიგებით დავების გადაწყვეტის გამოცდილება ქართულ სამართალში შეფასდა როგორც მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის ისტორიული წინაპირობა; ყურადღება ეთმობა სასამართლო მედიაციის მომწესრიგებელი საკანონმდებლო რეგლამენტაციის ანალიზს; განხორციელდა თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის პროექტის პრაქტიკული ასპექტების ეფექტიანობის შეფასება; და რაც ყველაზე რელევენტურია - განისაზღვრება სასამართლო მედიაციის საკანონმდებლო რეგულირებასთან დაკავშირებული გამოწვევები, კოორდინაციის შესაძლებლობა ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების სამართლებრივი ბუნების რეგულირება სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, როგორც არსებული ინსტიტუციონალური გამოწვევების დაძლევის წინაპირობა. აღნიშნული მნიშვნელოვნად მიიჩნევა იმდენად, რამდენადაც მოსამართლეთა აქტიური ჩართულობით სასამართლო მედიაციის წარმატებული ფუნქციონირება დავის გადაწყვეტის საშუალებების ერთიან ჯაჭვში წარმოადგენს არა მხოლოდ კერძო ინტერესის საგანს ინდივიდუალურ

შემთხვევებში, არამედ საჯარო მნიშვნელობის მქონე ფაქტს, რომელი მიდგომაც საზოგადოების საჭიროებების ანალიზის საფუძველზე აღმოცენდა და შესაბამისი წინაპირობების არსებობისას ჰპოვა საკანონმდებლო რეგლამენტაცია.

კერძოდ, ნაშრომის ფარგლებში იკვეთება სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებული პროცესუალური საკითხების ხარვეზული რეგულირების სასამართლებრივი მოწესრიგების აუცილებლობა და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების შესაძლო გაფართოება აღნიშნული საკითხების განსაზღვრის პროცესში; დგინდება მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები სასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში და მოსამართლე განიხილება როგორც მედიატორი; ფასდება პროცესის მონაწილეთა ეთიკური ბოჭვის საკითხის განსაზღვრის მნიშვნელობა სასამართლო მედიაციის პროცესში და მოსამართლე მიეთითება როგორც ეთიკური სტანდარტების მოთხოვნათა ადრესატი; ანალიზდება სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის პროგრამების იმპლემენტაციის აუცილებლობა სასამართლო სისტემაში და სასამართლოს, როგორც სავალდებულო მედიაციის განმახორციელებელი სუბიექტის კოორდინაციის შესაძლებლობა ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან. განხორციელებული კვლევა თვალსაჩინოს ხდის ადვოკატის როლთან დაკავშირებული საკითხების რეგულირების საჭიროებას მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში და მოსამართლეს წარმოაჩენს როგორც ამ მოთხოვნათა შესრულების გარანტს.

კვლევის დასასრულს, შესავალშივე დასმული ამოცანების გათვალისწინებით, დასკვნის სახით წარმოდგენილია კვლევის შედეგები და საკანონმდებლო რეკომენდაციები მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების გაფართოებასთან დაკავშირებით სამოქალაქო სასამართლებრივი დავების მედიაციის

პროცესში, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს ეროვნული კანონმდებლობის ჰარმონიზაციას თანამედროვე საერთაშორისო სამართლებრივ სტანდარტებთან.

Annotation

The role of the judge and his/her scope of authority in the mediation process and its proper, harmonized regulation to the international development trends, may determine the solution of the challenges faced in the process of the institutionalization of mediation. It may establish the functioning of effective and flexible system of dispute resolution forms. In addition, the legislative regulation of the subject can be assessed as a prerequisite for realizing the interests of the persons and the establishment of legal conscience.

Considering this fact, the argumentation undertaken within the study, which is based on the principle of activating the role of judges and increasing their powers in the court mediation process, should be assessed as an opportunity to influence the public relations, with adequate legal instruments. This will substantially encourage the use of peaceful resolution of disputes and the balance between the use of dispute resolution means.

The purpose of the work could not have been achieved without the study of the mediation, assessment of its legal nature and conceptual features. Moreover, mediation in Georgia is considered as a new institution and a shortage of scientific studies around the substantial issues related to it, is noticed. Accordingly, in the following research, the questions are asked and the answers are found about the

following issues: the concept of mediation; Its basic signs, goals and objectives; The interrelation Between mediation and other means of dispute settlement is discussed. Correlation of compulsory/judicial and voluntary mediation is established.

In order to improve the study, mediation has been assessed as a process, based on ethical principles; Considering this fact, the scope of ethical fibers of the Participants including judges' in the civil process, has been defined. The goal of the research could not have been achieved without the study of the requirements considered for mediator and the attorneys, which has been defined as a legal instrument for implementing the goals of mediation. As a result of the complex analysis and the reconciliation, it has been stated, that mediation can be admitted as one of the effective ways to ensure legal protection, as it contributes to the implementation of the priorities of the parties and the future maintenance of the relationships, while in a number of cases, litigation in the court between the parties can not ensure the realization of the best interests of the parties and the protection of their rights can only remain as a unfulfilled legal instrument.

Important place in the dissertation work is provided for comparative analysis, as the incomplete legislative arrangement of substantive issues related to mediation in the Georgian legislation, will be clearly demonstrated on the basis of the comparison with the legislation of those states, which are admitted to be progressive in this field of law; The significance of abovementioned fact may be confirmed by considering Georgian law as an integral part of the unification process of modern law. So, the research is oriented to global analysis and the conclusions and results obtained, will be determined by the consideration of established institutions in the international jurisdictions.

It should be emphasized, that the discussion carried out in the research fully supports the development of judicial mediation in Georgia, confirming the necessity to complete the defective legislative regulation regarding the scope of authority and the role of the judge in the process and elaboration of effective recommendations. Among them, the historical experience connected with the settlement of disputes by negotiation in Georgian law, has been assessed as a prerequisite of mediation institutionalization; Attention is paid the analyses of legislative regulation. Evaluation of the practical aspects of the Mediation Project of Tbilisi City Court has been evaluated; And what is most important - Challenges related to the legislative regulation of judicial mediation, the possibility of coordination of the court with volunteer mediation providers and the regulation of the role of judges in the civil process, as a ancillary in order to overcome existing institutional challenges Is discussed. This is considered significant, because the successful operation of mediation with other the means of dispute resolution in the unified chain, is not only the private interest in every individual case, but also must be assessed as an important fact for the public, as the resolution of the disputes by mediation has been arised based on the needs of society through and after ensuring the proper preconditions, the legislative reglamentation has been provided.

In particular, the necessity of legal regulation of the procedures concerning judicial mediation and the need expanding the role of judges in the civil process is being demonstrated. The requirements towards the mediator during the mediation of civil disputes are being established and the judge is considered to take the role of the mediator; Assessment of determining the ethical fibers of the participants in the mediation of civil disputes is being assessed and the judge is being indicated

as the addressee of the ethical standards; The necessity of implementing compulsory / judicial mediation programs in the court system is indicated and the coordination between the court and volunteer mediation providers is being recommended. The survey carried out demonstrates the need for regulating issues related to the role of a lawyer in the process of mediation and presents the judge as a guarantee in the process of the fulfillment of these requirements;

At the end of the study, in conclusion, considering the aims set out in the research, the findings and the recommendations are presented concerning the issue of the expansion of the judge's role in the mediation process of the civil disputes, which is seen as a way to ensure the harmonization of national legislation to international standards.

შინაარსი

აბრევიატურა.....	14
1. შესავალი	16
2. მედიაციის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნება და მისი კონცეპტუალური მახასიათებლები.....	25
2.1. მედიაციის ცნება, ძირითადი ნიშნები, მიზნები და ამოცანები.....	26
2.2. მედიაციის ურთიერთმიმართება დავის გადანაცვების სხვა საშუალებებთან.....	33
2.2.1. მედიაციის ურთიერთმიმართება სასამართლოსთან	34
2.2.2. მედიაციის ურთიერთმიმართება არბიტრაჟთან	38

2.3. სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობითი მედიაციის თანაფარდობა	43
2.3.1.სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები	43
2.3.2.ნებაყოფლობითი მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები	49
2.4.მედიაცია, როგორც ეთიკურ პრინციპებზე დაფუძნებული პროცესი და ეთიკური ბოჭვის ფარგლები აღნიშნულ პროცესში	52
2.4.1. ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენის მნიშვნელობა და აღნიშნული საკითხის კონცეპტუალური სრულყოფის შედეგები	53
2.4.2.ეთიკური ბოჭვის ადრესატები	54
2.4.3. მედიაციის ფუძემდებლური ეთიკური პრინციპები და მათი გავლენა ინსტიტუციონალური განვითარების ხარისხზე	55
2.4.4. ეთიკის, როგორც სამართლებრივად არამბოჭავი სტანდარტების აღსრულების აუცილებლობა	67
2.5. მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები, როგორც მედიაციის პროცესის მიზნებისა და ამოცანების უზრუნველყოფის მექანიზმი	68
2.5.1.მედიატორის ცოდნა და კომპეტენცია	69
2.5.2.მედიატორის პიროვნული უნარები	70
2.5.3.მედიატორის მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები	72
2.5.4. მედიატორთა სერტიფიცირება და პროვაიდერი კომპანიების ჩართულობის საჭიროება მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში	77

2.6. ადვოკატის როლი და მისი უფლებამოსილების ფარგლების განსაზღვრულობა, როგორც მედიაციის პროცესის მიზნების განხორციელების სამართლებრივი ინსტრუმენტი	79
2.6.1. ადვოკატისადმი წარდგენილი მოთხოვნები.....	82
2.6.2. ადვოკატის მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები	83
3. ამერიკის შეერთებული შტატების მედიაციის მოდელი.....	87
3.1. მედიაციის განვითარების ტენდენციები ამერიკის შეერთებულ შტატებში	88
3.2. მედიაციის ინსტიტუტის ისტორიული განვითარება.....	93
3.3. მედიაციის რეგულირება ფედერალურ დონეზე ინსტიტუტის ისტორიული განვითარების კვალდაკვალ.....	97
3.4. უნიფიცირებული აქტი.....	100
3.5. მედიაციის რეგლამენტაციის სპეციფიკა შტატების მასშტაბით	102
3.5.1. არიზონას შტატი	102
3.5.2. ალაბამას შტატი.....	104
3.5.3. კოლორადოს შტატი	105
3.5.4. დელავერის შტატი	105
3.5.5. კალიფორნიის შტატი	106
3.5.6. სამხრეთ კაროლინას შტატი.....	108
3.5.7. ფლორიდის შტატი	108
4. კანადის მედიაციის მოდელი.....	110
4.1. მედიაციის აღმოცენებისა და განვითარების ტენდენციები	111
4.2. Judicial Dispute Resolution -ის კონცეფცია	113

4.3. მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები სასამართლო მედიაციის წარმოების ვადების განსაზღვრასთან მიმართებაში	117
4.4. მედიატორის შერჩევა	119
4.5 დავის საგნის სპეციფიკა, როგორც მედიაციის წარმატების ხარისხის გამსაზღვრელი წინაპირობა.....	120
4.6. სახელმწიფოს მასშტაბით ფორმირებული სამედიაციო პროგრამები	121
4.6.1. ტორონტის საპილოტე პროექტი	123
4.6.2. ონტარიოს სავალდებულო მედიაციის პროგრამა სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მიმართულებით	123
4.6.3. სასკაჩევანის სასამართლო მედიაციის პროექტი.....	124
4.6.4. ალბერტა ბეთთერის ბიზნეს ბიუროს ცენტრი (Alberta Better Business Bureau dispute settlement centre)	125
5. სასამართლო მედიაციის მოდელი საქართველოში და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლებთან დაკავშირებული ხარვეზული საკანონმდებლო მონესრიგების აუცილებლობა აღნიშნულ პროცესთან მიმართებაში.....	126
5.1. მორიგებით დავების გადაწყვეტის გამოცდილება ქართულ სამართალში, როგორც მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის ისტორიული წინაპირობა.....	128
5.2. სასამართლო მედიაციის მომწესრიგებელი საკანონმდებლო რეგლამენტაციის ანალიზი.....	132
5.3. თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის პროექტის პრაქტიკული ასპექტების ეფექტიანობის შეფასება	136
5.4. სასამართლო მედიაციის საკანონმდებლო რეგულირებასთან დაკავშირებული გამოწვევები, სასამართლოს კოორდინაციის შესაძლებლობა ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების	

სამართლებრივი ბუნების რეგულირება სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, როგორც არსებული ინსტიტუციონალური გამოწვევების დაძლევის წინაპირობა.....	138
5.4.1. სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებული პროცესუალური საკითხების ხარვეზული რეგულირების სამართლებრივი მოწესრიგების აუცილებლობა და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები აღნიშნული საკითხების განსაზღვრის პროცესში	140
5.4.2. მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები სასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში და მოსამართლე, როგორც მედიატორი.....	144
5.4.3. პროცესის მონაწილეთა ეთიკური ბოჭვის საკითხის განსაზღვრის მნიშვნელობა სასამართლო მედიაციის პროცესში და მოსამართლე, როგორც ეთიკური სტანდარტების მოთხოვნათა ადრესატი.....	149
5.4.4. სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის პროგრამების იმპლემენტაციის აუცილებლობა სასამართლო სისტემაში და სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის განმახორციელებელ სუბიექტთა კოორდინაციის შესაძლებლობა ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან	154
5.4.5. ადვოკატის როლთან დაკავშირებული საკითხების რეგულირების საჭიროება მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში და მოსამართლე, როგორც ამ მოთხოვნათა შესრულების გარანტი.....	160
6. დასკვნა	162

აბრევიატურა

ქართულ ენაზე:

იხ. იხილეთ

თბ. თბილისი

ინგ. ინგლისურად

რედ. რედაქტორი

სსკ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი

სსსკ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

ტ. ტომი

უცხო ენაზე:

AAA American Arbitration Association

ABA American Bar Association

ACR Association For Conflict Resolution

ADR Alternative Dispute Resolution

Art. Article

BATNA Best alternative to a negotiated agreement

CEDR Center of Effective Dispute Resolution

CLS Community Legal Services

JDR Judicial Dispute Resolution

Ed. Editor

JDR Judicial Dispute Resolution

NMI Nederlands Mediation Instituut

No. Number

ODR Office of Dispute Resolution

Para. Paragraph

SPIDR Society of Professionals in Dispute Resolution

UMA Uniform Mediation Act

UNCITRAL United Nations' Commission on International Trade Law

VLP Volunteer Lawyer Programme

Vol. Volume

1. შესავალი

კონფლიქტი ადამიანთა ურთიერთობების განუყრელი ნაწილი და ყოფის ბუნებრივი კომპონენტია. როგორი მონესრიგებულის არ უნდა იყოს საზოგადოებრივი ყოფა და როგორ გამართულადაც არ უნდა მუშაობდნენ სამართლებრივი ინსტიტუტები, სოციალურ კონფლიქტებს თავიდან ვერ

ავიცილებთ, რადგან ის ადამიანთა ურთიერთობის თანმდევი მოვლენაა.¹ საუკუნეებია, ცივილიზებულ საზოგადოებაში კონფლიქტის გადასაწყვეტად ადამიანები მიმართავენ სასამართლოს, რომელიც თავის მხრივ უზრუნველყოფს მართმსაჯულების რეალიზაციას სამართალწარმოების რეგულირებადი საპროცესო სამართლის მეშვეობით.² შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ამდენივე ხანია იურისტები არ წყვეტენ ფიქრს დავის გადაწყვეტის ახალი, კიდევ უფრო ეფექტიანი და ყაირათიანი მეთოდების მოსაძიებლად.³ შესაბამისად, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებებმა, მათ შორის მედიაციამ, ადგილი დაიმკვიდრა თითქმის მთელი მსოფლიოს მასშტაბით.⁴

საქართველოში მედიაციის ინსტიტუტი მხარდაჭერილია სახელმწიფო პოლიტიკით, რაც გამოიხატა მისი მარეგულირებელი ნორმების საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცებით. 2011 წლის 21 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტში ინიცირებულ იქნა საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილებების შეტანის შესახებ საკანონმდებლო პაკეტი.⁵ ინიცირებული ნორმის განმარტებითი ბარათის მიხედვით, კანონპროექტის მიღების მიზმს წარმოადგენდა დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების - მედიაციის ინსტიტუტის დამკვიდრება. კანონპროექტის მიზნად რაიონულ (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოებში სწრაფი და ეფექტიანი მართლმსაჯულების უზრუნველყოფა, მოდავე მხარეთა შორის დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულების

¹ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 6.

²ლობჯანიძე გ., სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 142.

³Goldsmith J., Ingen-Housz A., Pointon G., ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures, Vol. II, Kluwer Law International, 2011, 4.

⁴ცერცვაძე გ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2011, 14.

⁵იხ. parliament.ge ბოლოს გამოხმობილია: 11.10.2017.

ხელშეწყობა მიეთითა.⁶ არსებული რეგულირების შესაბამისად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (შემდგომში – სსსკ) განსაზღვრავს სასამართლო მედიაციის საშუალებით განსახილველ დავებს, თუმცა შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში, სასამართლო მედიაცია ნებისმიერ კერძოსამართლებრივ დავას განიხილავს.⁷

აღნიშნულის მიუხედავად, საქართველოს რეალობაში მედიაცია განიხილება როგორც ახალი ინსტიტუტი. ჯერჯერობით ქართველი კანონმდებელი მხოლოდ ეპიზოდური რეგულირებით შემოიფარგლება და მედიაციის რეგულირებასთან დაკავშირებული დისკუსია ახლა იწყება.⁸ რეგულირების მიღება დარჩენილი რიგი მატერიალური, პროცესუალური თუ ეთიკური საკითხები; ურთიერთმიმართება სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობით მედიაციას შორის და რაც განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს სასამართლო მედიაციის წარმოების პირობებში - მოსამართლის როლი და მისი

⁶კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი იხ.: parliament.ge ბოლოს გამოხმობილია: 11.10.2017.

⁷აქვე უნდა აღინიშნოს, სსსკ-ის 187³-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით შეზღუდულია სასამართლო მედიაციის კომპეტენცია და განსაზღვრულია, რომ სასამართლო მედიაციის ფარგლებში შესაძლებელია განიხილებოდეს საოჯახო სამართლიდან წარმოშობილი დავები, გარდა შეილად აყვანისა, შეილად აყვანის ბათილად ცნობისა, მშობლის უფლების შეზღუდვისა და მშობლის უფლების ჩამორთმევისა. სასამართლო მედიაცია უფლებამოსილია, განიხილოს სამეზობლო და სამემკვიდრეო სამართლიდან წარმოშობილი დავა, და მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში ნებისმიერი სხვა დავა. კანონმდებელი ითვალისწინებს სხვა სახის მედიაციასაც, როგორც არის სანოტარო, სამედიცინო, საგადასახადო და სხვ. განსახილველი დავის საგნები თითოეულ შემთხვევაში კანონმდებლობით ცალკეულად არის განსაზღვრული. სანოტარო მედიაციით განსახილველი დავები დადგენილია ნოტარიატის შესახებ საქართველოს კანონის 381-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით. ამ შემთხვევაში სანოტარო მედიაცია უფრო შეზღუდულია და ამ მედიაციის საშუალებით არ განიხილება ის დავა, რომელზეც კანონმდებლობით მედიაციის სპეციალური წესი არის დადგენილი. სამედიცინო მედიაციის განხორციელების ღონისძიებათა შესახებ საქართველოს მთავრობის #80-ე დადგენილების მე-2 მუხლის „ე“ პუნქტით განისაზღვრება სამედიცინო მედიაციით განსახილველი დავა; საქართველოს შრომის კოდექსის 48¹-ე მუხლი ითვალისწინებს კოლექტიური დავის განხილვას მედიაციის გზით; საგადასახადო მედიაცია განისაზღვრება საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – შემოსავლების სამსახურის სტრუქტურული ერთეულების დამტკიცების თაობაზე უფროსის ბრძანებით, #2742, 121-ე მუხლი.

⁸ცერცვაძე ვ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 17.

აქტიურობის ფარგლები სამოქალაქო სამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში, რომლის მართებული და საერთაშორისო განვითარების ტენდენციებთან ჰარმონიზირებული რეგულირება მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში წამოჭრილი გამონვევების დაძლევას. შესაბამისად, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში განხორციელებული მსჯელობა ერთგვარად დაეფუძნება მოსამართლის როლის გააქტიურების ხელშეწყობის პრინციპს, რაც უზრუნველყოფს ადეკვატური სამართლებრივი საშუალებებით საზოგადოებრივ ურთიერთობებზე რეაგირების მოხდენას.⁹ აღნიშნული არსებითად წაახლისებს დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტის ფორმების გამოყენებას, რათა მხარეებმა სადაოდ გამხდარი სამართლებრივი ურთიერთობების ტრანსფორმირება განახორციელონ გონივრული სარგებლის მიღების წყაროდ. ე.ი. ვინაიდან იურიდიული პროფესიის მუდმივად მზარდი მოთხოვნები დღის წესრიგში აყენებს სამართლის მითითებულ დარგში არსებული რეგულაციების თანამედროვე განვითარების ტენდენციებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფას, მოსამართლის როლთან დაკავშირებული კონცეფციების სამართლებრივი მახასიათებლები დეტალურ მონესრიგებას საჭიროებს. აღნიშნული ატარებს არა მხოლოდ თეორიულ მნიშვნელობას და ხელს შეუწყობს მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციას, არამედ უზრუნველყოფს პრაქტიკის სწორი მიმართულებით განვითარებას. ამასთან, მედიაციის წარმატებული ფუნქციონირება, დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან ერთად, წარმოადგენს არა მხოლოდ კერძო ინტერესის საგანს ინდივიდუალურ შემთხვევებში, არამედ საჯარო მნიშვნელობის მქონე ფაქტს.

⁹ *ლობჟანიძე გ.*, სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 331.

როგორ განისაზღვრება მედიაცია? ფართოდ გავრცელებული შეხედულების შესაბამისად, ეს არის მხარეთა თავისუფალ ნებაზე დამყარებული პროცედურა, რომლის დროსაც დავის საბოლოოდ გადაწყვეტის უფლების არმქონე მედიატორი სისტემატურად უწყობს ხელს მხარეთა შორის კომუნიკაციას, რათა შესაძლებელი გახადოს მოდავეთა თვითპასუხისმგებლობაზე დამყარებული შეთანხმების მიღწევა. მეოცე საუკუნის 70-80-იან წლებში ეს ინსტიტუტი სწრაფად განვითარდა ისეთ ქვეყნებში, როგორებიცაა: აშშ, ავსტრალია, კანადა, ინგლისი და უელსი.¹⁰ თანამედროვე შეფასებებით, აღიარებულია მედიაციით დავის გადაწყვეტის რიგი დადებითი შედეგები. მათ შორის, პროცესის ხარჯების შემცირება, დავის სწრაფი გადაწყვეტა, მხარეთა შორის ურთიერთობების შენარჩუნება და გარემოება, რომ იმ შემთხვევაშიც კი თუ მედიაციის საშუალებით ვერ ხერხდება დავის საბოლოო გადაწყვეტა, მხარეები აღიარებენ ამ გზით კომუნიკაციის აღდგენის შესაძლებლობას.¹¹ ამასთან, მედიაცია მოქალაქეთა სამართლებრივი დაცვის ერთ-ერთ ქმედით საშუალებად უნდა იქნეს აღიარებული, რამეთუ იგი ემსახურება მხარეთა პრიორიტეტების განხორციელებასა და სამომავლო ურთიერთობების შენარჩუნებას, მაშინ როდესაც რიგ შემთხვევებში სასამართლო დავა მხარეთა რეალურ ინტერესებს განუხორციელებელს ხდის, იწვევს რესურსების ფუჭ ხარჯვას და მათი უფლებების დაცვა მხოლოდ ფორმალურ, აღუსრულებელ სამართლებრივ ინსტრუმენტად რჩება.

მედიაციის ინსტიტუტზე მსჯელობისას, დასაწყისშივე გასათვალისწინებელია განსხვავება ნებაყოფლობით და სასამართლო/სავალდებულო მედიაციას შორის. კერძოდ, სასამართლო

¹⁰Alexander N., Global Trends in Mediation: Riding the Third Wave, Centrale für Mediation, Otto Schmidt Verlag DE, 2003, 7.

¹¹Munroe C., Court-Based Mediation in Family Law Disputes: An Effectiveness Rating and Recommendations for Change, Probate Law Journal, Issues 2-3, 1996, 113.

მედიაცია პირობითად უნდა ეწოდოს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმას, რომლის გამოყენებაც სასამართლოს ნებართვითა და მისი აქტიური მონაწილეობით ხორციელდება. სხვადასხვა სახელმწიფოში მედიაციის პროცედურის წარმართვაში მართლმსაჯულების ორგანოების ჩარევის ხარისხი და ინტენსივობა განსხვავებულია.¹² სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვით სახელმწიფო იღებს პასუხისმგებლობას იმ მხარეთა წინაშე, რომელთა ნების ავტონომიასაც ზღუდავს. ე.ი. სასამართლო მედიაციას შესაძლებელია ეწოდოს კლასიკური მედიაციის ერთ-ერთი სახეცვლილება.¹³ შესაბამისად იმისათვის, რომ სახელმწიფომ მის მიერ აღებული ვალდებულებები განახორციელოს, საჭიროა შეიქმნას ქმედითი მექანიზმები, საკანონმდებლო ბაზა, რაც უზრუნველყოფს სრულყოფილი რეგულირების არსებობას. გარდა სამართლებრივი განსაზღვრულობისა, მის პარალელურად, სასამართლო მედიაციის სისტემის ხარვეზული მონესრიგების რეგულირების მიზნით, მნიშვნელოვნად მიიჩნევა ერთიანი კონცეფციის შემუშავება სავალდებულო სასამართლო მედიაციის პროგრამების დანერგვის თვალსაზრისითაც სასამართლო სისტემაში.

დღესდღეობით საქართველოში მოქმედ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობას საფუძვლად უდევს დისპოზიციურობის, შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორობის პრინციპები. მხარეები სარგებლობენ თანაბარი უფლებებითა და შესაძლებლობებით, დაასაბუთონ თავიანთი მოთხოვნები, უარყონ ან გააქარწყლონ მეორე მხარის მიერ წამოყენებული მოთხოვნები, მოსაზრებები თუ მტკიცებულებები. მხარეები თვითონვე განსაზღვრავენ, თუ რომელი ფაქტები უნდა დაედოს საფუძვლად მათ მოთხოვნებს ან რომელი

¹² *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2011, 62.

¹³ იქვე, 61.

მტკიცებულებებით უნდა იქნეს დადასტურებული ეს ფაქტები.¹⁴ აღნიშნული დათქმა მკაფიოდ აყალიბებს შეჯიბრებითობის პრინციპის არსს, ადგენს მხარეთა მიერ მითითებული საკითხების დამოუკიდებლად განსაზღვრის სავალდებულო ხასიათს. ამავდროულად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრავს, რომ საქმის გარემოებათა გასარკვევად სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით მიმართოს მხოლოდ კოდექსით გათვალისწინებულ ღონისძიებებს.¹⁵ ამრიგად, სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში სასამართლოს ეძლევა შესაძლებლობა გამოიჩინოს ინიციატივა იმ ფარგლებში, რასაც ამას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია განისაზღვროს, თუ რამდენად საკმარისად შეიცავს საქართველოს კანონმდებლობა ნორმებს, რომელიც უზრუნველყოფს აღნიშნული თვალსაზრისით მოსამართლის აქტიურობის შესაძლებლობას, რაც რამდენადაც აღინიშნა, თავის მხრივ უშუალოდ უკავშირდება და არსობრივად განსაზღვრავს მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში გამოვლენილი გამოწვევების დაძლევის შესაძლებლობას.

სამართალშემოქმედებითი საქმიანობის შედეგების, კანონებისა და სხვა ნორმატიული აქტების ხარისხის მიხედვით მსჯელობენ სახელმწიფოზე სრულად, მისი დემოკრატიულობის, ცივილიზაციის, კულტურის დონეზე, რადგანაც საზოგადოება ყოველთვის განიცდიდა ზუსტ და სრულყოფილ სამართლებრივ გადანყვეტილებებს.¹⁶ შესაბამისად, შიდასახელმწიფოებრივი რეგულირება უნდა ეფუძნებოდეს და ითვალისწინებდეს ეროვნულ მორალურ ღირებულებებსა და სოციალურ ერთიერთობათა კულტურას. კანონშემოქმედებითი პროცესი არ

¹⁴საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 4(1).

¹⁵იქვე, მუხლი 4(2).

¹⁶ლობჯანიძე გ., სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 329.

უნდა განხორციელდეს აღნიშნულ სფეროში რომელიმე უნივერსალური აქტის ავტომატური რეცეფუციით.¹⁷ აუცილებელია საქართველოში არსებული რეგულირებისა და სხვა სახელმწიფოების წარმატებული პრაქტიკის ანალიზი. მიდგომათა ურთიერთშეჯერების შედეგად კი საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით, საკითხის ადეკვატური გადაწყვეტის შეთავაზება. ე.ი. წინამდებარე კვლევის ფარგლებში დასახული მიზნები განხორციელდება სამართლის მოდერნიზებული ინსტიტუტების სისტემური კვლევის საფუძველზე.

ნაშრომის მეთოდოლოგიურ საფუძვლად გამოიყენება როგორც ზოგადმეცნიერული - ისტორიული, აგრეთვე, სპეციალური - ნორმატიული და შედარებითსამართლებრივი კვლევის მეთოდები. ისტორიული მეთოდის გამოყენებით აიხსნება სამართლებრივი ცნებებისა და კონცეფციების აღმოცენების, განვითარებისა და სამართლებრივ სივრცეებში დამკვიდრების განმაპირობებელი საფუძვლები და წინაპირობები. ნორმატიული კვლევის მეთოდის საშუალებით განხორციელდება ნორმათა სისტემატიზაცია და სამართლებრივი ანალიზი მათი ურთიერთკავშირში განხილვისა და ეროვნულ სამართლის სისტემაში კუთვნილი ადგილის განსაზღვრის გზით. შედარებითსამართლებრივი მეთოდის გამოყენებით შეისწავლება უცხო სახელმწიფოთა წარმატებული გამოცდილება, რაც საფუძვლად დაედება წარმოდგენილ საკანონმდებლო რეკომენდაციებს.

ნაშრომის ფარგლებში განხორციელებული კვლევა შვიდი თავის სახით ჩამოყალიბდება. შესავლის შემდგომ, მეორე თავის ფარგლებში დადგინდება მედიაციის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნება და მისი კონცეპტუალური მახასიათებლები. მათ შორის ჩამოყალიბდება მედიაციის ურთიერთმიმართება დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან; ამავე თავის ფარგლებში მედიაცია

¹⁷Rovine A., Contemporary Issues in International Arbitration and Mediation, The Fordham Papers, 2015, 116.

განისაზღვრება როგორც ეთიკურ პრინციპებზე დაფუძნებული პროცესი და მიეთითება პროცესის მონაწილეთა ეთიკური ბოჭვის საკითხი; აისახება თანაფარდობა ნებაყოფლობით და სავალდებულო მედიაციას შორის; განხორციელდება მედიატორისადმი და ადვოკატისადმი წარსადგენი მოთხოვნების სისტემატიზაცია, რამეთუ აღნიშნული ფასდება როგორც მედიაციის პროცესის მიზნებისა და ამოცანების უზრუნველყოფის მექანიზმი;

მესამე თავი მოიცავს ამერიკის შეერთებული შტატების მედიაციის მოდელის განხილვას.

მეოთხე თავი მიეძღვნება კანადის მედიაციის მოდელის კვლევას.

მეხუთე თავის ფარგლებში დაწვრილებით გამოიკვლევა სასამართლო მედიაციის მოდელი საქართველოში. მათ შორის, მორიგებით დავეხები გადანყვეტის ისტორიული გამოცდილება ქართულ სამართალში. განხორციელდება სასამართლო მედიაციის მომწესრიგებელი კანონმდებლობის ანალიზი. ამავე თავში აისახება თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის პროექტის პრაქტიკის შედეგები და სასამართლო მედიაციის რეგულირებასთან დაკავშირებული გამოწვევები, რომელთა დაძლევის პროცესში მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს მოსამართლის როლის/უფლებამოსილებების ფარგლებთან დაკავშირებული საკითხების სწორი სამართლებრივი რეგულირება. აქვე განისაზღვრება სავალდებულო მედიაციის პროგრამების იმპლემენტაციის აუცილებლობა სასამართლო სისტემაში და სავალდებულო მედიაციის განმახორციელებელ სუბიექტთა კოორდინაციის საჭიროება ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან.

განხორციელებული კვლევის შედეგები ჩამოყალიბდება მეექვსე თავში დასკვნის სახით. აღნიშნული თავის ფარგლებში შემოთავაზებული იქნება

შემაჯამებელი თეზისები და რეკომენდაციები ქართული კანონმდებლობის სრულყოფის, მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციისა და თანამედროვე განვითარების სტანდარტებთან ჰარმონიზაციის მიზნით. სამართლებრივი ნორმები ხომ სწორედაც იურიდიული და საკანონმდებლო პრაქტიკის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს შესაბამისი ინსტიტუტების მოღვაწეობის შედეგად ჩნდება.¹⁸

2. მედიაციის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნება და მისი კონცეპტუალური მახასიათებლები

მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების მეცნიერული ანალიზი სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში ეფუძნება როგორც საერთაშორისოსამართლებრივი ინსტრუმენტების კვლევას, აგრეთვე მედიაციის ინსტიტუტის სპეციფიკის გათვალისწინებით მისი არსებითი მახასიათებლების განსაზღვრას, რამეთუ მედიაციის ფუძემდებლური მახასიათებლების კვლევის გარეშე მოსამართლის როლის შეფასება აღნიშნულ პროცესში ვერ იქნებოდა ჭეროვანი. ამასთან, ვინაიდან მედიაცია საქართველოში ახალ ინსტიტუტად განიხილება, ქართული სამართლებრივი სივრცე მითითებული თვალსაზრისით არსებითად განიცდის სამეცნიერო კვლევების დეფიციტს, რაც უპირობოდ ადასტურებს მითითებული საკითხების კვლევის საჭიროებას, რომელთაც არსებითად დაეფუძნება მიღებული შედეგები.

შესაბამისად, შესავალშივე დასახული მიზნების განსახორციელებლად, წინამდებარე თავის ფარგლებში განისაზღვრება მედიაციის სუბსტანცია, მისი სამართლებრივი ბუნება და კონცეპტუალური მახასიათებლები; ჩამოყალიბდება

¹⁸ლობჯანიძე გ., სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 252.

მედიაციის ურთიერთმიმართება დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან; ამასთან, მედიაცია შეფასდება როგორც ეთიკურ პრინციპებზე დაფუძნებული პროცესი და დადგინდება პროცესის მონაწილეთა ეთიკური ბოჭვის საკითხი; აისახება თანაფარდობა ნებაყოფლობით და სავალდებულო მედიაციას შორის; დადგინდება მედიატორისადმი და ადვოკატისადმი სავალდებულოდ წარსადგენი მოთხოვნები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში შესაბამისი სტატუსით მონაწილეობისას.

2.1. მედიაციის ცნება, ძირითადი ნიშნები, მიზნები და ამოცანები

ალბერტ აინშტაინი ამბობდა: „ინტელექტის გამოვლინების ნამდვილ ნიშანს წარმოადგენს წარმოსახვის უნარი და არა ცოდნა“ (იხ. 1929 წლის 26 ოქტომბრის ინტერვიუ). ამასთან ერთ-ერთი კრიტერიუმი, რითაც შესაძლებელია შეფასდეს წარმოსახვის უნარის არსებობა, არის დავის გადაწყვეტის გზების მოძიების შესაძლებლობა. მათ შორის, სამართლის თანამედროვე განვითარების ტენდენციებისა და მზარდი უნიფიკაციის პირობებში მხარეებს აქვთ შესაძლებლობა დავის გადაწყვეტის საშუალების სახით შეარჩიონ სასამართლო სამართალწარმოება, არბიტრაჟი, მედიაცია, მოლაპარაკება, ექსპერტის შეფასების საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღება ან სხვა.¹⁹ ნაშრომის მიზნებიდან გამომდინარე მნიშვნელოვნად მიიჩნევა სწორედ მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ერთ-ერთი საშუალების ცნებისა და არსებითი ნიშნების განსაზღვრა.

როგორც დასაწყისშივე აღინიშნა - პროცესს, რომლის ფარგლებშიც მხარეები გადაწყვეტენ საკითხის მოგვარებას მოლაპარაკებით, რომელიც

¹⁹*Benzidi S., Med-Arb: How to Mitigate the Risk of Setting aside or Refusal of Recognition and Enforcement of a Med-Arb Award, American Journal of Mediation, 2017, 2.*

წარმართება ნეიტრალური პირის მიერ, შესაძლებელია ეწოდოს მედიაცია.²⁰ ეს მოლაპარაკების მცდელობაა, სადაც ნეიტრალური პირი - მედიატორი დაპირისპირებულ მხარეებს ან/და მათ წარმომადგენლებს ეხმარება კონფლიქტის ურთიერთსასარგებლო შეთანხმებით დასრულებაში. მედიატორი შეთანხმების პირობებზე გავლენას არ ახდენს. ის მედიაციის პროცესს უძღვება და მონაწილე მხარეებს ეხმარება შეთანხმებას მიაღწიონ უფრო სწრაფად, ვიდრე ისინი ამას დამოუკიდებლად შეძლებდნენ. მედიაცია თავისუფალი და არაფორმალურია. მხარეებს პირველი შეხვედრისას და მის შემდგომაც ნებისმიერ დროს შეუძლიათ შეწყვიტონ პროცესი. ამასთან, მედიატორი წარმოადგენს დამოუკიდებელ, მიუკერძოებელ პირს, რომელიც მხარეებს ეხმარება კონსენსუსის მიღწევაში. მედიაციის მთავარი არსი და დანიშნულება იმაში მდგომარეობს, რომ აღდგეს და შენარჩუნდეს ის სოციალური ურთიერთობები, რაც მხარეთა შორის არსებობს. ე.ი. პროცესის დანიშნულება დაპირისპირებულ მხარეთა ურთიერთშეთანხმებაში ვლინდება. აქედან გამომდინარე შესაძლებელია ითქვას, რომ მედიაციის პროცესის ერთ-ერთი მიზანი სოციალურია და წარმოადგენს უპირატესად ადამიანური ურთიერთობების შენარჩუნებას.²¹ ამ თვალსაზრისით, იკვეთება მედიაციის კონცეპტუალური მსგავსება მორიგებასთან - თავის მხრივ, მორიგებაც ხომ თავისუფალი ნების გამოვლენაა, რომელიც გარკვეული სამართლებრივი შედეგის დადგომას ისახავს მიზნად. ამასთან, იგი თავისი ბუნებით სამოქალაქოსამართლებრივი გარიგებაა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მასზე

²⁰ *Franklin C.*, Mediation's Confidentiality Controversy, ob. <http://www.dailyjournal.com> - ბოლოს გამოხმობილია: 20.10.2015.

²¹ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 11.

გარიგების ნამდვილობის ყველა ის მოთხოვნა ვრცელდება, რაც სამოქალაქო კოდექსითაა გათვალისწინებული.²²

მედიაციის სუბსტანციის განმარტების თვალსაზრისით, შესაძლებელია აშშ-ს კალიფორნიის შტატის მაგალითის მოხმობაც, რომლის შესაბამისად მედიაცია - ეს არის პროცესების ერთობლიობა, რომელშიც ჩართულია ნეიტრალური პირი. ის აადვილებს მხარეთა შორის კომუნიკაციას, ეხმარება მიაღწიონ შეთანხმებულ გადაწყვეტილებას.²³ მეტიც, მედიაციას აქვს უნარი განახორციელოს არამხოლოდ კონკრეტული პირების ცნობიერების ტრანსფორმაცია ყოველი ინდივიდუალური საქმისწარმოების პირობებში, არამედ მოახდინოს საზოგადოების დამოკიდებულების ცვლილება დავის გადაწყვეტის საშუალებებთან მიმართებაში, მისი უპირატესობების საჯარო აღიარებისა და მის მიმართ ნდობის ჩამოყალიბების შემთხვევაში. მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიულ საშუალებაზე საუბრისას, მისი ეფექტიანობის დასაბუთების მიზნით გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ იმ დავებიდან, რომელთა გადაწყვეტასაც მათი საშუალებით ცდილობენ, მხოლოდ ორიდან ათ პროცენტამდე გრძელდება სასამართლოში.²⁴

მედიაციის არსებითი ნიშანია ისიც, რომ მისი წარმატებული დასრულება ნიშნავს ორივე მოდავე მხარის „მოგებულ პოზიციას“, მაშინ როდესაც დავის ტრადიციული გადაწყვეტის საშუალებები ეფუძნება პრინციპს „მოგება-წაგება“, რაც ერთი-ერთი მხარის არახელსაყრელ მდგომარეობაში უპირობო აღმოჩენას

²² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე #2ბ/4963-14; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე # 2ბ/5422-15.

²³ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 12.

²⁴ *Pepper R.*, Mandatory Mediation: Ontario's Unfortunate Experiment in Court-Annexed ADR, *Advocates' Quarterly*, 1998, 410.

ითვალისწინებს.²⁵ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მედიაცია არ დასრულდება შეთანხმებით, მისმა მართებულმა განვითარებამ შესაძლებელია ზეგავლენა იქონიოს დამკვიდრებული ატმოსფეროს შეცვლასა და შემდგომი საპროცესო მოქმედებების მეტად ხელსაყრელ განვითარებაზე.²⁶ ამასთან, მედიაციის პოპულარობამ არსებითად განსაზღვრა მისი ეთიკურ პრინციპებზე დაფუძნებულ პროცესად ფორმირება,²⁷ რაც შესაძლებელია გახდეს საზოგადოების ნდობის ზრდის საფუძველი მისი როგორც საკანონმდებლო დონეზე მხარდაჭერილი ინსტიტუტის მიმართ.

სამოქალაქოსამართლებრივი დავების წარმოების თვალსაზრისით მედიაციის ინსტიტუტისა და აღნიშნულ პროცესში მოსამართლის როლის კვლევისას, დასაწყისშივე რელევანტურად მიიჩნევა დარგის მასშტაბით მნიშვნელოვნად აღიარებული სამართლის ინსტრუმენტების მითითება, რაც საფუძვლად დაედება ნაშრომის შემდგომი თავების ფარგლებში ნაწარმოებ მეცნიერულ კვლევასა და მიღებულ შედეგებს. თითოეული მითითებული აქტი შემუშავებული იქნა სამართლის საუკეთესო ექსპერტთა მიერ, რომლებიც მოქმედებდნენ საკუთარი პროფესიული კომპეტენციის საფუძველზე. შესაბამისად, აღნიშნულ აქტებს სამეცნიერო საზოგადოებებში ეროვნული კანონმდებლობების სრულყოფისა და შევსების წყაროდ მიუთითებენ.

➤ **UNCITRAL მოდელური კანონი საერთაშორისო კომერციული მედიაციის შესახებ**

მედიაციის პროცესის მარეგულირებელ საერთაშორისო აქტებს შორის მათი მნიშვნელობის თვალსაზრისით სახელდებულია UNCITRAL მოდელური

²⁵ *Bannink F.*, Solution Focused Mediation, Trial Excellence, 2008, 13.

²⁶ *Hughes P.*, Mandatory Mediation: Opportunity or Subversion, Windsor Yearbook of Access to Justice, 2001, 177.

²⁷ *Sherill J.*, Ethics for lawyers representing clients in mediation, Americal journal for mediation, 2012, 29.

კანონი საერთაშორისო კომერციული მედიაციის შესახებ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002)²⁸. მითითებული კანონი მიიღო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საერთაშორისო სავაჭრო სამართლის კომისიამ (UNCITRAL). იგი ითვალისწინებს ერთგვაროვანი წესების დამკვიდრებას მედიაციის პროცესთან დაკავშირებით, რათა წაახალისოს და განავრცოს მისი გამოყენება, შეავსოს ზოგიერთ სახელმწიფოში სამართლის აღნიშნულ დარგში ნორმატიული აქტის არარსებობით გამოწვეული გაურკვევლობა. მოდელური კანონი განსაზღვრავს მედიაციის პროცედურის მომწესრიგებელ ნორმებს. კერძოდ, დარეგულირებულია ისეთი საკითხები როგორცაა: მედიატორის დანიშვნა; პროცესის დაწყება, წარმართვა და დასრულება; ურთიერთობის მახასიათებლები მხარეებსა და მედიატორს შორის; კონფიდენციალურობის ფუძემდებლური პრინციპი; პროცესის ფარგლებში მოპოვებული მტკიცებულებების სასამართლო სამართალწარმოებაში გამოყენების შესაძლებლობა; მედიატორის არბიტრად ქცევის საკითხი; მედიაციის წარმოების შედეგად მიღწეული შემაჯამებელი შეთანხმების ძალაში შესვლა.²⁹

აქვე ხაზგასასმელია, რომ 2018 წელს აღნიშნულ აქტში შეტანილი იქნა ცვლილებები. მათ შორის სახელწოდება ჩამოყალიბდა შემდეგი სახით: UNCITRAL მოდელური კანონი საერთაშორისო კომერციული მედიაციისა და მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმებების თაობაზე (UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation (2018)).³⁰

²⁸ იხ. <http://www.uncitral.org>. ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

²⁹ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 35.

³⁰ იხ. [Uncitral.org](http://www.uncitral.org) ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

➤ **ევროპარლამენტისა და ევროპის საბჭოს 2008 წლის 21 მაისის დირექტივა სამოქალაქო და კომერციული მედიაციის ასპექტებთან დაკავშირებით**

მითითებული დირექტივის³¹ მოქმედება ვრცელდება ისეთ საქმეებზე, რა შემთხვევაშიც სასამართლო თავისი ინიციატივით სთავაზობს მხარეებს მედიაციის პროცესში ჩართვას, ან როდესაც კონკრეტული სახელმწიფოს ნაციონალური სამართალი კონკრეტულ დავასთან დაკავშირებით სავალდებულო მედიაციის წარმოებას ითვალისწინებს. ხაზგასასმელია ისიც, რომ იმ შემთხვევაში თუ კონკრეტული სახელმწიფოს მასშტაბით მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად მოსამართლესაც ეძლევა მედიაციის წარმართვის შესაძლებლობა, დირექტივა ასეთი ტიპის პროცესზეც გავრცელდება.³² დირექტივაში ასახული პრინციპები ეფუძნება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს და ითვალისწინებს ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიით განმტკიცებულ ფასეულობებს. დირექტივის მიზანია გააადვილოს საზოგადოების წვდომა დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებთან. მათ შორის, მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის საშუალების გამოყენებით შესაძლებელი გახადოს მიუკერძოებელი გადაწყვეტილებების მიღება, რაც მიიღწევა მედიაციისა და სასამართლო პროცესის დაბალანსებული გამოყენებით³³.

➤ **ევროპული 2008/52/EC დირექტივა**

³¹ იხ. eur-lex.europa.eu ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

³² *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავისალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 44.

³³ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 47.

2008 წლის 2008/52/EC დირექტივა, (DIRECTIVE 2008/52/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters)³⁴ რომელიც განსაზღვრავს მედიაციის შესახებ სამოქალაქო და კომერციული საკითხების სხვადასხვა ასპექტებს, ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს აკისრებდა ვალდებულებას დადგენილი წესით მიეღოთ სავალდებულო იურიდიული ძალის მქონე რეგულაციები იმ მიზნით, რომ 2011 წლის 21 მაისამდე ყველა წევრი სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობა შესაბამისობაში ყოფილიყო მოყვანილი აღნიშნული დირექტივის მოთხოვნებთან. მითითებული დირექტივის ფარგლებში აქცენტი ხორციელდება მედიაციის პროცესის ხარისხზე (მუხლი 4), მედიაციის პროცესში მიღწეული შეთანხმების აღსრულების უზრუნველყოფაზე (მუხლი 6), კონფიდენციალურობის პრინციპზე (მუხლი 7); მხარეთა უფლებებზე, სურვილის შემთხვევაში გააჩნდეთ არბიტრაჟისათვის ან სასამართლოსათვის მიმართვის შესაძლებლობა (მუხლი 8).

➤ მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი

ევროკავშირის მასშტაბით მოქმედებს მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი (European Code of Conduct for Mediators, 2004)³⁵. აღნიშნული კოდექსი განამტკიცებს მედიაციის ფუძემდებლურ პრინციპებს. მათ შორის: მედიატორის მიერ საქმის განხილვის შემთხვევაში, მისი როგორც პროფესიონალის მხრიდან შესაბამისი კომპეტენციის გამოვლენის აუცილებლობას; მედიატორის მიერ კონკრეტულ საქმესთან მიმართებაში მედიაციის წარმოების პასუხისმგებლობის აღების წინაპირობებს; მედიატორის დამოუკიდებლობის პრინციპს; მედიატორის

³⁴ იხ. eur-lex.europa.eu ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

³⁵ იხ. ec.europa.eu ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

მიუკერძოებლობის პრინციპს; მედიაციის პროცედურასთან დაკავშირებულ რიგ საკითხებს; პროცესის სამართლიანობის პრინციპს; პროცესის დასასრულს გასათვალისწინებელ ტექნიკურ საკითხებს; კონფიდენციალურობის პრინციპს;

ყოველივე ზემოაღნიშნულისა და რიგი სამართლებრივი ინსტრუმენტების მიმოხილვის გათვალისწინებით დგინდება, რომ მედიაციის ინსტიტუტის იმგვარი პოპულარობა, რაც დღესდღეობით არსებობს, მისმა შემდეგმა არსებითმა ნიშნებმა განაპირობა:

- მედიაცია ინტერსებზე და არა უფლებებზე დამყარებული პროცესია.
- მედიატორის შეთავაზება მხარეთათვის არამბოჭავია.
- მედიაციის პროცესი კონფიდენციალურია.
- მედიაციის პროცესი ნებაყოფლობითია.³⁶

ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ მედიაცია - რეალურად ეს არის ფილოსოფიური არსი, რაც უხსოვარი დროიდან თითქმის ყველა ცივილიზაციისათვის ნაცნობია, ხაზგასასმელია, რომ მისი პოპულარიზაცია მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული თითოეული კონკრეტული სახელმწიფოს პოლიტიკასა და სამართლის ადმინისტრირების მეთოდებზე.³⁷

2.2. მედიაციის ურთიერთმიმართება დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან

ნებისმიერი კონფლიქტის არსებობა არ შეიძლება შეფასდეს ერთმნიშვნელოვნად უარყოფით მოვლენად. მათი თანმდევი შედეგები

³⁶ნელაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 13.

³⁷*Koumpli V.*, Some considerations on the position of vulnerable parties in mediation, Collection of Papers, Faculty of Law, Nis 70 Collection Paper, 2015, 961.

მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებულია იმ გარემოებაზე, თუ რა ფორმით განხორციელდება თითოეული საკითხის გადაწყვეტა. კონფლიქტების არსებობას მართლაც შესაძლებელია გააჩნდეს რიგი ნეგატიური შედეგები. თუმცა, თითოეულის ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინებით, მათი სწორი მიმართულებით წარმართვის პირობებში, შესაძლებელი გახდება თანმდევი უარყოფითი შედეგების შემცირება. მეტიც, პროცესი შესაძლებელია იქცეს საზოგადოების ცნობიერების ზრდისა და განვითარების შესაძლებლობად.

38

მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ერთ-ერთ ალტერნატიულ საშუალებაზე მსჯელობისას, მნიშვნელოვანია განისაზღვროს მისი ურთიერთმიმართება დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან. ამასთან, ვინაიდან მეტად აქტუალურია მითითებული ინსტიტუტის სასამართლოსა და არბიტრაჟთან მიმართების საკითხი, მოცემულ შემთხვევაში ყურადღება მათზე გამახვილდება და მეტად ფესვგადგმული მიდგომები მიეთითება.

2.2.1. მედიაციის ურთიერთმიმართება სასამართლოსთან

მედიაციასა და სასამართლო წარმოებას შორის არსებულ განსხვავებებზე მსჯელობისას, სამეცნიერო კვლევების შესაბამისად, ყურადღება არსებითად შემდეგ მახასიათებლებზე მახვილდება:

მედიაციის წარმოების შემთხვევაში პროცესის მონაწილეთა ფოკუსირება ხორციელდება დასმული საკითხების გადაჭრის მეთოდების მოძიების თვალსაზრისით, პროცესის მიზანს წარმოადგენს გადაწყვეტის საუკეთესო გზების იდენტიფიცირება. ამასთან, იქმნება შესაძლებლობა, განხორციელდეს

³⁸Mildon, M., Cooling Conflict in the Cool Classroom, LawNow Journal, 2002, 35.

მორიგების პირობების შედარება სასამართლოს გზით დავის გადაწყვეტის შემთხვევაში მისაღებ შედეგებთან. სასამართლო პროცესისაგან განსხვავებით, ხდება არა მხოლოდ დასმული საკითხების მოკვლევა, არამედ შესაძლებელია კონფლიქტის განმაპირობებელი ფარული მიზეზების აღმოფხვრა. ამასთან, მედიაცია მხარეებს აძლევს შესაძლებლობას აწარმოონ პირდაპირი მოლაპარაკება, რაც ზრდის ოპონენტის პოზიციის აღქმისა და ანალიზის ალბათობას. იქმნება ემოციური ბარიერების დაძლევის შესაძლებლობაც.³⁹

აქვე გასათვალისწინებელია, რომ მხარე არ უნდა შეეცადოს მედიაციის პროცესის მოგებას.⁴⁰ სასამართლო საქმისწარმოებისაგან განსხვავებით, მედიაციის პროცესში არავინ აპირებს მტყუან-მართლის ფაქტობრივ გამოკვლევას.⁴¹ ხაზგასასმელია ისიც, რომ მედიატორის მხრიდან მიუკერძოებელი სამართლებრივი შეფასების შემთხვევაში მხარეებს აგრეთვე ექმნებათ რეალისტური მოლოდინები საქმესთან დაკავშირებით, რაც ასევე ხელს უწყობს მათი ცნობიერების ამაღლებას.⁴² ე.ი. სასამართლოსაგან განსხვავებით, მედიაცია არსობრივად არის პროცესი, რომელიც უზრუნველყოფს საკითხებს, რომლებიც ადამიანებისათვის არის მნიშვნელოვანი. ესენია: ურთიერთობები, სამართლიანობის დამკვიდრება, ემოციები, ურთიერთპატივისცემა, ჩართულობა, პრობლემის გადაჭრა. ადამიანებს აქვთ

³⁹ *Weil R.*, *Mediation in a Litigation Culture: The Surprising Growth of Mediation in New York*, 2011, 9.

⁴⁰ *Folberg G.*, *Mediation The Roles of Advocate and Neutral*, Second edition, Printed in the United States of America, 2011, 262.

⁴¹ *Kovach K.*, *Mediation Principles and Practice*, Third edition, Printed in the United States of America, 2004, 152.

⁴² *Weil R.*, *Mediation in a Litigation Culture: The Surprising Growth of Mediation in New York*, 2011, 9.

საშუალება, გაუზიარონ ერთმანეთს გულისტკივილი, გამოთქვან აზრი, ისაუბრონ საკუთარი საჭიროებების შესახებ.⁴³

ხაზგასასმელია, რომ მედიატორს აქვს შესაძლებლობა თითოეულ მხარესთან ინდივიდუალურად ნაწარმოები კერძო შეხვედრები გამოიყენოს ინფორმაციის მიღების წყაროდ. აღნიშნულ პროცესში, მხარეები შეიძლება იყვნენ უფრო გულწრფელნი, ვიდრე ოპონენტის თანდასწრებით სასამართლო დარბაზში. მედიატორს უყალიბდება შთაბეჭდილება თითოეული მხარის ინტერესებსა და პრიორიტეტებზე. შედეგად, მას ექმნება შესაძლებლობა განახორციელოს იმგვარი შეთავაზება, რასაც დამოუკიდებლად ვერც ერთი მხარე ვერ შეძლებდა⁴⁴ და რისი შესაძლებლობაც არც მოსამართლეს ეძლევა სამოქალაქოსამართლებრივი დავის სამართალწარმოებისას.

მედიაციის პოპულარიზაციის განმაპირობებელ ერთ-ერთ წინაპირობად მიჩნევა ისიც, რომ მითითებული პროცესის წარმოების შემთხვევაში მხარეებს ენიჭებათ შედეგების განსაზღვრისა და მათ შინაარსობრივ მხარეზე უშუალო ზეგავლენის მოხდენის საშუალება.⁴⁵ მედიაციის პროცესში გადანყვეტილებას იღებენ მხარეები და არა მედიატორი.⁴⁶ გადანყვეტილება ეფუძნება მათ თვითპასუხისმგებლობას, ისინი მედიატორისაგან ვერ მიიღებენ მითითებას, მიაღწიონ თუ არა კონკრეტული შინაარსის შეთანხმებას.⁴⁷ აღნიშნული კრიტერიუმი, რაც ერთგვარად განსაზღვრავს მედიაციის სუბსტანციას, აგრეთვე

⁴³Beer J., Packard C., *The Mediator's Handbook*, Forth edition, Printed in Canada, 2012, 5.

⁴⁴Goldberg S., Green E., Sander F., *Litigation, Arbitration or Mediation: A Dialogue*, ABA Journal, 1989, 70.

⁴⁵Gitchell L., Plattner A., *Mediation: A Viable Alternative to Litigation for Medical Malpractice Cases*, DePaul Journal of Health Care Law, 1999, 422.

⁴⁶Greenwood M., *How to Mediate Like a Pro - 42 Rules for Mediating Disputes*, Printed in the United States of America, 2008, 12.

⁴⁷Domenici K., Littlejohn S., *Mediation Empowerment in Conflict Management*, Printed in the United States of America, Second edition, 2001, 135.

ერთმნიშვნელოვნად ცხადყოფს განსხვავებას სასამართლოსა და განსახილველი ინსტიტუტის ფუძემდებლურ პრინციპებს შორის.

მედიაციისა და სასამართლო საქმისწარმოების განმასხვავებელ ნიშნად მიიჩნევა კონფიდენციალურობის სტანდარტიც - სწორედ კონფიდენციალობა აყალიბებს ნდობას მედიაციის პროცესში, რაც მას განასხვავებს დავის გადანწყვეტის სხვა საშუალებებისაგან. მედიატორები, კანონმდებლები და სასამართლოები მედიაციის პროცესის ფუნდამენტურ წარმატებად სწორედ ამ პრინციპს აღიარებენ.⁴⁸

მედიაციისა და სასამართლო საქმისწარმოების ურთიერთმიმართებაზე მსჯელობისას ხაზგასასმელია, რომ მისი როგორც დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის საშუალების პოპულარობა ბოლო პერიოდის განმავლობაში არსებითად განსაზღვრა წარმატებულმა ფუნქციონირებამ სამოქალაქო და კომერციული დავების გადანწყვეტის თვალსაზრისით. აღნიშნულის შედეგად, არაერთ სახელმწიფოში ინიცირებული იქნა აღნიშნული ორი ინსტიტუტის სინთეზი - სავალდებულო სასამართლო მედიაცია, რაც შესაძლებელია შეფასდეს როგორც ტრენდი, რომელიც სხვადასხვაგვარი ტემპით განვითარდა მსოფლიოს სხვადასხვა ნაწილში. აღნიშნული მიდგომის დანერგვით, მოდავე მხარეებს და მათ იურისტებს მიენოდათ შემდეგი მესიჯი: ის, რომ მედიაციის პროცესი უკვე განიხილება სასამართლოს ქოლგის ქვეშ⁴⁹ და ის, რომ მისი როგორც ინსტიტუტის ეფექტიანობას მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს იურიდიული პროფესიის წარმომადგენელთა და სასამართლო სისტემის

⁴⁸*Mehta A.*, resolving environmental disputes in hush-hush world of mediation: A guideline of confidentiality, Georgetown Journal of legal ethics, Vol. 10 No 3, spring 1997, 522-523.

⁴⁹*Choy Y.*, Court-Annexed Mediation Practice in Malaysia: What the Future Holds, University of Bologna Law Review, 2016, 273.

მხარდაჭერა,⁵⁰ ისევე როგორც სახელმწიფო პოლიტიკა დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების განვითარების მიმართულებით. ამასთან, არ შეიძლება ითქვას, რომ მედიაციისადმი ინტერესი სასამართლოში დავების შეფერხების შედეგად გამოწვეული დროებითი ტენდენციაა. პირიქით, თანამედროვე მიდგომების შესაბამისად, ის აღიქმება როგორც მართლმსაჯულების სისტემის შემადგენელი,⁵¹ ახალი და უაღრესად მიმზიდველი კომპონენტი, რითიც სხვა სიკეთეებთან ერთად უმჯობესდება მხარეთა პროცესში მონაწილეობის ხარისხიც.⁵²

შესავალშივე დასახული მიზნების გათვალისწინებით, სავალდებულო/სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებული საკითხები, რაც სამართლებრივი სისტემების მიერ ამ კონცეფციისათვის მიჩნეულ იქნა ძირითად მახასიათებლად, ნაშრომის შემდგომი ანალიზის ფარგლებში მეტად სრულყოფილად განისაზღვრება.

2.2.2. მედიაციის ურთიერთმიმართება არბიტრაჟთან

ხშირად მედიაციას მოიხსენიებენ როგორც არბიტრაჟის პროცესის ნაწილს, ვინაიდან რიგ შემთხვევებში არბიტრებიც ორიენტირებულნი არიან მხარეთა ინტერესებზე მორგებული შედეგის დადგომაზე.⁵³ თუმცა განსხვავება მითითებული ორი ინსტიტუტის სახელმძღვანელო პრინციპებს შორის არსებითია. კერძოდ, მედიაციისა და არბიტრაჟის ურთიერთმიმართებასა და

⁵⁰*Hanks M.*, Perspectives on Mandatory Mediation Forum: Appropriate Dispute Resolution, University of New South Wales Law Journal, 2012, 930.

⁵¹*Goldsmith J., Ingen-Housz A., Pointon H.*, ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures, Vol. II, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2011, 3.

⁵²*Zalar A.*, Managing Judicial Change Through Mediation – Part 1, ADR Bulletin, Vol. 6, No. 8, 2004, 1.

⁵³*Dendorfer R., Lack J.*, The Interaction between Arbitration and Mediation: Vision v Reality, Dispute Resolution International journal, 2007, 74.

მათ შორის არსებულ განსხვავებებზე მსჯელობისას მკვლევართა ყურადღება შემდეგ ფუნდამენტურ საკითხებზე მახვილდება:

1. არბიტრაჟი გამოირჩევა რეგულირების მაღალი ხარისხით, მაშინ როდესაც მედიაციის წარმოებასას აღნიშნული სტანდარტი შედარებით დაბალია.
2. არბიტრაჟის შემთხვევაში განსახილველ საკითხს წყვეტს მესამე პირი, ხოლო მედიაციის პროცესში მხარეთა მიერ მიიღება მათსავე ინტერესებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილება.
3. პროცედურული თვალსაზრისით, არბიტრაჟი მიმდინარეობს კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად. მედიაციის პროცესი აგრეთვე მიმდინარეობს ლოგიკური პროცედურების დაცვით, თუმცა დასაშვებია საკითხის განმეორებითი შეფასება, ხელახალი განხილვა, მხარეთა სურვილის შესაბამისად მოქნილი გრაფიკის შემუშავება და სხვა.⁵⁴
4. არბიტრაჟის შემთხვევაში, მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე გადაწყვეტილებას იღებს არბიტრი, ხოლო მედიაციის პროცესში აღნიშნული მხარეების მიერ ხორციელდება. ე.ი. მედიაცია მხარეთა თვითპასუხისმგებლობის პრინციპზე დაფუძნებული პროცესია.
5. მართალია არბიტრაჟისათვის თავდაპირველი მიმართვა ხორციელდება ორივე მხარის თანხმობის არსებობის შემთხვევაში, თუმცა შემდგომ მისი პროცედურები იძენს სავალდებულო ხასიათს. მედიაციის შემთხვევაში, პროცესი მისი მიმდინარეობის განმავლობაში სრულად არის ნებაყოფლობითი და მხარეს ნებისმიერ დროს ეძლევა შესაძლებლობა უარი განაცხადოს მონაწილეობის მიღებაზე.

⁵⁴*Dendorfer R., Lack J., The Interaction between Arbitration and Mediation: Vision v Reality, Dispute Resolution International journal, 2007, 77.*

6. არბიტრაჟის მიმდინარეობისას მხარეები ძირითადად წარმოდგენილნი არიან ადვოკატების მეშვეობით, ხოლო მედიაციის პროცესი არცთუ იშვიათად მათი მონაწილეობის გარეშე მიმდინარეობს.⁵⁵
7. გარდა ამისა, სამეცნიერო კვლევებში განვითარებული შეხედულების თანახმად, არბიტრებისგან განსხვავებით მედიატორებს შეუძლიათ იქცნენ არა მხოლოდ კონკრეტული დავის გადანწყვეტის ხელშემწყობ პირებად, არამედ ახალი, პოტენციური გარიგებების დადების ინიციატორებად (ე.წ. Deal Makers).⁵⁶
8. ამასთან, ზოგიერთი მკვლევარის მოსაზრების შესაბამისად, არბიტრაჟის პროცედურა არის უფრო სწრაფი, ნაკლებ ძვირი და რიგ შემთხვევებში, ვიწრო სპეციფიკის დავების გადანწყვეტის თვალსაზრისით არბიტრებს შესაძლებელია გააჩნდეთ მეტი კომპეტენცია.⁵⁷

მედიაციისა და არბიტრაჟის ურთიერთმიმართებაზე მსჯელობის პროცესში, მნიშვნელოვნად მიიჩნევა ე.წ. მედ-არბის პროცესის (Med-Arb) არსის განსაზღვრაც. როგორც ტერმინის ანალიზის შედეგადაც დგინდება, ეს არის დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის მექანიზმი, რომელიც აერთიანებს მედიაციისა და არბიტრაჟის ნიშნებს, ახდენს მათ კონსოლიდაციას. ეს არის ჰიბრიდული პროცესი, რომლის ფარგლებშიც გამოიყოფა ორი ეტაპი. პირველ ეტაპზე მხარეები ცდილობენ მიაღწიონ შეთანხმებას მესამე პირის დახმარებით, რომელიც ითავსებს მედიატორის როლს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ პირველი ეტაპის წარმოების ფარგლებში შეთანხმება ვერ განხორციელდება, მხარეები ერთვებიან მეორე ეტაპზე. იწყება არბიტრაჟის ფაზა, რა დროსაც იგივე პირი,

⁵⁵იქვე, 78.

⁵⁶ცერცვაძე გ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 159.

⁵⁷Bethel T., Wrongful Discharge: Litigation or Arbitration, Journal of Dispute Resolution, 1993, 289.

რომელიც ასრულებდა მედიატორის ფუნქციებს, ითავსებს არბიტრის როლს. პროცესში ჩართვის თვალსაზრისით, ეს არის ნებაყოფლობითი პროცესი, რომლის მსვლელობაც გამოირიცხება მხარეთა თანხმობის გარეშე.⁵⁸ ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ რიგ შემთხვევებში კრიტიკოსთა მიერ ისმის შეკითხვები აღნიშნული პროცესის ეთიკურ თუ სამართლებრივ ასპექტებთან დაკავშირებით,⁵⁹ მკვლევართა უმრავლესობა ავითარებს მოსაზრებას, რომლის შესაბამისად, მითითებული ორი პროცესის კომბინაციისა და ურთიერთქმედების შედეგად მიიღწევა სრულყოფა და უკეთესი შედეგები.⁶⁰ მათ პოზიციას განაპირობებს მხარეთა ინფორმირებულობა მასზე, რომ პროცესი ნებისმიერ შემთხვევაში დასრულდება კონკრეტული შედეგით და არ იარსებებს მისი სასამართლოში გაგრძელების საფრთხე.⁶¹ იმ შემთხვევაში თუ მედიაცია დასრულდება წარუმატებლობით, მხარეთათვის მხოლოდ შედეგი ნებისმიერ შემთხვევაში დადგება არბიტრის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სახით.

წინამდებარე ქვეთავის ფარგლებში განსახილველ საკითხთან მიმართებაში შედარებითსამართლებრივი თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ მაგალითად ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მასშტაბით გათვალისწინებულია მედიაციის წარმოების შესაძლებლობა მათ შორის არბიტრაჟისა და სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, რაც მედიაციას წარმოაჩენს როგორც სახელმწიფოში არსებული დავის გადაწყვეტის ერთიანი სისტემის ერთ-ერთ ინტეგრალურ ნაწილს. კერძოდ, ადგილობრივ და საერთაშორისო არბიტრაჟებს შესაბამისი რეგულაციების შესაბამისად შესაძლებლობა ეძლევათ

⁵⁸*Benzidi S.*, Med-Arb: How to Mitigate the Risk of Setting aside or Refusal of Recognition and Enforcement of a Med-Arb Award, *American Journal of Mediation*, 2017, 4.

⁵⁹იქვე, 9.

⁶⁰*Dendorfer R., Lack J.*, The Interaction between Arbitration and Mediation: Vision v Reality, *Dispute Resolution International journal*, 2007, 76.

⁶¹იქვე, 83.

აწარმოონ მედიაცია საარბიტრაჟო პროცედურის დაწყებამდე. 1983 წლის კანონში არბიტრაჟის რეგულირების შესახებ ერთმნიშვნელოვნად განისაზღვრა, რომ „არბიტრაჟმა საქმის წარმოების დაწყებამდე უნდა აწარმოოს მედიაცია“. ჩინეთში არსებული მოქმედი რეგულაცია აგრეთვე ითვალისწინებს არბიტრის მიერ მედიაციის წარმოების შესაძლებლობას საარბიტრაჟო პროცედურების დაწყებამდე. ჩინეთის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ინსტიტუტებში შესაძლებელია მედიაციის წარმოება ორივე მხარის თანხმობის შემთხვევაში. აგრეთვე მაშინ, თუ მედიაციის წარმოების სურვილს გამოთქვამს ერთ-ერთი მხარე, ხოლო მეორე არ განაცხადებს აღნიშნულზე ერთმნიშვნელოვან უარს არბიტრაჟის წარმომადგენლებთან კონსულტაციების შემდეგ. ამასთან, არბიტრს გააჩნია უფლებამოსილება, აწარმოოს მედიაცია იმ ფორმითა და მიდგომით, როგორც თავად ჩამოყალიბდება.⁶²

აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ მედიაციას მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა ჩინეთის სამოქალაქო სამართალწარმოების პროცესშიც - სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, სამოქალაქო საქმის განმხილველ მოსამართლეს ან სასამართლო შემადგენლობას შეუძლიათ დავის გადაწყვეტა თავდაპირველად სცადონ მედიაციით, თუ მხარეები იქნებიან თანახმა ან თუ ცალსახა უარს არ განაცხადებენ აღნიშნულზე. მედიაციის პროცესში შეთანხმების მიღწევის შემთხვევაში, ხორციელდება შესაბამისი აქტის ხელმოწერა, რომელსაც ენიჭება სამართლებრივად მბოჭავი ძალა.⁶³ შეთანხმების მიუღწევლობის შემთხვევაში, საქმეს სტანდარტული სამართალწარმოების წესით განიხილავს სასამართლო. ხაზგასასმელია ისიც, რომ ჩინეთის სამართლებრივ კულტურაში სასამართლო სამართალწარმოება

⁶²Jun G., Mediation, Arbitration and Litigation: Dispute Resolution in the People's Republic of China, UCLA Pacific Basin Law Journal, 1996, 125-126.

⁶³იქვე, 127.

ისტორიულად არ იყო წახალისებული. აღნიშნულით აიხსენება ისიც, რომ 1910 წლამდე ჩინეთში არ მოქმედებდა სამოქალაქო სამართალწარმოების მარეგულირებელი აქტი⁶⁴ და მითითებულ სახელმწიფოში თანამედროვე განვითარების ტენდენციები ითვალისწინებს დავის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენების ფართო შესაძლებლობებს.

2.3. სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობითი მედიაციის თანაფარდობა

როგორც აღინიშნა - თანამედროვე სამართალს შეეხო ცვლილებების ეტაპი (Wind of change) და აღნიშნულ ცვლილებებს შორის დომინირებს მედიაცია.⁶⁵ ნაშრომის შესავალშივე დასმული მიზნების განსახორციელებლად, ქვემოთ განიხილება მედიაციის ორი ძირითადი ტიპის - სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობითი მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, მითითებულ კონცეფციათა არსებითი სამართლებრივი მახასიათებლები, მათ შორის არსებული სისტემური ურთიერთმიმართება.

2.3.1. სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები

დღემდე, ნებისმიერ სახელმწიფოში სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის დანერგვისას, როგორც წესი ადგილი აქვს აზრთა სხვადასხვაობას მის ეფექტიანობასთან დაკავშირებით. აღნიშნულის გამომწვევ მიზეზად იურიდიულ ლიტერატურაში სახელდება ის, რომ სავალდებულო მედიაციის შემთხვევაში მხარეები ერთგვარად იძულებულნი ხდებიან მიიღონ მონაწილეობა პროცესში,

⁶⁴იქვე, 133.

⁶⁵Goyder B., Mediation and the law, University of Durham, Student Law Journal, 1992, 35.

რომელიც როგორც წესი ნებაყოფლობითობით ხასიათდება, ⁶⁶ იმ პირობებში, როდესაც მედიაციის ცენტრალური იდეოლოგია სწორედ მის ნებაყოფლობითობაში ვლინდება ⁶⁷ და აღნიშნული პრინციპი ნაციონალური თუ საერთაშორისოსამართლებრივი კანონმდებლობით გათვალისწინებული აქტების რეგულირების ფარგლებში ექცევა.

სასამართლო მედიაციის მოწინააღმდეგეთა მხრიდან გამოითქმის მოსაზრება იმის თაობაზეც, რომ მოსახლეობის პრიორიტეტული ინტერესი არის სამართლიანობის შეგრძნება. არა კომპრომისი, არა ეფექტიანობა, არა პროცესის სიიაფე, არამედ უპირატესად სამართლიანობა.⁶⁸ ე.ი. მოლაპარაკების წარმოება ყოველთვის არ შეიძლება იყოს საუკეთესო არჩევანი. ზოგიერთ შემთხვევაში, მხარეთა ინტერესების დაკმაყოფილების საუკეთესო საშუალებად მიიჩნევა არა მორიგება, არამედ დავის მესამე პირის (მოსამართლის ან არბიტრის) მიერ გადაწყვეტა.⁶⁹ საყურადღებოა, რომ მედიაციის საშუალებით დავის გადაწყვეტა მართლაც არ შეიძლება იყოს მისაღები ყველასთვის - მათ შორის იმ პირებისათვის, რომლის ინტერესთა დაკმაყოფილებაც მხოლოდ სასამართლოსათვის მიმართვის გზითაა შესაძლებელი.⁷⁰ მედიაცია ვერ იქნება წარმატებული ვერც არათანასწორი მხარეების დავის შემთხვევაში.⁷¹ ხოლო სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის წარმოების პირობებში, აღნიშნულის განმსაზღვრელი ინდივიდუალური

⁶⁶*Hanks M.*, Perspectives on Mandatory Mediation Forum: Appropriate Dispute Resolution, University of New South Wales Law Journal, 2012, 929.

⁶⁷*Jacqueline N.*, Mediation Exceptionality Symposium - Against Settlement: Twenty-Five Years Later, Fordham Law Review 2009, 1247.

⁶⁸*Eisele G.*, No to Mandatory Court-Annexed ADR From the Bench, Thomas law journal litigation, 1991, 3.

⁶⁹*Glick T.*, Creative Mediation, North Charleston, 2012, 99.

⁷⁰*Ware J.*, Principles of Alternative Dispute Resolution, Second edition, Printed in the United States of America, 2003, 311.

⁷¹*Leviton C., Greenstone L.*, Elements of Mediation, Printed in the United States of America, 2004, 38.

მხასიათებლები შესაძლებელია ვერ/არ იყოს გათვალისწინებული. მათ შორის, საქმეზე “კალიფორნიის ვუდსაიდი ჰოუმსი რივერსადაის (პირველი ინსტანციის) უმაღლესი სასამართლოს წინააღმდეგ“, სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ სამედიაციო შეთანხმებაც შესაძლებელია დაექვემდებაროს გაუქმებას, თუ მედიაციის პროცესი მიუღებელია მხარისათვის. მაშინ, როდესაც სავალდებულო მედიაციის პროცესში მონაწილეობა მიუღებელია საოჯახო დავის ერთ-ერთი მხარისათვის, მედიაციაზე უარის თქმის უფლება სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს.⁷²

მართლაც, ყველა მოქალაქეს უნდა ჰქონდეს წვდომა სამართალთან და აღნიშნული უნდა უზრუნველყოს სასამართლომ. თუმცა ყოველთვის გასაგები არ არის, რას ნიშნავს აღნიშნული ცნება. რიგ შემთხვევებში მას აიგივებენ სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებასთან. თუმცა მითითებული ახსნა არ შეიძლება ჩაითვალოს საუკეთესოდ. სამართალთან წვდომა უნდა განისაზღვროს როგორც მოქალაქეთა შესაძლებლობა, გადაჭრან კონფლიქტები მშვიდობიანი გზით. ამ თვალსაზრისით, სამართალთან წვდომა მოიაზრებს იმგვარი გარანტიების შექმნას, რა შემთხვევაშიც პირებს ექნებათ შესაძლებლობა მიიღონ სასურველი შედეგები. ამასთან, სასამართლო არ შეიძლება ჩაითვალოს ერთადერთ ადგილად, სადაც შესაძლებელია სამართლიანობის მიღწევა ან/და მისი შეფასება. თანამედროვე მიდგომების შესაბამისად, ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებებს, მათ შორის მედიაციას, გააჩნიათ რესურსი მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ მითითებულ პროცესში.⁷³

⁷² Woodside Homes of California v. The Superior Court of Riverside, 107 Cal. APP. 4th Dist., 2003. 723, 731.

⁷³ *Vieira L.*, Designing a Court-Annexed Mediation Program for Civil Cases in Brazil: Challenges and Opportunities, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, 2015, 2.

იმავეს ადასტურებს პრაქტიკა - აშშ-ში საკითხის კვლევის შედეგად პროფესორმა კრეიგ მაქვინმა განაცხადა, რომ ისეთ შემთხვევებშიც კი, როდესაც მხარეები რომელთაც არ სურდათ მედიაციის პროცესში ჩართვა, სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის წესების შესაბამისად ერთვებიან პროცესში, მისი დასრულების შემდგომ პროცესს აფასებენ როგორც სამართლიანს. აგრეთვე კმაყოფილებას გამოთქვამენ პროცედურული საკითხების შეფასებისას. აღნიშნულ გარემოებას ავტორმა უწოდა მედიაციის პარადოქსი.⁷⁴ წინამდებარე ნაშრომის მიზნებიდან გამომდინარე, მოსამართლის როლთან დაკავშირებული საკითხის კვლევისას გასათვალისწინებელია ისიც, რომ რამდენადაც ეს სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის პრაქტიკამ ცხადყო, მხარეებისთვის უმეტესად თავიდანვე მისაღებია მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება საქმის სამედიაციოდ გადაცემის თაობაზე. მეტიც, მოსამართლის ამ გადაწყვეტილებას ისინი ხშირად სიხარულით ხვდებიან, რამეთუ რიგ შემთხვევაში მხარის მიერ მორიგების სურვილის გაცხადება (მედიაციისადმი მიმართვის შეთავაზება) მოწინააღმდეგე მხარის მიერ აღიქმება როგორც სუსტი სამართლებრივი პოზიციით გამონვეული კომპრომისი.⁷⁵

რეალურად, განსახილველი საკითხი არ მდგომარეობს იმაში, არის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა სასამართლო დავაზე უკეთესი თუ არა. მნიშვნელოვანი და უდავო არის ის, რომ შესაბამისი საკანონმდებლო რეგულირების არსებობის შემთხვევაში, ეს პროცესი მხარებს ალტერნატიული შესაძლებლობებით სხვადასხვა ტიპის დავების გადაწყვეტის პროცესში. საინტერესოა ისიც, თუ რა თვალსაზრისით ახდენს გავლენას დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეს ფორმა სასამართლო სისტემაზე და თავის

⁷⁴Jacqueline N., Mediation Exceptionality Symposium - Against Settlement: Twenty-Five Years Later, Fordham Law Review 2009, 1254.

⁷⁵Blackshaw I., TMC Asser Instituut (La Haye), Sport, Mediation and Arbitration, T.M.C. Asser Press, Hague, 2009, 243.

მხრივ, რამდენად ცვლის სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტს.⁷⁶ სასამართლო მედიაციის წარმოების პირობებში, ე.ი. მაშინ როდესაც ადგილი აქვს დავის გადანაცვების ორი საშუალების ერთგვარ სინთეზს, აღნიშნული ხდება გარდაუვალი.

შესაბამისად, იმ პირობებში, როდესაც რიგ კრიტიკოსთა აზრით, სავალდებულო მედიაცია საზოგადოებაში მედიაციის კულტურის დამკვიდრების პროცესში უკან გადადგმული ნაბიჯია, რაციონალისტებს მიაჩნიათ, რომ მედიაციის პროცესის არაფორმალური ხასიათისა და მხარეთა მიერ გადანაცვების დამოუკიდებლად მიღების უფლებიდან გამომდინარე (რაც ერთმნიშვნელოვნად არ იზღუდება სავალდებულო მედიაციის წარმოებისას), პროცესში სავალდებულო მონაწილეობის დანერგვა ვერ მოახდენს გავლენას მის ნებაყოფლობით ბუნებაზე იმდენად, რომ ხაზი გადაესვას იმ სიკეთეს, რისი მიღწევაც მისი დახმარებით შეიძლება.⁷⁷

ამასთან, სავალდებულო მედიაციის მომხრეები საკუთარი არგუმენტის დასაცავად ხშირად მოუხმობენ ხოლმე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებას საქმეზე „ემნიგდენი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ“, რომლის შესაბამისად, სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლება არ არის აბსოლუტური და ის შეიძლება ექვემდებარებოდეს შეზღუდვას, თუ ეს შეზღუდვა ემსახურება კანონიერ მიზანს და დაცულია პროპორციულობა გამოყენებულ ზომასა და მისაღწევ მიზანს შორის.⁷⁸

⁷⁶ *Ward E.*, Mandatory Court-Annexed Alternative Dispute Resolution in the United States Federal Courts: Panacea or Pandemic Symposium: Transatlantic Perspectives on Alternative Dispute Resolution, *St. John's Law Review*, 2007, 79.

⁷⁷ *Alexander N.*, Four Mediation Stories from Across the Globe, *RabelsZeitschrift fur Auslanisches und Internationales Privatrecht (the Rabel Journal)*, No. 4, 2010, 745.

⁷⁸ *Ashingdane vs. The United Kingdom*, Judgment of the European Court of Human Rights, Application No. 8225/78, 1985, para., 57.

საზგასასმელია ისიც, რომ მართალია სასამართლოთა განტვირთვა და სახელმწიფო რესურსების დაზოგვა როგორც სავალდებულო, ისე ნებაყოფლობითი მედიაციის დამახასიათებელი თანმდევი შედეგია, თუმცა სავალდებულო მედიაციით ზემოაღნიშნული უპირატესობები გაცილებით ფართო მასშტაბებს იღებს. პარალელურად, მედიაციის ეფექტიანი მუშაობა საჭიროებს სასამართლოების ადმინისტრაციულ მხარდაჭერას, რაც სავალდებულო მედიაციის დროს როგორც წესი, უფრო მეტად არის უზრუნველყოფილი, ვიდრე ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების პირობებში.⁷⁹

სავალდებულო მედიაციის კრიტიკოსთა წინააღმდეგ, შესაძლებელია შემდეგი არგუმენტის მოხმობაც - ზოგჯერ მედიაციის პროცესში მონაწილეობა ადვოკატებმა შესაძლებელია ბოროტად გამოიყენონ და არაკეთილსინდისიერების შემთხვევაში დავა გარკვეული მატერიალური სარგებლის მიღების მიზნით შეგნებულად გაწელონ დროში.⁸⁰ აღნიშნულის პარალელურად, სასამართლო მედიაციის წარმოების შემთხვევაში, იმ პირობებში თუ მოსამართლის/სასამართლო მედიატორის ქცევა დაეფუძნება სწორად შემუშავებულ კანონმდებლობასა და საყოველთაოდ აღიარებულ ეთიკურ სტანდარტებს, მითითებული რისკი დაეცემდებარება შემცირებას, რაც იმავე ეფექტიანობით ვერ გაკონტროლდება ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების პირობებში.

ამასთან, სამეცნიერო კვლევებში განვითარებული შეხედულებების შესაბამისად, სავალდებულო მედიაცია გამართლებულია, თუ ის არის

⁷⁹ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 23.

⁸⁰ცერცვაძე გ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2013, 240.

სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული და არ იწვევს დანაკარგებს მოღვაწე მხარეთათვის.⁸¹ აღნიშნული შესაძლებელია გულისხმობდეს შესაბამისი ტექნიკური პირობების უზრუნველყოფას, სასამართლო ბაჟისაგან გათავისუფლებას, მედიატორისათვის ჰონორარის გადახდას და სხვას.

შესაბამისად დგინდება, რომ სასამართლო მედიაციის შეთავაზება მოქალაქეთათვის გამართლებული და აუცილებელიცაა შემდეგი პირობების განხორციელების შემთხვევაში:

- თუ სახელმწიფოს მასშტაბით მოქმედ სამართლებრივ სივრცეში იარსებებს მედიაციის ინსტიტუტთან დაკავშირებული მატერიალური და პროცესუალური საკითხების მომწესრიგებელი სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა;
- თუ სახელმწიფო/სასამართლო ხელისუფლების მიერ გამოვლინდება ძალისხმევა და გადაიდგმება ემედიოთი ნაბიჯები ინსტიტუტის განვითარების მხარდასაჭერად. მათ შორის, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პირობად მიიჩნევა სავალდებულო მედიაციის პროგრამების იმპლემენტაცია და მათი სრული ან ნაწილობრივი დაფინანსების უზრუნველყოფა.

2.3.2. ნებაყოფლობითი მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები

დამკვიდრებული შეხედულების შესაბამისად, მედიაციის როგორც დავის გადანაცვების საშუალების წარმატების ალბათობა შემდეგი გარემოებების

⁸¹ *Spencer D., Brogan M., Mediation Law and Practice, Cambridge University Press, New York, 2006, 268.*

არსებობის შემთხვევაში მატულობს: მოდავე მხარეთა შორის უკვე არსებობს ურთიერთთანამშრომლობის სხვა შემთხვევა; დავა არ გრძელდებოდა ხანგრძლივად; არსებობს მორიგების იძულების გარე ფაქტორები; გართულებული სამართლებრივი ურთიერთობა არის დაბალი ან საშუალო სიმწვავის;⁸² მხარეებს აქვთ გაცნობიერებული საკუთარი მიზნები;⁸³ არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ კლიენტი მედიაციის საშუალებით მიიღებს უფრო ფასეულ შედეგებს, ვიდრე ეს მოხდება კონფლიქტის გაგრძელების შემთხვევაში; მხარეთათვის ძნელია ან შეუძლებელი პირდაპირი მოლაპარაკების წარმოება.⁸⁴ მედიაცია აგრეთვე მაშინაა მიზანშეწონილი, თუკი ორივე მხარეს სურს ერთმანეთისაგან რაიმეს მიღება.⁸⁵ გამართლებულია მაშინაც, როდესაც: მხარეთა შორის არსებობს კომუნიკაციის პრობლემა; სახეზეა მათ კულტურათა შორის სხვაობა; ამავე საქმეზე დავის გადანაცვების სხვა საშუალება აღმოჩნდა წარუმატებელი და მხარეებს გააჩნიათ სურვილი დავა გადაიჭრას განსხვავებული ინსტიტუტის გამოყენებით.⁸⁶ ამასთან, დამკვიდრებული შეხედულების შესაბამისად, ზოგიერთ შემთხვევაში, ერთი მხარის მცდელობა, აწარმოოს მოლაპარაკება, შესაძლებელია, დასრულდეს უშედეგოდ, თუკი მონინალმდევე მხარე არ არის ამით დაინტერესებული, ვერ ხედავს აზრს მოლაპარაკებაში.⁸⁷

ყოველივე აღნიშნულის შეჯერების შედეგად, ნებაყოფლობითი მედიაციის მომხრეები, როგორც წესი აპელირებას ახდენენ შემდეგზე: ვინაიდან

⁸²*Domenici K., Littlejohn W.*, Mediation Empowerment in Conflict Management, Printed in the United States of America, Second edition, 2001, 41.

⁸³იქვე, 42.

⁸⁴*Folberg G.*, Mediation The Roles of Advocate and Neutral, Second edition, Printed in the United States of America, 2011, 242.

⁸⁵*Hames S.*, Negotiation, Closing Deals, Settling Disputes, and Making Team Decisions, Printed in the United States of America, 2012, 11.

⁸⁶*Folberg J., Rosenberg J., Barrett R.*, Use of ADR in California Courts: Findings & Proposals, University of San Francisco Law Review, Vol 26, 1992, 410.

⁸⁷*Luecke R.*, Harvard Business Essentials Your Mentor and Guide to Doing Business Effectively Negotiation, Printed in the United States of America, 2003, 46.

ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების შემთხვევაში სახეზეა ორივე მხარის მხრიდან ნების გამოვლენა, ეს შესაძლებელია გახდეს მედიაციის წარმატებით დასრულების საწინდარი,⁸⁸ განსხვავებით სასამართლო/სავალდებულო მედიაციის შემთხვევებისაგან, რა დროსაც მხარეთაგან შესაბამისი ნების არსებობას შესაძლებელია ადგილი არ ჰქონდეს.

ამის მიუხედავად, ნებაყოფლობითი მედიაციის მიმართ სკეპტიკური დამოკიდებულების მქონე პირებისაგან როგორც წესი, ისმის კითხვა: თუკი მხარეს აქვს ძლიერი პოზიცია, რატომ უნდა სურდეს სასამართლო განხილვის ნებაყოფლობით თავიდან აცილება? ⁸⁹ ერთი შეხედვით აღნიშნული არგუმენტი დასაბუთებულია, თუმცა თანამედროვე მიდგომები და პრაქტიკა მის საწინააღმდეგოდ მეტყველებს. თანამედროვე სამართლებრივ სივრცეში დამკვიდრებული ტენდენციების შესაბამისად, მონინააღმდეგე მხარისათვის მედიაციის საშუალებით დავის გადაწყვეტის შეთავაზება არ ნიშნავს სისუსტის გამოვლენას. შესაძლებელია, ეს ქმედება ამგვარად აღიქმებოდა ჯერ კიდევ ათი წლის წინ, თუმცა ვითარება ამ თვალსაზრისით შეცვლილია.⁹⁰ მხარეებს შორის დავის არსებობა მათ ხელს არ უნდა უშლიდეთ შეარჩიონ გადაწყვეტის სასურველი საშუალება.

მეორე არგუმენტი, რომელიც ნებაყოფლობითი მედიაციის მონინააღმდეგეთა მხრიდან გამოითქმის შემდეგია: მაშინ, როდესაც მხარეები წინასწარ არ შეთანხმებულან დავის წარმოშობის შემთხვევაში მედიაციისათვის მიმართვის თაობაზე, როგორ უნდა შეთანხმდნენ აღნიშნულზე, თუ მათ შორის

⁸⁸ *Pel M.*, Referral to Mediation a Practical Guide for an Effective Mediation Proposal, The Hague, 2008, 71.

⁸⁹ *Abramson I.*, Mediation Representation Advocating as a Problem-solver in any Country or Culture, Second edition, Printed in the United States of America, 2010, 156.

⁹⁰ *Berman J.*, Mediation's Evolution in Social: Where it has been and where it is going, Published in Advocate Magazine, 2012, 2.

უკვე კონფლიქტია გაღვივებული? აღნიშნულ კითხვაზე მრავალი პასუხი არსებობს, თუმცა ყველაზე სარწმუნოა ის მოსაზრება, რომ ნებაყოფლობითმა მედიაციის ინსტიტუტმა საზოგადოებასთან სწორი კომუნიკაციით თავად უნდა მოახერხოს თავისი დადებითი მხარეების შესახებ საზოგადოების ცნობიერების გაზრდა. მორიგებით დასრულებული ყოველი საქმე ხომ მედიაციის განვრცობის საუკეთესო შესაძლებლობებს ქმნის.⁹¹

2.4. მედიაცია, როგორც ეთიკურ პრინციპებზე დაფუძნებული პროცესი და ეთიკური ბოჭვის ფარგლები აღნიშნულ პროცესში

სახელმწიფოს მიერ დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნებისმიერი ინსტიტუტის საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცება ნიშნავს პასუხისმგებლობის აღებას შესაძლებლობის ფარგლებში განისაზღვროს ყველა - მათ შორის ეთიკური სტანდარტი, რაც საჭიროდ მიიჩნევა მოქალაქეთათვის მაქსიმალური სარგებლის უზრუნველყოფის მიზნით. ეთიკა, მისი არსის გათვალისწინებით მოკლებულია ზუსტი განსაზღვრის შესაძლებლობას. ზოგადად, ის შეიძლება განიმარტოს როგორც გარკვეული პროფესიული ჯგუფისათვის აღიარებული ქცევის წესების ერთობლიობა.⁹² ეთიკურად ითვლება დამკვიდრებულ პროფესიულ სტანდარტებთან შესაბამისი ქცევა.⁹³

⁹¹ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 26.

⁹² *Wilson B.*, Mediation Ethics: An Exploration of Four Seminal Texts, 12 *Cardozo Journal Conflict Resolution*, 2010-2011, 122.

⁹³ Merriam Webster's Collegial Dictionary 398 (10th ed., 1993), მითითებულია: *Kovach K.K.*, *Mediation, Principles and Practice*, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 39.

2.4.1. ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენის მნიშვნელობა და აღნიშნული საკითხის კონცეპტუალური სრულყოფის შედეგები

თანამედროვე რეალობაში, ეთიკური ქცევის სტანდარტების არსებობა, მრავალი პროფესიის მახასიათებელია. თუმცა ერთ-ერთი შეხედულების შესაბამისად, მედიაციის პროცესში ქცევის წესების დადგენა იმთავითვე გულისხმობს კონცეპტუალურ წინააღმდეგობას მის ბუნებასთან, რამეთუ მისი არსობრივი ნიშნული ნებაყოფლობითობა და არამბოჭავი ხასიათია, ხოლო პროცესის მოქნილობა მედიაციის ერთ-ერთი უპირატესობა. აღნიშნულის მიუხედავად, მედიაციის პროცესში ეთიკური სტანდარტების უპირობო მნიშვნელობა და მათი არსებობის აუცილებლობა საერთაშორისოსამართლებრივ სივრცეში აღიარებულია. მეტიც, მედიაციის არსებობა და განვითარება სრულად ეფუძნება მის არსებით პრინციპებს. ამავდროულად, ვინაიდან მედიაცია ინტერდისციპლინურ სფეროსთან დაკავშირებული კატეგორიაა, რომელიმე მომიჯნავე პროფესიული ეთიკის სტანდარტების ავტომატური გავრცელება მასზე, არ იქნება გამართლებული. ასევე არ შეიძლება ითქვას, რომ მედიატორები მათი თავდაპირველი ძირითადი პროფესიის წესებით უნდა აიყვნენ შებოჭილნი, რამეთუ ეს წესები შესაძლებელია უადგილო, შეუთავსებელი აღმოჩნდეს მედიაციის კონტექსტისათვის.⁹⁴

ზოგადად, ნებისმიერი სფეროს ეთიკისათვის საერთოა არაჯეროვნების, სიცრუის, ინტერესთა კონფლიქტისა და არაკეთილსინდისიერების პრევენციის მიზანი. თუმცა, საერთო ჯამში სხვა სფეროს პროფესიული სტანდარტები არათუ არსობრივად შეუთავსებელია მედიაციასთან, არამედ ხშირად

⁹⁴*Kovach K.*, *Mediation, Principles and Practice*, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 396.

ერთმნიშვნელოვნად ეწინააღმდეგება მედიაციის ფარგლებში მოქმედ ზოგიერთ (მაგალითად მედიატორის ნეიტრალურობის) პრინციპს,⁹⁵ რაც კიდევ მეტად გამოკვეთს მედიაციის სფეროში დამოუკიდებელი ეთიკური სტანდარტების დადგენის აუცილებლობას.⁹⁶

ამასთან, ეთიკური ბოჭვის სტანდარტების განსაზღვრისას ფუძემდებლური წესის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნულ პროცესში მოქმედ, აღიარებულ ეთიკურ პრინციპებს შორის არ უნდა არსებობდეს რაიმე დადგენილი იერარქია, არ შეიძლება, წინასწარ განისაზღვროს რომელიმე სტანდარტის იმთავითვე აღიარებული უპირატესობა და უნივერსალურობა.⁹⁷ მედიაციის ფუნდამენტურ პრინციპებს შორის, გონივრული ბალანსის დაცვით უნდა შეფასდეს კონკრეტული პრინციპის გამოყენების ფარგლები ყოველი საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში.

2.4.2. ეთიკური ბოჭვის ადრესატები

გამომდინარე იქიდან, რომ მედიაციის პროცესში ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენა დასაბუთებულია, უპირატესი საკითხი რაც განხილვას ექვემდებარება, არის ის, თუ ვინ უნდა იყოს ეთიკური ბოჭვის ადრესატი. დასაწყისშივე უნდა ითქვას, რომ გადანყვეტა შემდეგია - მედიაციის სტანდარტების დადგენა გულისხმობს არა მხოლოდ მედიატორის, არამედ

⁹⁵იქვე, 397.

⁹⁶*Furlan F., Blumstein E., Hofstein N.*, Ethical Guidelines for Attorney-Mediators: Are Attorneys Bound by Ethical Codes for Lawyers When Acting as Mediators?, 14 J. Am. Acad. Matrimonial Law, 1997, 267- 331.

⁹⁷*ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 33.

მხარეებისა და მათი წარმომადგენლების ეთიკური ბოჭვის ფარგლების განსაზღვრას. მეტიც, ეთიკური ბოჭვის ადრესატებად მოიაზრებიან მედიაციის პროვაიდერი ორგანიზაციები და სასამართლოც.⁹⁸ ე.ი. მედიაციის პროცესში ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენა მათ შორის მოიაზრებს ადვოკატის ვალდებულებების განსაზღვრას კლიენტის მიმართ; მედიატორის ვალდებულებების დადგენას მხარეთა მიმართ; ადვოკატის ვალდებულებების ჩამოყალიბებას ოპონენტი მხარისა და მედიატორის მიმართ.⁹⁹

2.4.3. მედიაციის ფუძემდებლური ეთიკური პრინციპები და მათი გავლენა ინსტიტუციონალური განვითარების ხარისხზე

ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენა აუცილებელია - ეთიკური პრინციპები რომელსაც მედიაციის პროცესი უნდა დაეფუძნოს არ უნდა იყოს საკამათო, თუმცა ის გარემოება, თუ როგორი უნდა იყოს მონაწილეთა ქცევა კონკრეტულ შემთხვევებში, ხშირად წარმოადგენს აზრთა სხვადასხვაობის საგანს.¹⁰⁰ შესაბამისად, აუცილებელია განისაზღვროს სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მედიაციის ფუძემდებლური პრინციპები და მათი მოქმედების ფარგლები. ხოლო ის, თუ რა ფორმით გამოიხატება თითოეული პრინციპი თითოეულ განსახილველ შემთხვევაში, შესაძლებელია პრაქტიკაში გახდეს განხილვის საგანი.

მითითებული მიმართულებით სამართლებრივ ინსტრუმენტებზე მსჯელობისას უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის მასშტაბით მოქმედებს

⁹⁸ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 37.

⁹⁹ Murray O., The mediation handbook effective strategies for litigators, revised edition, 2010, 177.

¹⁰⁰ Kallipetis M., Mediation ethics in Europe, Dovenschmidt Quarterly law journal, Issue 2, 2014, 65.

მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი.¹⁰¹ ხოლო აშშ-ის მასშტაბით ეთიკის წესების დადგენის სფეროში ლიდერად შესაძლებელია ჩაითვალოს კოლორადოს შტატის დავების გადანწყვეტის ცენტრი,¹⁰² რომელმაც 1982 წელს პირველად შეიმუშავა მედიატორთა ქცევის კოდექსი. აღნიშნული აქტი ამავე წელს მიიღო კოლორადოს მედიაციის საბჭომ¹⁰³ და სხვა მსგავსი ტიპის ორგანიზაციებმა. 1986 წელს მსხვილმა ინტერდისციპლინურმა ასოციაციამ – დავების გადანწყვეტის სპეციალისტების საზოგადოებამ (SPIDR)¹⁰⁴ – მიიღო ეთიკის წესები და გაავრცელა მათი მოქმედება დავის გადანწყვეტის პროცესში მონაწილე ყველა ნეიტრალურ პირზე, მათ შორის მედიატორზე.¹⁰⁵ მას შემდეგ აშშ-ის მასშტაბით მიღებულ იქნა ეთიკის საკითხების მომწესრიგებელი მრავალი აქტი. ხაზგასასმელია, რომ აშშ-ს მასშტაბით მოქმედებს ეროვნული დონის (national level) ორი ძირითადი კოდექსი. ერთი მხრივ The Model Standards of conduct for mediators (joint standards) რომელიც შემუშავებულია AAA-ს (American Arbitration Association), ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის (ABA) და კონფლიქტის გადანწყვეტის ასოციაციის მიერ (Association for Conflict Resolution) 1994 წელს. ხოლო მეორეს მხრივ Model Standards of Practice for Family and Divorce mediation.¹⁰⁶

ამასთან, მედიაციის ეთიკის დამოუკიდებელი კოდექსები მიიღეს მაგალითად შემდეგმა სახელმწიფოებმა: ავსტრიამ, ბულგარეთმა, საბერძნეთმა,

¹⁰¹ European Code of Conduct for Mediators, 2004.

¹⁰² CDR Associates in Boulder, Colorado.

¹⁰³ Colorado Mediation Council.

¹⁰⁴ Society of Professionals in Dispute Resolution.

¹⁰⁵ Kovach K., Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 397. მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 30.

¹⁰⁶ ცერცვაძე ვ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 14.

პოლონეთმა, მალტამ, რუმინეთმა.¹⁰⁷ ცალკე უნდა გამოიყოს იურიდიული საზოგადოების (ინგლისი და უელსი) სამოქალაქო და კომერციული მედიაციის პრაქტიკის კოდექსი,¹⁰⁸ იურიდიული საზოგადოების (ინგლისი და უელსი) საოჯახო მედიაციის პრაქტიკის კოდექსი,¹⁰⁹ დავების ეფექტიანი გადაწყვეტის ცენტრის (CEDR) ქცევის კოდექსი ნეიტრალური პირებისათვის,¹¹⁰ Mediation College -ის მედიატორების პრაქტიკის კოდექსი,¹¹¹ Core Solutions Group-ის მედიატორთა ქცევის კოდექსი (შოტლანდია),¹¹² Civil Mediation Council-ის კოდექსის პროექტი მედიატორთა პრაქტიკისთვის,¹¹³ NMI (ჰოლანდია) მედიატორთა ქცევის კოდექსი,¹¹⁴ Cepani -ის (ბელგია) მედიატორთა ეთიკური ქცევის წესები¹¹⁵ და IMI-ის პროფესიული ქცევის კოდექსი.¹¹⁶ ჩამოთვლილი,¹¹⁷ ისევე როგორც სხვა არანაკლები სამართლებრივი ღირებულების მქონე აქტები, რომელიც არ მიეთითა წინამდებარე ნაშრომში, განსაზღვრავენ მედიაციის ფუძემდებულ პრინციპებს. მათი ანალიზისა და ურთიერთმეჭვრების შედეგად კი შესაძლებელია ითქვას შემდეგი: მათი უმრავლესობა გულისხმობს ნორმებს, რომლებიც ეხება მედიატორის კომპეტენციას, ნეიტრალურობას, თვითგამოხატვას, ხარისხს, კონფიდენციალურობას, მომსახურების

¹⁰⁷ *Esplugues C., Louis M.*, New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, IusComparatum, Springer International Publishing Switzerland, 2015, 55.

¹⁰⁸ Law Society (England and Wales) Code of Practice For Civil/Commercial Mediation, 2009.

¹⁰⁹ Law Society (England and Wales) Code of Practice For Family Mediation, 2009.

¹¹⁰ CEDR Solve Code of Conduct for Neutrals, 2008.

¹¹¹ College of Mediators Code of Practice For Mediators, 2017.

¹¹² Core Solutions Group Code of Conduct for Mediators, Scotland.

¹¹³ Civil Mediation Council – Draft Code of Good Practice for Mediators, 2009.

¹¹⁴ Code of Conduct for NMI Registered Mediators.

¹¹⁵ Cepani (Belgium) Rules of Good Conduct.

¹¹⁶ IMI Code of Professional Conduct.

¹¹⁷ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016 28-29.

რეკლამირებასა და ანაზღაურებას.¹¹⁸ ამას გარდა, სხვა პროცესების მსგავსად, მედიაციის საქმისწარმოებისას ფუძემდებლურად უნდა ჩაითვალოს სამართლიანობის პრინციპი, რომელიც აწესებს შესაბამისობას მოქმედებასა და მის სოციალურ შედეგებს შორის.¹¹⁹ ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, ქვემოთ განიხილება სწორედ მითითებული საბაზისო საკითხები, რომელთა გათვალისწინებაც თითოეული იმ ქვეყნის შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში მიიჩნევა მიზანშეწონილად, სადაც სახელმწიფო პოლიტიკის შესაბამისად მედიაციის ინსტიტუციონალიზაცია მიმდინარეობს და რაც თანაბარმნიშვნელოვან სტანდარტად განიხილება ზემოთ განხილულ ორივე სახის - სასამართლო/სავალდებულო თუ ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების პირობებში.

2.4.3.1. სამართლიანობა

სამართლიანობა მედიაციის ფუნდამენტურ პრინციპად მიიჩნევა.¹²⁰ კლიენტები და მათი ადვოკატები კონკრეტულ საკითხთან მიმართებაში გადანწყვეტილების მიღების პროცესში აფასებენ სწორედ იმას, თუ რამდენად აკმაყოფილებს მათ მიმართ არსებული შეთავაზება სამართლიანობის კრიტერიუმს.¹²¹ თუმცა იმის დადგენა, თუ რა განსაზღვრავს სამართლიანობას, არის რთული.¹²² დამკვიდრებული შეხედულების თანახმად, სამართლიანობა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ეფუძნება კონკრეტული

¹¹⁸ *ცერკვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 145.

¹¹⁹ *ლობუჯანიძე გ.*, სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 243.

¹²⁰ *Shapira O.*, Conceptions and perceptions of fairness in mediation, mediation, South Texas Law Review, Issue 2, 2012, 282.

¹²¹ *Welsch N.*, Perceptions of fairness in negotiation, Marquette Law Review, Issue 5, 2004, 766.

¹²² *Shapira O.*, Conceptions and perceptions of fairness in mediation, South Texas Law Review, Issue 2, 2012, 282.

სუბიექტის აღქმას.¹²³ შესაბამისად, იმის შეგრძნება თუ რა არის სამართლიანი შესაძლებელია განსხვავდებოდეს დროის, მდგომარეობისა და იმის გათვალისწინებით, თუ ვის ხელში მოიაზრება მისი შეფასების ბერკეტები.

ნებისმიერ შემთხვევაში, ეს პრინციპი განმტკიცებულია რიგ აქტებში¹²⁴ და მისი მნიშვნელობა უდავოა. ეს მრავლისმომცველი პრინციპია - სამართლიანობა მედიატორს ერთგვარად აკისრებს მიუკერძოებულობის ვალდებულებას; ამკვიდრებს ინტერესთა კონფლიქტის დაუშვებლობის სტანდარტს; მეტიც, სამართლიანობის პრინციპი მათ შორის მოიცავს პროცესის ხარისხს; მხარეთა თანაბარი ჩართულობის შესაძლებლობას; მათი მხრიდან საუბრის, აზრის გამოხატვის საშუალებას; უფლებას მოუსმინონ მათ;¹²⁵ სამართლიანობის პრინციპი გამოხატავს სამართლის ზოგადსოციალურ არსს, სამართლებრივი ურთიერთობების მონაწილეების, პიროვნებასა და საზოგადოებას შორის კომპრომისის ძიების სწრაფვას.¹²⁶

შესაბამისად, სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში მითითებული პრინციპის მნიშვნელობა არის დასაბუთებული. მედიაციის პროცესი უნდა იყოს სამართლიანი და არაკეთილსინდისიერი მხარის მიერ არ უნდა გამოიყენებოდეს როგორც მოქმედი სამართლისათვის გვერდის ავლის შესაძლებლობა.

2.4.3.2. ნებაყოფლობითობა (თვითგამორკვევა)

¹²³ *Welsch N.*, Perceptions of fairness in negotiation, *Marquette Law Review*, Issue 5, 2004, 766.

¹²⁴ *Shapira O.*, Conceptions and perceptions of fairness in mediation, *South Texas Law Review*, Issue 2, 2012, 284.

¹²⁵ იქვე, 284 – 285.

¹²⁶ *ლობჯანიძე გ.*, სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 243.

მხარეთა ნებაყოფლობითობა (თვითგამორკვევა) მედიაციის ფუნდამენტური საფუძველია.¹²⁷ მედიაციის პროცესში მხარეებს გააჩნიათ თანაბარი უფლებები და ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ მათგანს შეუძლია უარი თქვას მოლაპარაკების გავრძელებაზე. ეს არის პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს მხარეთა უფლებას, თავისუფალი დისკრეციის არსებობის პირობებში განსაზღვრონ საკუთარი ინტერესები. ნების ავტონომია - ეს ფაქტობრივად არის დისპოზიციურობის საფუძველი.¹²⁸

აღნიშნული უფლება ვრცელდება არა მხოლოდ მხარეთა მიერ გადანყვეტილების მიღების შემთხვევაში, არამედ მნიშვნელოვანია მედიაციის მოსამზადებელ სტადიასა და ყველა შემდგომ ეტაპზე.¹²⁹ ამასთან აღსანიშნავია, რომ თუკი მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარეთა ნების ავტონომიასა და თვითგამორკვევაზე დამყარებული პროცესი, მანვე უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეები გადანყვეტილებას იღებდნენ სათანადო ინფორმაციის ფლობისა და გაცნობიერების გათვალისწინებით.¹³⁰

2.4.3.3. მიუკერძოებლობა

რა ფუნქცია აქვს მედიატორს მედიაციის პროცესში? მედიატორი ერთგვარად ვაჭრობს. ისინი ცდილობენ თანამშრომლობას, დათმობის მიღწევას, ისევე როგორც მხარეები აკეთებენ ამას. მეტიც, მედიატორები

¹²⁷ *Bartlett F., Mortensen R., Tranter K.*, Alternative Perspectives on Lawyers and Legal Ethics, Reimagining the Profession, Routledge Research in legal Ethics, London and New-York, 2011, 207.

¹²⁸ *Gren ,N.*, The principles of mediation, Journal of Eastern European Law issue 24, 2016, 77.

¹²⁹ *Alfini J., Press B., Stulberg B.*, Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd edition, LexisNexis, 2013, 617-619. მითითებულია: *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, სამართლის ჟურნალი #1, 2016, 31.

¹³⁰ *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A guiding Principle for Truly Educating Decision-making, Notre Dame Law Rev., Vol. 74, 1999, 775. მითითებულია: *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, სამართლის ჟურნალი #1, 2016, 32.

იბრძვიან პროცესის წარმატებისათვის. ხოლო ის, თუ რაში გამოიხატება პროცესის წარმატება, დგინდება ყოველი კონკრეტული საქმის მახასიათებლების გათვალისწინებით და შესაძლებელია მისი წარმატებულად შეფასებისათვის ინდივიდუალურ შემთხვევებში არც იყოს აუცილებელი მხარეთა შეთანხმების არსებობა.¹³¹ ნებისმიერ შემთხვევაში, ნებისმიერი მეთოდის გამოყენებისას, ამ პროცესის წარმომადგენლები ისწრაფვიან, რომ იყვნენ მიუკერძოებელნი.¹³² მათ მოეთხოვებათ აღნიშნული სტანდარტის დაცვა დარგში მოქმედი თითქმის ყველა სამართლის ინსტრუმენტის მოთხოვნათა შესაბამისად. მიუკერძოებლობის, როგორც სახელმძღვანელო პრინციპის აღრესატი სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში არის მედიატორი.

მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები ცალსახად ადგენს, რომ მედიატორმა პროცესი უნდა წარმართოს მიუკერძოებლად.¹³³ ხაზგასასმელია, რომ მიუკერძოებლობის ვალდებულება ვრცელდება ნებისმიერი ტიპის დავის მედიაციისას, მათ შორის სასამართლო მედიაციის წარმოებისას, მოსამართლის მიმართ.

2.4.3.4. მედიატორის კომპეტენცია

„მედიაციის საზოგადოებაში“ არსებობს უნივერსალური შეთანხმება, რომლის შესაბამისად მედიატორი უნდა იყოს კომპეტენტური თავისი როლის შესასრულებლად. მედიატორს უნდა შეეძლოს მედიაციის პროცესის „ექსპერტიზა“. მედიატორი უნდა იყოს თავდაჯერებული და იცოდეს მედიაციის

¹³¹ *Hoffman D.*, Paradoxes of mediation, Part 2 of 2, Dispute Resolution Magazine , Issue 2, 2003, 30.

¹³² *Hoffman D.*, Paradoxes of mediation, Part 2 of 2, Dispute Resolution Magazine , Issue 2, 2003, 30.

¹³³ *Alfini J., Press B., Stulberg B.*, Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd edition, LexisNexis, 2013, 418.

პროცესის სტრუქტურა, რათა შეძლოს შეთანხმების წახალისება და პროცესის დროს წამოჭრილი პრობლემების გადაჭრის უზრუნველყოფა.¹³⁴

მედიატორის მიერ მედიაციის პროცესის წარმართვა იმ შემთხვევაში დაიშვება, თუ მას აქვს საკმარისი განათლება, კომპეტენცია და გამოცდილება რაც უზრუნველყოფს მხარეთა მოლოდინების დაკმაყოფილებას.¹³⁵ მედიატორი ვალდებულია ჩართული იყოს განგრძობად საგანმანათლებლო პროგრამებში უნარების გაუმჯობესებისა და ცოდნის ამაღლების მიზნით და უზრუნველყოს მისი კვალიფიკაციის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა მხარეებისათვის. მეტიც - იმ შემთხვევაში, თუ პროცესის მიმდინარეობისას გამოვლინდება კონკრეტული მედიატორის მიერ საქმის კომპეტენტურად წარმართვის შეუძლებლობა, ასეთ ვითარებაში მან უნდა მიიღოს აუცილებელი ზომები - გავიდეს მედიაციის პროცესიდან ან მოითხოვოს შესაბამისი დახმარება.¹³⁶

2.4.3.5. კონფიდენციალურობა

კონფიდენციალურობა მედიაციისათვის განმსაზღვრელი უპირატესობა და ფუნდამენტური საფუძველია.¹³⁷ სწორედ კონფიდენციალურობა წარმოადგენს მედიაციაში მონაწილეობისათვის პოტენციური კლიენტის მოზიდვის ერთ-ერთ საშუალებას.¹³⁸

¹³⁴ *ცერკვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 146.

¹³⁵ *Hill N.*, Qualification Requirements of Mediator, *Journal of Dispute Resolution*, 1998, 37.

¹³⁶ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 35.

¹³⁷ იქვე, 34.

¹³⁸ *Kotler P., Keller L.*, *Marketing management*, Pearson prentice hall, 12 th ed., Jersey, 2006, 19, figure 1.4. მითითებულია: *Fierd R., Wood N.*, *Marketing mediation ethically: The case of confidentiality*, *Queensland university of technology law and justice journal*, vol 5, no. 2 2005, 145.

აღნიშნული პრინციპის დაცვა მხარეებსა და მედიატორს შორის ურთიერთობის საყრდენ წერტილს წარმოადგენს.¹³⁹ კონფიდენციალურობის გარანტიის შემთხვევაში მხარეებსა და ადვოკატებს უფრო მეტი სურვილი აქვთ განიხილონ ყველა საკითხი და წამოაყენონ ალტერნატივები. კონფიდენციალურობა - ფაქტის გამჟღავნებაზე უარის თქმის პრივილეგიაა და შექმნილია იმ ურთიერთობების „სინამდის შენარჩუნებისათვის“, რომლებიც ნდობაზეა დამყარებული და დაცვა სჭირდება.¹⁴⁰

კონფიდენციალურობის პრინციპის დაცვის სავალდებულო ხასიათი მხარეებს აძლევს შესაძლებლობას, გულწრფელად და ღიად ისაუბრონ სადავო საკითხებთან დაკავშირებულ ინტერესებსა და საჭიროებებზე. პროცესის წარმატებით თუ წარუმატებლად დასრულების მიუხედავად,¹⁴¹ არ ეშინოდეთ იმისა, რომ მედიაციის პროცესში გამჟღავნებულმა ინფორმაციამ შესაძლოა მომავალში ისინი დააზარალოს.¹⁴²

სამეცნერო კვლევებში განვითარებული მოსაზრებებისა და მიდგომების ურთიერთშეჯერებისას დგინდება, რომ აღნიშნული სტანდარტის შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე რეგულირებისას მნიშვნელოვანია კანონმდებელი ჩამოყალიბდეს შემდეგ, კონკრეტულ საკითხებზე:

- კონკრეტულად რა სახის ინფორმაცია უნდა იქნეს დაცული (ვინაიდან ყველა ტიპის ინფორმაცია, რაც გაუღერდება მედიაციის მიმდინარეობისას, შესაძლებელია არ დაეჭვმდებაროს აღნიშნული პრინციპით დაცვას).

- რა არის საჭირო კონფიდენციალურობის დასაცავად.

- ვის შეუძლია დაცვის მოთხოვნა.

¹³⁹ *Roberts M.*, *Mediation in Family Disputes*, Ashgate Publishing Ltd., Burlington, 2014, 183.

¹⁴⁰ *Kovach k.*, *Mediation Principles and Practice*, third edition, "THOMSON WEST", 2004, 263–264.

¹⁴¹ *ოსტმილერი., სვენსონი რ.,* დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, მერიდიანი, თბილისი, 139.

¹⁴² *Goldsmith C., Ingen-Housz A., Pointon H.*, *ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures*, Vol. II, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2011, 184.

• ვისგან და რისგან უნდა იყვნენ დაცული მხარეები.¹⁴³

საკითხის მნიშვნელობის გათვალისწინებით, ბუნებრივია ისიც, რომ სხვადასხვა ქვეყნის შიდასაკანონმდებლო აქტები ითვალისწინებს კონფიდენციალურობის პრინციპის განმამტკიცებელ მუხლებს, რომლებიც შეეხება მედიაციის პროცესში გამოთქმულ განცხადებებსა და განხორციელებულ ქმედებებს. მაგალითად, ესტონეთის კანონმდებლობაში კონფიდენციალურობა დაცულია საპროცესო ღონისძიებებით და მედიატორს ვერ დააკისრებენ ვალდებულებას მისცეს ჩვენება მედიაციასთან დაკავშირებით.¹⁴⁴ ლუქსემბურგის კანონმდებლობის შესაბამისად, მედიატორი ვერ იქნება მონვეული სასამართლოში იმ ინფორმაციასთან დაკავშირებით რომელიც მან მედიაციის პროცესში შეიტყო.¹⁴⁵

ყოველივე აღნიშნული თვალსაჩინოს ხდის კონფიდენციალურობის პრინციპის მნიშვნელობას და ასაბუთებს მისი საკანონმდებლო დონეზე რეგულირების აუცილებლობას. თუმცა რაოდენ კარგიც არ უნდა იყოს სრული კონფიდენციალურობა თეორიულად, პრაქტიკაში ამგვარი არ იარსებებს. რამდენადაც განიმარტა, რიგ შემთხვევებში შესაძლებელია არსებობდეს მისი შეზღუდვის საჭიროება იმ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, როდესაც მხარეებს სურთ ბოროტად გამოიყენონ პროცესი.¹⁴⁶ თავის მხრივ, ლიტერატურაში დომინირებს მოსაზრება, რომ შემთხვევა, როდესაც გამონაკლისი უნდა ჰქონდეს კონფიდენციალურობის პრინციპის დაცვას, არის დანაშაულის საფრთხე, რომლის მაგალითებია განცხადებები დანაშაულის თაობაზე და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის

¹⁴³იქვე, 185.

¹⁴⁴*Palo D., Rundle O.*, Mediation for lawyers , Australia, CCH Australia limited, 2010, 183.

¹⁴⁵იქვე, 240.

¹⁴⁶*ცერკვაძე ვ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნაიული გადაწყვეტის ცენტრი, თბილისი, 2013, 31.

წინააღმდეგ, ან თუ მედიატორი ფლობს ინფორმაციას დანაშაულის მიმდინარეობის ან მომავალში მისი ჩადენის თაობაზე.¹⁴⁷ მაგალითად: ესპანეთის კანონმდებლობაში, კონფიდენციალურობის პრინციპის შეზღუდვის ერთ-ერთი საფუძველია სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლოს დასაბუთებული განჩინება. მსგავსი მიდგომის დამაფუძნებელი ნორმა მოქმედებს ესტონეთის კანონმდებლობაშიც, რომლის შესაბამისად მედიატორი უფლებამოსილია გაუმჟღავნოს კონფიდენციალური ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს, თუ სასამართლოს აქვს განჩინება მიღებული აღნიშნულის თაობაზე.¹⁴⁸

შესაბამისად, კონფიდენციალურობის პრინციპის რეგულირების ფარგლებთან დაკავშირებით, საკითხის გადანყვეტის გზა შემდეგია - აღნიშნული პრინციპის შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე განმტკიცების აუცილებლობა ცალსახაა, თუმცა ამავდროულად, რელევანტურია მისი მოქმედების ფარგლების დადგენის საკითხი.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ კონფიდენციალურობის დამატებითი გარანტიების შექმნას პრაქტიკაში ხშირად დამატებითი შეთანხმების გაფორმების გზით ცდილობენ. ასეთ შემთხვევაში, მხარეებმა, რომლებსაც სურთ დაცულები იყვნენ როგორც თვითონ, ასევე მედიატორი, კონფიდენციალურობის შეთანხმება უნდა შეასრულონ.¹⁴⁹ წერილობითმა შეთანხმებამ უნდა განახორციელოს შემაკავებლის როლი. აღნიშნული შეთანხმება შესაძლებელია შეფასდეს როგორც ეფექტიანი საშუალება - შესაძლოა მხარეებმა შეინარჩუნონ კონფიდენციალურობა არა იმიტომ, რომ

¹⁴⁷ *Rosenberg P.*, keeping the lid on confidentiality: mediation privilege and conflict of laws, ohio state journal on dispute resolution. Vol. 10, No. 1, 1994, 161.

¹⁴⁸ *Palo D., Trevor B.*, EU mediation law and practice, Great Britain, Oxford university press, 2012, 330.

¹⁴⁹ *Kovach K.*, Mediation Principles and Practice, third edition, "THOMSON WEST", 2004, 272.

ამას კანონი ავალდებულებს, არამედ იმიტომ, რომ ისინი თავად დაეთანხმნენ ამას.¹⁵⁰

თუმცა აღნიშნული ბერკეტი უნდა გამოიყენებოდეს როგორც დამატებითი გარანტი. კონფიდენციალურობის პრინციპის მხოლოდ სახელშეკრულებო უზრუნველყოფა შესაბამისი საკანონმდებლო გარანტიების გარეშე, შეიძლება სახიფათო იყოს მედიაციის განვითარებისათვის. ამ მეთოდით შესაძლებელია მოხდეს მხოლოდ საკითხის დაკონკრეტება და მხარეთა ნამდვილი ნების სრული გამოვლინება. მხარეებს მიენიჭოთ შესაძლებლობა ხელშეკრულებაში განახორციელონ გარკვეული პირობების გათვალისწინება, რაც კანონით პირდაპირ არ არის დარეგულირებული.¹⁵¹

2.4.3.6. პროცესის ხარისხი და მედიატორის ანაზღაურება

უმნიშვნელოვანესია, რომ მედიაციის პროცესი წარიმართოს პატიოსნად, პროფესიონალურად და მხარეთა თვითგამოხატვის პრინციპის დაცვით. მედიატორი უნდა იყოს ვალდებული, უზრუნველყოს პროცესში ჩართულ პირთა ინფორმირება მედიაციის პროცესის ბუნების შესახებ. ამგვარი ეთიკური პრინციპის არსებობა განსაზღვრავს მედიატორის პასუხისმგებლობის სტანდარტების დამკვიდრებასა და მხარეთა მიერ პროცესის ბოროტად გამოყენების საფრთხის თავიდან აცილების შესაძლებლობას.¹⁵²

მედიატორის ანაზღაურების საკითხის მართებული რეგულირება აგრეთვე აფუძნებს პროცესის საუკეთესო სტანდარტებთან შესაბამისობის წინაპირობებს. საერთო მოთხოვნა და კრიტერიუმი, რასაც ერთმნიშვნელოვნად უყენებენ

¹⁵⁰ იქვე, 273.

¹⁵¹ *ცერკვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 30.

¹⁵² იქვე, 153.

მედიატორებს არის ის, რომ ანაზღაურება უნდა იყოს გონივრული. პრაქტიკასა და თეორიაში ერთსულოვნებაა ასევე წარმატების ანაზღაურების აკრძალვასთან (ე.წ. ბონუსთან) დაკავშირებით. ეს აკრძალვა ემსახურება იმ დაშვებას, რომ მედიატორს არ შეიძლება ჰქონდეს ინტერესი საქმის შედეგებთან დაკავშირებით.

153

2.4.4. ეთიკის, როგორც სამართლებრივად არამხოვარი სტანდარტების აღსრულების აუცილებლობა

ეთიკის რეგულირება პირდაპირ უკავშირდება შესაბამისი წესების აღსრულების უზრუნველყოფას. თუკი სახეზეა კონკრეტული რეგულაცია, აუცილებელია განისაზღვროს ადრესატის მხრიდან მისი გაუთვალისწინებლობის შედეგები; აღნიშნული მიდგომის არარსებობის შემთხვევაში, გართულებული სამართლებრივი ურთიერთობებისა და სამოქალაქო ბრუნვის პირობებში, შესაძლებელია ეჭვქვეშ დადგეს სამართლებრივი მონესრიგების ფაქტის არსებობის მიზნობრიობა.

უშუალოდ მედიაციის ინსტიტუტთან მიმართებაში, ზემოხსენებულის მიუხედავად, ამ მიმართულებით მიდგომები არაერთგვაროვანია: ერთ - ერთი შეხედულების შესაბამისად, ეთიკის კოდექსის, როგორც ასეთის დამტკიცება, დავის გადანაცვების სფეროში მოქმედი მსხვილი და გავლენიანი ორგანიზაციების მიერ¹⁵⁴ თავისთავად უზრუნველყოფს მედიატორთა ამ

¹⁵³ *Kovach K.*, Mediation, “Thomson West”, 2003, 223-235. მითითებულია: *ცერცვაძე ვ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადანაცვების ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 153.

¹⁵⁴ *Young M.*, Rejoice! Rejoice! Rejoice, Give Thanks and Sing: ABA, ACR and AAA Adopt Revised Model Standards of Conduct for Mediators, *Appalachian Journal of Law*, Vol. 5, 2006, 195. მითითებულია: *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის

წინდახედულებებისა და ქცევის სტანდარტებით შებოჭვას.¹⁵⁵ თუმცა განსხვავებული, დომინირებული მოსაზრების თანახმად, მედიაციის შემთხვევაშიც, წესების შესრულებისა და აღსრულებისათვის აუცილებლად მიიჩნევა პასუხისმგებლობის ზომების დადგენა. მაგალითად ისეთის, როგორცაა: მედიატორის ლიცენზიის ჩამორთმევა, საქმიანობის შეზღუდვა, მედიატორთა ასოციაციების მიერ დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაწესება, საჭიროების შემთხვევაში სისხლის ან სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება.¹⁵⁶

2.5. მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები, როგორც მედიაციის პროცესის მიზნებისა და ამოცანების უზრუნველყოფის მექანიზმი

დიდია იმ პროცესთა რაოდენობა, რომლებიც წარუმატებლად მთავრდება მხოლოდ იმიტომ, რომ პროცესზე არ არიან წარმოდგენილი შესაბამისი მონაწილე პირები.¹⁵⁷ ე.ი. შეთანხმების მიღწევა ბევრად არის დამოკიდებული იმაზე, იმყოფებიან თუ არა მოლაპარაკების ოთახში საჭირო ადამიანები.¹⁵⁸

სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 28.

¹⁵⁵ *Waldman E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 10. მითითებულია: *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 28.

¹⁵⁶ *Bernand P., Garth B. (eds.), Kovach K.*, *Enforcement of Ethics in Mediation in ABA Section of Dispute Resolution, Dispute Resolution Ethics, A Comprehensive Guide*, 2002. იხ. ასევე: *Alfi ni J.J., Press Sh. B., Stulberg J.B.*, *Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes*, 3rd ed., LexisNexis, 2013, 435. მითითებულია: *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 29.

¹⁵⁷ *Claiborne Z.* Three Things to Know About Mediation Licensing Disputes, 2013, 1.

¹⁵⁸ *Amend J.* Implications For mediation of Patent Infringement Suits From Investors In Patentees Case, Published by law.com, 2014, 1.

თავად ცნება მონაწილე ზოგადია და მედიაციის საქმისწარმოების მიზნებისათვის მოიცავს როგორც მედიატორსა და მხარეებს, ასევე ნებისმიერ პირს, რომლის დასწრებაც გონივრულად მიიჩნევა რჩევის მისაღებად, რაიმე წვლილის ან თუნდაც ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის აღმოჩენისათვის.¹⁵⁹ მოლაპარაკების შედეგებს თავის მხრივ თითოეული მონაწილის როლი აყალიბებს, თუმცა უდავოა, რომ პროცესის მიზნების განხორციელება არსებითად და გამორჩეულად ეფუძნება მედიატორის პროფესიული უნარ-ჩვევების, ქმედებებისა და პიროვნული მახასიათებლების შესაბამისობას საუკეთესო სტანდარტებთან.¹⁶⁰ აღნიშნულის გათვალისწინებით, წინამდებარე ქვეთავის ფარგლებში განხორციელდება მედიატორის პიროვნებასთან დაკავშირებული საკითხების კვლევა, მათ მიმართ ვალდებულებათა, მოთხოვნათა დადგენა, რაც თანაბარმნიშვნელოვნად მიიჩნევა სასამართლო თუ არასასამართლო მედიაციის წარმოების პირობებში.

2.5.1. მედიატორის ცოდნა და კომპეტენცია

რა ქმნის კარგ მედიატორს? ამ კითხვაზე შესაძლებელია იმდენი პასუხი არსებობდეს, რამდენიც მედიატორი.¹⁶¹ მათ მიმართ წარდგენილი მოთხოვნები ძირითადად სუბიექტურია, ხოლო შეფასება - რთული.¹⁶² და მაინც, სისტემატიზაციას ექვემდებარება გარკვეული კრიტერიუმები. მათ შორის, ერთსულოვნად თანხმდებიან იმაზე, რომ მხარემ უნდა მოიძიოს ინფორმაცია მედიატორის ცოდნისა და კვალიფიკაციის შესახებ. გააჩნია თუ არა მას

¹⁵⁹ *Boulle L., Colatrella M., Picchioni A.*, Mediation Skills and Techniques, San Francisco, 2008, 27.

¹⁶⁰ *Carbone M.* Mediation Strategies: A Lawyer's Guide To Successful negotiation, 2004, 1.

¹⁶¹ *Smith A., Smock D.* Managing a mediation Process, Printed in the United States of America, 2008, 22.

¹⁶² *Robinson M.*, Mediator certification: realizing its potentials and coping with its limitations; American Journal of mediation Vol. 2, 2007, 63.

ექსპერტული გამოცდილება განსახილველ საკითხთან მიმართებით.¹⁶³ მედიაციის პროცესისათვის დადებითი შედეგების მომტანად მიიჩნევა, თუ მედიატორი ერკვევა დავის ბუნებაში.¹⁶⁴ ამასთან, საკმარისია არა მხოლოდ ზოგადი ინფორმაციის ფლობა, არამედ თითოეული სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე საკითხის, მისი გადაწყვეტის სპეციფიკის გააზრება. პროცესი უნდა წარიმართოს იმგვარად, რომ მიღწეული შეთანხმება შეესაბამებოდეს საერთაშორისოსამართლებრივ მიდგომებსა და ეროვნულ კანონმდებლობას. მხოლოდ მხარეთა თანხმობა არ უნდა მიიჩნეოდეს შეთანხმების მიღწევისა და აღსრულების ერთადერთ წინაპირობად.¹⁶⁵ ხაზგასასმელია, რომ მედიატორის ცოდნისა და კომპეტენციის მითითებულ კრიტერიუმებთან შეუსაბამობის საფრთხე დიდწილად გამოირიცხება მოსამართლის მიერ სასამართლო მედიაციის წარმოების შესაძლებლობის საკანონმდებლო დონეზე დაშვების შემთხვევაში, თუკი კონკრეტული ეროვნულსამართლებრივი სისტემა ითვალისწინებს აღნიშნულ სამართლებრივ ინსტრუმენტს.

2.5.2. მედიატორის პიროვნული უნარები

მედიატორის კომპეტენციის თუ ცოდნის შესაბამისობის დადგენა საუკეთესო სტანდარტებთან არ არის საკმარისი. მისი შერჩევისას გასათვალისწინებელია ისიც, თუ რამდენად აქვს განვითარებული პიროვნული უნარები, მაგალითად: სიტუაციებისა და ალტერნატივების ანალიზის უნარი;

¹⁶³ *Ware S.* Principles of Alternative Dispute resolution, Second edition, Printed in the United States of America, 2003, 313.

¹⁶⁴ *Boulle L., Colatrella M., Picchioni A.* Mediation Skills and Techniques, San Francisco, 2008, 27.

¹⁶⁵ *გურიელი ა.*, მედიატორისადმი დადგენილი მოთხოვნები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, ურნალი სამართალი და მსოფლიო, 2015, 120.

აღამიანების დარწმუნების უნარი; აქტიური მოსმენის უნარი; ღია შეკითხვების დასმის საფუძველზე ინფორმაციის შეგროვების უნარი; ეფექტიანი მხარდაჭერის უნარი; უნარი იმისა, რომ შეეძლოს საკითხების წამოჭრა მედიური ტონის გამოყენების გარეშე; შეეძლოს მორიგების სხვადასხვა ალტერნატივების განსაზღვრა; გააჩნდეს თანადროულად რამდენიმე სტრატეგიისა და ტაქტიკის შემუშავების უნარი.¹⁶⁶ აქვე აღსანიშნავია, რომ ეფექტური კომუნიკაციის უნარი მედიატორის ფუნქციების წარმატებით განხორციელების საწინდარია. მისი გამოყენებით მედიატორი შეძლებს ჩანვდეს დავის არსს და იმავდროულად მხარეთა შორის ინფორმაციის ურთიერთგაცვლას შეუწყოს ხელი.¹⁶⁷ გამოცდილ მედიატორებს გავლილი აქვთ არაერთი მოსამზადებელი კურსი მოლაპარაკების სტრატეგიაში.¹⁶⁸ მედიატორი უნდა იყოს ერთგვარი მოდელი მხარეთათვის. იგი ადგენს საუბრის ტონს, განსაზღვრავს თუ რა მიმართულებით უნდა წარიმართოს საუბარი და როგორ უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი მონაწილეების ურთიერთგაგება.¹⁶⁹ მედიატორს უნდა გააჩნდეს უნარი, განასხვავოს მხარეთა პოზიციები და ინტერესები ერთმანეთისაგან.¹⁷⁰

სასამართლო მედიაციის პროცესში მითითებული კრიტერიუმის დაკმაყოფილების შესაძლებლობებს აგრეთვე მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ეროვნულსამართლებრივ დონეზე იმგვარი საკანონმდებლო რეგულაციის არსებობა, რომელიც აფუძნებს მოსამართლის მიერ მითითებული პროცესის წარმართვის შესაძლებლობას.

¹⁶⁶ *Beer J., Packard C., The Mediator's Handbook, Forth edition, Printed in Canada, 2012, 35.*

¹⁶⁷ *Cooley J., The Mediator's Handbook: Advanced practice Guide for Civil litigation, National institute for Trial Advocacy (U.S.), 2006, 59 - 61.*

¹⁶⁸ *Berman L., 12 Ways to Make Mediator Work Hard, Published in Advocate Magazine, 2009, 1.*

¹⁶⁹ *Domenici K., Littlejohn S., Mediation on Empowerment in conflict Management, Printed in the United States of America, Second edition, 2001, 36.*

¹⁷⁰ *Smith A., Smock D., Managing a mediation Process, Printed in the united states of America, 2008, 11.*

2.5.3. მედიატორის მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები

წინამდებარე ნაშრომის მიზნებისათვის აუცილებელია განისაზღვროს იმ ქმედებათა ნუსხა, რომელთა განხორციელება საერთაშორისო განვითარების ტენდენციების შესაბამისად მიიჩნევა მედიატორის ვალდებულებად და რაც მათ შორის გავრცელებულია მოსამართლის მიმართ, თუკი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა გაითვალისწინებს მის მიერ სასამართლო მედიაციის პროცესის წარმოების სამართლებრივ წინაპირობებს.

2.5.3.1. პროცესის მონაწილე პირთა წრის განსაზღვრა

მედიატორს უნდა გააჩნდეს პროცესის მონაწილე პირთა წრის განსაზღვრის უნარი. უნდა შეაფასოს, თუ ვინ ისარგებლებს აღნიშნული სტატუსით მხარეთა და მათი ადვოკატების გარდა. მედიატორმა უნდა იცოდეს, რომ მითითებული საკითხის გადაწყვეტის განმსაზღვრელ წინაპირობას წარმოადგენს ის, თუ ვის შეუძლია წვლილი შეიტანოს კონფლიქტის გადაწყვეტაში. ეს არის სტრატეგიული და ამასთანავე პრაქტიკული საკითხი.¹⁷¹ შესაძლებელია მხარე განიცდიდეს იმის საჭიროებას, რომ პროცესს დაესწრონ პირები, რომელთაც შეუძლიათ რჩევების მიცემა. ისინი შეიძლება ფლობდნენ რაიმე სახის ინფორმაციას, შეეძლოთ ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის აღმოჩენა ან ფლობდნენ შეთანხმების მიღწევის რესურსს.¹⁷²

¹⁷¹ Boulle L., Colatrella M., Picchioni A., Mediation Skills and Techniques, San Francisco, 2008, 27.

¹⁷² Abramson H., Mediation Representation Advocating a Problem-solver in any Country or Culture, Second edition, Printed in the United States of America, 2010, 241

2.5.3.2. მხარეთათვის მედიაციის არსისა და მისი თანმდევი დადებითი შედეგების განმარტება

ერთ-ერთი ქმედება, რომელიც აგრეთვე უნდა განახორციელოს მედიატორმა, არის მხარეთათვის განმარტება, თუ რითი განსხვავდება მედიაცია სტანდარტული მოლაპარაკებებისაგან.¹⁷³ მხარეს უნდა ჰქონდეს ინფორმაცია იმის თაობაზე, რომ მედიაცია რეალურად არ არის ახალი ინსტიტუტი, ეს არის ფიქრის ახალი მიმართულება,¹⁷⁴ მოლაპარაკების ერთგვარი გაგრძელება,¹⁷⁵ გადანყვეტილების მიღების პროცესი, რომლის ფარგლებშიც მხარეები თანამშრომლობენ თითოეული მათგანისათვის დამაკმაყოფილებელი გადანყვეტილების მიღების მიზნით. შესაბამისად, ისინი უნდა იყვნენ მზად იმისთვის, რომ მოუსმინონ პროცესის სხვა მონაწილეთა აზრს.¹⁷⁶ ამასთან, მედიატორმა მხარეებს უნდა განუმარტოს მედიაციის დადებითი შედეგები, რაც არსებითად შემდეგი სახით განისაზღვრება: 1. მხარეთა კონტროლის შესაძლებლობა პროცესის მიმდინარეობასა და მიღებული გადანყვეტილების შინაარსობრივ მხარეზე. 2. ურთიერთობების შენარჩუნების მეტი ალბათობა. 3. კრეატიული და ადაპტირებადი გადანყვეტილების მიღების მიღწევადობა. 4. პრობლემის შედარებით სწრაფი გადანყვეტა. 5. ხარჯების შემცირება. 6. სასამართლო რესურსის დაზოგვა.¹⁷⁷ 6. ინფორმაციის ფლობა მასზედ, რომ

¹⁷³ *Golann D.*, Mediating Legal Disputes Effective strategies for Neutrals and Advocates, Printed in the United States of America, 2009, 267.

¹⁷⁴ *Erickson S.*, Mcknight M., The Practitioner's Guide to Mediation A Client-Centered Approach, Printed in the united states of America 2001, 3.

¹⁷⁵ *Abramson H.*, Mediation Representation Advocating as a Problem-solver in any Country or Culture, Second edition, Printed in the United States of America, 2010, 309.

¹⁷⁶ *Kovach K.*, mediation Principles and practice , Third edition, Printed in the United States of America, 2004, 154.

¹⁷⁷ *Boulle L., Colatrella M., Picchioni A.*, Mediation Skills and techniques, San Francisco, 2008, 3.

დავის პროცესი შესაძლოა აღმოშნდეს გამანადგურებელი, ხოლო შეთანხმება - სწრაფი და უმტკივნეულო.¹⁷⁸

2.5.3.3. მხარეთათვის მედიაციის პროცესუალური საკითხების განმარტება

მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს მხარეთა ინფორმირება მედიაციის პროცესის სტანდარტული მიმდინარეობის თაობაზე. კერძოდ, მხარემ უნდა იცოდეს, რომ: 1. პირველ ეტაპზე ადამიანები გამოხატავენ საკუთარ მოსაზრებებსა და ემოციებს, ხშირ შემთხვევაში ხმამაღლა. 2. შემდგომ ეტაპზე ისინი იწყებენ ინფორმაციის გაზიარებასა და ნათელყოფას. 3. ემოციური დაძაბულობის მოხსნის შემთხვევაში მხარეები წარმოაჩინენ, თუ რისი შეცვლა სურთ, განიხილავენ მორიგების შესაძლებლობებს, წყვეტენ საკითხებს. 4. საბოლოოდ, ისინი ხელს აწერენ მიღწეულ შეთანხმებას.¹⁷⁹

ამასთან, მხარემ უნდა იცოდეს, თუ რა მოხდება მედიაციის პირველ შეხვედრაზე; განასხვავებდეს საერთო და დახურულ შეხვედრებს; ფლობდეს ინფორმაციას მედიატორთა მიერ გამოყენებული ძირითადი ტექტიკების თაობაზე. მხარეს უნდა განემარტოს, რომ პროცესის ნებისმიერ ეტაპზე აქტიური ჩართვისაგან თავშეკავება შესაძლებელია გახდეს რიგი შესაძლებლობების დაკარგვის წინაპირობა.¹⁸⁰

¹⁷⁸ *Ware S.*, Principles of alternative dispute resolution, Second edition, Printed in the United States of America, 2003, 158.

¹⁷⁹ *Beer J., Packard C.*, The Mediator's Handbook, Printed in Canada, Forth edition, 2012, 7.

¹⁸⁰ *Melnick J.*, Lost Opportunities in Mediation, Westlaw Journal securities litigation and regulation, Vol. 13, Issue 4, 2013, 1.

2.5.3.4. მხარეთათვის მედიაციის პროცესის მონაწილეთა როლის განმარტება

მედიატორმა მედიაციის პროცესის მოსამზადებელ ეტაპზე უნდა უზრუნველყოს მხარეთა ინფორმირება პროცესის თითოეული მონაწილის როლისა და უფლებამოსილებების ფარგლების თაობაზე. მათ შორის, თავად მედიატორის როლი მხარეებს უნდა განემარტოთ შემდეგნაირად: მედიატორი არის მომლაპარაკებელი. იგი არის პროცესის წამყვანი ფიგურა, რის გამოც ხშირად უწოდებენ „პროცესის მენეჯერებს“.¹⁸¹ მისი როლი შეიძლება განისაზღვროს როგორც მოდავე მხარეების დამხმარე.¹⁸² მედიატორი მხარეებს ეხმარება დავის გადაჭრაში. იგი არ ადგენს წესებს, არ გასცემს სამართლებრივ კონსულტაციას.¹⁸³ მედიატორს შეაქვს წვლილი იმის გადანყვეტაში, თუ ვინ მიიღებს მონაწილეობას მედიაციაში, რა სახით ჩამოყალიბდება პროცესის გეგმა.¹⁸⁴ იგი არის მეთოდისტი, რომელიც უზრუნველყოფს მხარეთა ინფორმირებას და ხსნის პროცესს. ახორციელებს ყველა საჭირო ქმედებას შეთანხმების უზრუნველყოფის მიზნით. აწარმოებს ურთიერთობას მხარეებთან, ნიშნავს შეხვედრებს, ამზადებს მედიაციის სხდომებს, განსაზღვრავს შესვენებების დროს.¹⁸⁵ იგი პროცესს ხსნის კლიენტისათვის დავის არსის თაობაზე გამოკითხვით, თუმცა ამ საკითხის ნათელყოფა შესაძლებელია გაგრძელდეს

¹⁸¹ *Domenici K., Littlejohn S.,* Mediation Empowerment in Conflict Management, Printed in the United States of America, Second edition, Illinois, 2001, 33.

¹⁸² *Moffi M.,* The Four Ways to Assure Mediator Quality, 2008, 17.

¹⁸³ *Greenwood M.,* How to Mediate Like a Pro 42 Rules for mediating Disputes, Printed in the United States of America, 2008, 11.

¹⁸⁴ *Jernigan M., Lord R.,* The Mediator's Role in the Family Business, American Journal of mediation, Vol. 2, 2008, 55.

¹⁸⁵ *Greenwood M.,* How to Mediate Like a Pro 42 Rules for mediating Disputes, Printed in the United States of America, 2008, 3.

მედიაციის სხვა ეტაპების მიმდინარეობის ფარგლებში.¹⁸⁶ იმისათვის, რათა შედგეს ეფექტიანი მოლაპარაკება, მედიატორი წინასწარ შეისწავლის გართულებული სამართლებრივი ურთიერთობების წინაპირობებსა და პრობლემის არსს.¹⁸⁷ მედიატორს ევალება ვითარების შემსუბუქება, თუმცა მისი უფლებამოსილება არ ითვალისწინებს მხარეთა იძულებას ან პროცესის მიმდინარეობაზე უხეში ზეგავლენის მოხდენას. მეტიც, მედიატორმა შესაძლებელია ჩათვალოს, რომ მან უზრუნველყო საკითხის შესაბამისი გადანყვეტის გზის მოძიება, მაგრამ თუ იგი ამ გადანყვეტას მხარეებს თავს მოახვევს, აღნიშნული განიხილება როგორც პროფესიული ეთიკის უხეში დარღვევა.¹⁸⁸ მედიატორი ვერც იმ შემთხვევაში მოახდენს მხარის გადანყვეტილებაზე ზეგავლენას, თუკი მას სურს პროცესის შეწყვეტა.¹⁸⁹ იგი განსაზღვრავს მხოლოდ შეთანხმებადი საკითხების ნუსხას, აფასებს თუ რომელი მათგანი გადაიჭრება უფრო სწრაფად.¹⁹⁰ მხარეებს სთავაზობს არგუმენტირებულ, კომპრომისული ხასიათის შეთანხმებებს.¹⁹¹

მკვლევართა მოსაზრებების ურთიერთშეჯერებისას დგინდება, რომ მედიატორის როლის განმარტება მედიაციის პროცესში შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს შემდეგი სახით: 1. ის უზრუნველყოფს პროცესის მიმდინარეობას სამართლებრივი საკითხის გადანყვეტის მიზნით. 2. ხელს უწყობს მხარეთა შორის ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებას. 3. მოლაპარაკების ეფექტიანობის

¹⁸⁶ *Jernigan M., Lord R.*, The Mediator's Role in the Family Business, American Journal of mediation, Vol. 2, 2008, 55.

¹⁸⁷ *Smith A., Smock D.*, Managing a mediation Process, Printed in the United States of America, 2008, 10.

¹⁸⁸ *Greenwood M.*, How to Mediate Like a Pro 42 Rules for mediating Disputes, Printed in the United States of America, 2008, 12.

¹⁸⁹ იქვე, 13.

¹⁹⁰ *Stepp J.*, How does the mediation process work? 2003, 4.

¹⁹¹ *Riskin L.* Alternatives to the High Cost of litigation, Center for Public Resources, Vol. 12, issue 9, 1994, 112.

ხარისხის ზრდის მიზნით პროცესის მონაწილეებს უზრუნველყოფს რეკომენდაციებით. 4. იკვლევს მხარეთა მოსაზრებებისა და პოზიციების დასაბუთებულობას. 5. ეხმარება მხარეებს განსხვავებული ინტერესების აღქმაში, ცდილობს დაძაბულობის შემცირებას, აფუძნებს ურთიერთპატივისცემის პრინციპსა და უზრუნველყოფს ნდობის ჩამოყალიბებას. 6. ეხმარება მხარეებს პრობლემის გადანყვეტის გეგმის მომზადების პროცესში.¹⁹² ერთმნიშვნელოვანია ისიც, რომ მედიატორის როლი არ შემოიფარგლება კონკრეტული უნარებისა და ხერხების ფლობით. მისი პიროვნება, ჰუმანურობა და ცხოვრებისეული გამოცდილება აგრეთვე მისი როლის ნაწილს წარმოადგენს.¹⁹³

2.5.4. მედიატორთა სერტიფიცირება და პროვაიდერი კომპანიების ჩართულობის საჭიროება მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში

ბოლო დროს სულ უფრო აქტუალური ხდება მედიატორთა სერტიფიცირების საკითხი. მათ შორის, ACR (Association For Conflict Resolution) გამოკვეთს რიგ მიზეზებს, რომელიც წარმოაჩენს აღნიშნულის აუცილებლობას. დომინირებული მოსაზრების შესაბამისად, მითითებული მიდგომის დამკვიდრება შესაძლებელია გამოიყენებოდეს როგორც მედიატორთა კომპეტენციისა და პროფესიონალიზმის ხარისხის ზრდის ბერკეტი; აღნიშნული აგრეთვე შესაძლებელია შეფასდეს როგორც კლიენტის სასარგებლოდ უკეთესი შედეგების უზრუნველყოფის ერთგვარი გარანტი; მოქალაქეები ხდებიან დაცულნი იმ საფრთხეებისაგან, რაც შესაძლებელია არსებობდეს პროცესის არაკომპეტენტური ან არაეთიკური მედიატორის მიერ წარმართვის შემთხვევაში;

¹⁹² *Jernigan M., Lord R.*, The Mediator's Role in the Family Business, American Journal of mediation, Vol. 2, 2008, 54.

¹⁹³ *Erickson S., Mcknight M.*, The Practitioner's Guide to Mediation A Client-Centered Approach, Printed in the United States of America, 2001, 60.

ამასთან, მედიატორთა სანდოობის ზრდა თავის მხრივ შესაძლებელია განისაზღვროს როგორც მედიაციის ინსტიტუტის განვითარების წინაპირობა.¹⁹⁴

თავის მხრივ, სერტიფიცირების დანერგვა კომპლექსური პროცესია. თუმცა საუკეთესო სტანდარტების შესაბამისი პროგრამების დანერგვის შემთხვევაში დადებითი შედეგები გადანონის სირთულეებს.¹⁹⁵ ხაზგასასმელია, რომ მათ შორის NMI-მა, Det Norske Veritas ინსტიტუტთან ერთად შეიმუშავა მედიატორთა სერტიფიცირების სისტემა. განსახილველ შემთხვევაში სერტიფიცირების პირობები შემდეგი სახით ჩამოყალიბდა: შესაბამისი ტრენინგ-კურსის გავლა; საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარების ვალდებულება და დადებითი შეფასებების მიღება; ყოველწლიურად განსაზღვრული რაოდენობის მედიაციის პროცესების ჩატარების უზრუნველყოფა; უწყვეტი პროფესიული განათლების მიღება; პროფესიულ წრეებში აქტივობა.¹⁹⁶

ნიშანდობლივია, რომ უკანასკნელი პერიოდის განმავლობაში ჩამოყალიბდა ტენდენცია, რომლის შესაბამისად მედიატორებს ირჩევენ პროვაიდერი კომპანიების საშუალებით. მაგალითად, აშშ-ში, სამხრეთ კალიფორნიაში ფუნქციონირებს ორი ძირითადი ნაციონალური პროვაიდერი. ესენია: AAA და JAMS, ასევე სამი კარგად ცნობილი რეგიონული პროვაიდერი: ADR Services, ARC და Judicate West.¹⁹⁷

მკვლევართა მიერ გამოითქმის მოსაზრება იმის თაობაზეც, რომ სასურველია მედიატორთა სავალდებულო პერიოდული შეფასების სისტემის დანერგვა. სამეცნიერო კვლევების ფარგლებში იკვეთება შეფასების

¹⁹⁴ *Robinson M.*, Mediator certification: realizing its potentials and coping with its limitations, American Journal of Mediation, Vol. 2, 2007, 52.

¹⁹⁵ იქვე, 62.

¹⁹⁶ *Pel M.*, Referral to mediation A practical Guide For An Effective mediation Proposal, The Hague, 2008, 133.

¹⁹⁷ *Berman L.*, Mediations's Evolution in Socal: Where It Has Been and Where It Is Going, Published in AdvocateMagazine, 2012, 4.

დომინირებული კრიტერიუმებიც, რომელთაგან აღსანიშნავია: განგრძობადი პროფესიული განათლების განსაზღვრული საათების რეგლამენტაცია; გონივრული ინტენსივობით საკვალიფიკაციო გამოცდების ჩატარების უზრუნველყოფა; დაკვირვების წარმოება მედიატორთა მიერ პროფესიული საქმიანობის პრაქტიკული განხორციელების პროცესში.¹⁹⁸

წინამდებარე კვლევის ფარგლებში განხორციელებული ანალიზი ნათლად წარმოაჩინს მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის შემთხვევაში შიდასახელმწიფოებრივ დონეებზე მედიატორის საქმიანობის საკანონმდებლო რეგულირების საჭიროებას. ამრიგად, საკანონმდებლო დონეზე განსაზღვრას ექვემდებარება მედიატორთა მიმართ წარდგენილი მოთხოვნები, მათი სამოქმედო პრინციპები, სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები და მოთხოვნათა დარღვევის შემთხვევაში მათი პასუხისმგებლობის საკითხი. საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით, მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები შესაძლებელია განისაზღვროს მედიაციის შესახებ კანონში ან ეთიკის კოდექსის ფარგლებში მოწესრიგების გზით.

2.6. ადვოკატის როლი და მისი უფლებამოსილების ფარგლების განსაზღვრულობა, როგორც მედიაციის პროცესის მიზნების განხორციელების სამართლებრივი ინსტრუმენტი

იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული შეხედულების თანახმად, მხარეთა წარმომადგენლები ადვოკატები არიან, რომლებიც აღჭურვილნი არიან განსაკუთრებული უფლებამოსილებებით და იცავენ მარწმუნებელთა კანონიერ ინტერესებს. ის, რომ წარმომადგენლის მეშვეობით გარიგების შედეგები

¹⁹⁸ *Robinzon M.*, Mediator certification: realizing its potentials and coping with its limitations, *American Journal of mediation*, Vol. 2, 2007, 64-67.

წარმოდგენილ პირს ეხება, ემყარება მოქმედი პირების ნებას და კანონს, რომელიც აღიარებს ამ პირთა ნებას.¹⁹⁹ ადვოკატი ვალდებულია კეთილსინდისიერად შეასრულოს პროფესიული ფუნქციები, რაც უპირველეს ყოველისა, გულისხმობს ადვოკატის ვალდებულებას კლიენტის წინაშე, მის მიერ ნაკისრ მოვალეობებს მოეკიდოს სათანადო გულისხმიერებით. კერძოდ, კლიენტის უფლებების დაცვისა და რეალიზებისათვის იბრუნოს ისე, როგორც ზრუნავს ანალოგიურ პირობებში მყოფი მისი პროფესიის მქონე ჩვეულებრივი, საღად მოაზროვნე პირი და იმოქმედოს იმ რწმენით, რომ მისი ეს მოქმედება ყველაზე ხელსაყრელია კლიენტისათვის.²⁰⁰

ადვოკატთა ჩართულობის შესაძლებლობას მედიაციის პროცესში ითვალისწინებს რიგი აქტებისა, მათ შორის Uniform Mediation Act (2001).²⁰¹ აღნიშნული აქტის მე-10 მუხლის შესაბამისად, ადვოკატს ან სხვა ინდივიდს, რომელსაც აქვს მინიჭებული უფლებამოსილება, არის დანიშნული მხარის მიერ, შეუძლია მხარესთან ერთად მიიღოს მონაწილეობა მედიაციის პროცესში. ამასთან, მედიაციის ფუძემდებლური პრინციპების ანალიზი ცხადყოფს, რომ მედიატორს ეკრძალება პროცესის მიმდინარეობისას სამართლებრივი რჩევების გაცემა.²⁰² ე.ი. მედიაციის პროცესში ადვოკატთა ჩართულობის საჭიროებას მათ შორის მათთვის სამართლებრივი მდგომარეობის განმარტების აუცილებლობა განსაზღვრავს.²⁰³

მედიაციის პროცესში ადვოკატთა მონაწილეობის ერთ-ერთ საუკეთესო შედეგად მოიაზრება ისიც, რომ მათი ჩართულობის შედეგად იქმნება ურთიერთობის შედეგად მიღწეული შეთანხმების საუკეთესო ალტერნატივების

¹⁹⁹ *ჭანტურია ლ.*, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი სახელმძღვანელო, თბილისი, 2011, 422.

²⁰⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე ას-1331-1369-2014.

²⁰¹ იხ. Mediate.com ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

²⁰² *Coltri L.*, Alternative dispute resolution a conflict diagnoses approach, second edition, university of Maryland, 2010, 80.

²⁰³ იქვე, 79.

(შემდგომში – BATNA) განსაზღვრის უკეთესი შესაძლებლობები. იურისტი ეხმარება კლიენტს, გამოარკვიოს მისი ქვეცნობიერი ინტერესი, ღირებულებები, საჭიროებები და პრინციპები.²⁰⁴ ამასთან, იურისტს შეუძლია უზრუნველყოს აღელვებული და შეშინებული კლიენტის დამშვიდება, რაც შედეგობრივი თვალსაზრისით, აბალანსებს მხარეთა უთანასწორობას, ნარჩუნდება ნეიტრალურობა პროცესში.²⁰⁵

მიუხედავად მედიაციის პროცესში ადვოკატთა მონაწილეობის თანმდევი სიკეთეებისა, მკვლევარები ყურადღებას ამახვილებენ მასზე, რომ რიგ შემთხვევაში შესაძლებელია აღნიშნული მათ ბოროტად გამოიყენონ და არაკეთილსინდისიერების შემთხვევაში, დავა გარკვეული მატერიალური სარგებლის მიღების მიზნით შეგნებულად გაწელონ დროში.²⁰⁶ ამასთან, ზოგიერთი იურისტი ანგარების, ან იურისტთა სტანდარტული, ვინაობა მსოფმხედველობის გამო შესაძლებელია შეეცადოს კლიენტის ყურადღების გადატანას დავის გადანწყვეტის წინააღმდეგობრივ მეთოდზე.²⁰⁷ აგრეთვე, ადვოკატებს შესაძლებელია გაუჭირდეთ მედიაციის პროცესში წარმომადგენლის როლთან ადაპტაცია.²⁰⁸

აღნიშნულის გათვალისწინებით, მათ მიმართ წარდგენილი მოთხოვნები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში ექვემდებარება დამატებით ანალიზს. კერძოდ, საჭიროდ მიიჩნევა როგორც ადვოკატისადმი წარდგენილი მოთხოვნების საკანონმდებლო დონეზე რეგლამენტაცია, აგრეთვე დანვრილებითი საკანონმდებლო მონესრიგების არსებობა მათ მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებების რეგულირების

²⁰⁴ *Coltri L.*, *Alternative Dispute Resolution a Conflict Diagnosis Approach*, Second edition, University of Maryland, University College, 2010, 80.

²⁰⁵ *Helm B., Scott S.*, *Advocacy in Mediation*, ციტირებულია: *Kestner B.*, (Ed.) *Education and Mediation: Exploring the Alternatives*, American Bar Association, 1988, 382.

²⁰⁶ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 240.

²⁰⁷ *Coltri L.*, *Alternative Dispute Resolution a Conflict Diagnosis Approach*, Second edition, University of Maryland, University College, 2010, 80.

²⁰⁸ *Clark B.*, *Lawyers and mediation*, United Kingdom, 2012, 106.

თვალსაზრისით. მართალია ყველა ის ვალდებულება რომელთა დაცვაც თითოეული სახელმწიფოს შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი მონესრიგების შესაბამისად ეკისრებათ ადვოკატებს ვრცელდება მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის დროსაც, თუმცა იკვეთება იმ მოთხოვნათა განსაზღვრის აუცილებლობა, რაც უშუალოდ მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში ამოქმედდება.

2.6.1. ადვოკატისადმი წარდგენილი მოთხოვნები

როგორც ამას The ABA Model Rules of Professional Conduct-ის²⁰⁹ 1.1 მუხლი განსაზღვრავს, ადვოკატმა უნდა უზრუნველყოს კლიენტი კომპეტენტური წარმომადგენლობით. კომპეტენტური წარმომადგენლობა თავის მხრივ ერთ-ერთ კომპონენტად მოიაზრებს სამართლის ცოდნას.²¹⁰ ე.ი. ადვოკატმა უნდა შეაფასოს, რამდენად გააჩნია მას ცოდნა განსახილველ საკითხთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, თუ იგი არ არის გაცნობიერებული, ეს თავიდანვე უნდა გახდეს წარმომადგენლობითი პასუხისმგებლობის აღებაზე უარის თქმის საფუძველი. ამავე აქტის შესაბამისად დადგენილია მიდგომა, რომლის შესაბამისად ადვოკატმა უნდა აცნობოს კლიენტს, გააჩნია თუ არა პრაქტიკა სამართლის კონკრეტული მიმართულებით.²¹¹

ABA Model Rules of Professional Conduct-ის 1.1 მუხლი აგრეთვე აფუძნებს სტანდარტს, რომლის შესაბამისად ადვოკატის მხრიდან მედიაციის პროცესში წარმომადგენლად ჩართვის წინაპირობად შესაბამისი უნარების არსებობა

²⁰⁹ იხ. Americanbar.org ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

²¹⁰The ABA Model Rules of Professional Conduct 1.1.

²¹¹იქვე, მუხლი 7.4.

სახელდება. მითითებული რეგულირება ექვემდებარება კომპლექსურ განმარტებას და ჩამოყალიბდება შემდეგი სახით: ადვოკატის მიერ საკუთარი წარმომადგენლობითი ხასიათის უფლებამოსილების განხორციელებისას მედიაციის პროცესში, საკმარისად არ მიიჩნევა მხოლოდ სამართლის ცოდნა და პრაქტიკული გამოცდილების არსებობა. ადვოკატი ვალდებულია იცნობდეს მედიაციის სპეციფიკას, აცნობიერებდეს მისი გამოყენების თანმდევ შესაძლო დადებით თუ უარყოფით შედეგებს; გააჩნდეს შესაბამისი პიროვნული თუ პროფესიული მახასიათებლები; ნდობა მედიაციის პროცესის მიმართ. შესაბამისად, მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის კვალდაკვალ, ადვოკატთა საქმიანობის ხარისხის ასამაღლებლად თითოეულმა სახელმწიფომ შესაბამისი საკანონმდებლო პოლიტიკის განხორციელების გზით უნდა უზრუნველყოს რეგულირების არსებობა, რათა მიღწეულ იქნეს პროცესების ხარისხიანად წარმართვის მდგრადობა და მუდმივობა.

2.6.2. ადვოკატის მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები

მედიაციის პროცესში ადვოკატთა მიერ წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების არასრულფასოვანმა განხორციელებამ შედეგობრივი თვალსაზრისით, შესაძლებელია შექმნას არა მხოლოდ კონკრეტული საქმის წარუმეტებლობის საფრთხეები, არამედ მედიაციის ინსტიტუტის დისკრედიტაციასთან დაკავშირებული რისკებიც. აღნიშნულის პრევენციის მიზნით, აუცილებლად მიიჩნევა დამატებითი ბერკეტების შექმნა, რაც გამოიხატება ადვოკატის მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებების განსაზღვრაში.

პირველ რიგში, ადვოკატს მოეთხოვება იყოს კარგი მსმენელი.²¹² მან უნდა ჰკითხოს კლიენტს, თუ რა არის მისთვის მნიშვნელოვანი და რატომ. ეს შეკითხვა იძლევა მორიგების სხვადასხვა ალტერნატივათა განსაზღვრის შესაძლებლობას.²¹³ მხარეთა პოზიციები ხომ როგორც წესი არის ურთიერთგამომრიცხავი, შეუთავსებადი, მაშინ როდესაც ინტერესები შეიძლება იყოს შეთავსებადი და რიგ შემთხვევებში იდენტურიც კი.²¹⁴

როგორც დასაწყისშივე აღინიშნა, წარმომადგენლობა მედიაციის პროცესის ფარგლებში განსხვავებულ კონცეპტუალურ ანალიზს მოითხოვს, რამეთუ პროცესის ფუძემდებლური პრინციპების შეფასება ცხადყოფს წარმომადგენლის ქცევის მაღალი სტანდარტების დადგენის აუცილებლობას. მათ შორის, მედიაციის პროცესში ადვოკატის ჩართულობით განისაზღვრება შეთანხმების პირობები. პირველ რიგში დგინდება “Best Alternative to a Negotiated Agreement” (შემდგომში- BATNA). ამის შემდგომ, ჩამოყალიბდება შეთანხმების სხვა ალტერნატივები.²¹⁵

აქვე რელევანტურია აღინიშნოს, რომ BATNA არის წარმოდგენა, რომელიც შექმნეს Roger Fisher-მა და William Ury -მ და წარმოადგენს შემდეგი ფრაზის შემოკლებას: „მოლაპარაკებელი შეთანხმების საუკეთესო ალტერნატივა.“²¹⁶ BATNA-ს განსაზღვრა ნიშნავს იმის ცოდნას, თუ რა მოხდება მოლაპარაკების წარუმატებლად დასრულების შემთხვევაში. მისი შემუშავება მოითხოვს სამი ძირითადი მოქმედების გათვალისწინებას: 1. იმ ქმედებათა განსაზღვრა, რომლებიც განხორციელდება შეთანხმების მიუღწევლობის შემთხვევაში. 2. იდეათა დახვეწა და მათი მეტად პრაქტიკულ ალტერნატივად

²¹² *Glick T.*, Creative Mediation, North Charleston, 2012, 61.

²¹³ *Thorpe W.*, Final Report of the ABA Section of Dispute Resolution Task Force on Improving Mediation Quality, American Journal of Mediation, Vol. 2, 2008, 14.

²¹⁴ *Pel M.*, Referral to Mediation a Practical Guide for an Effective Mediation Proposal, The Hague, 2008, 103.

²¹⁵ *გურიელი ა.*, ადვოკატის როლი სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის მოსამზადებელ ეტაპზე, უურნალი სამართალი და მსოფლიო. 2015, 170.

²¹⁶ *Luecke R.*, Harvard Business Essentials Your Mentor and Guide to Doing Business Effectively Negotiation, Printed in the United States of America, 2003, 15.

გარდაქმნა. 3. იმ ერთი შესაძლებლობის შერჩევა, რომელიც ყველაზე მიმზიდველ ალტერნატივად გამოიყურება. მნიშვნელოვანია დროის ფაქტორიც - ადვოკატმა BATNA-ს განსაზღვრა უნდა უზრუნველყოს მანამ, სანამ დაიწყება უშუალოდ მოლაპარაკების პროცესი. შესაძლო ალტერნატივების განსაზღვრა უნდა გახდეს ინტერესთა დაკმაყოფილების წინაპირობა.²¹⁷ ხაზგასასმელია, რომ ადვოკატთა აღნიშნული ვალდებულება აგრეთვე მოიაზრებს ისეთი გარემოების დადგენას ყოველი საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში, როგორცაა „BOTTOM LINE.“ აღნიშნული ტერმინი განიმარტება როგორც ის მინიმალური საბაზისო სტანდარტი, რომელიც კლიენტმა აუცილებლად უნდა მიიღოს და რომლის მიღწვის გარეშეც გამოირიცხება შეთანხმება.²¹⁸

აკადემიური სფეროს წარმომადგენლები ერთმნიშვნელოვნად თანხმდებიან იმაზეც, რომ მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში, ადვოკატის მიერ ერთ-ერთ სავალდებულოდ განსახორციელებელ ქმედებას წარმოადგენს კლიენტის მომზადება მედიაციის პროცესში მონაწილეობისათვის.²¹⁹ აღნიშნული მათ შორის მოიცავს ადვოკატის ვალდებულებას, კლიენტს წარმოუდგინოს ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რისი მიღწევაა შესაძლებელი და რის არა მოქმედი საკანონმდებლო რეგულირების გათვალისწინებით.²²⁰ მან არ უნდა ჩაუნერგოს კლიენტს არარეალური მოლოდინები.²²¹ წარმომადგენლები აგრეთვე ვალდებულნი არიან მხარეებს მიაწოდონ ინფორმაცია მედიაციის პროცესუალური

²¹⁷ *Ury W.*, *Getting Past No, Negotiating your Way from Confrontation to Cooperation*, Printed in the United States of America, 1991, 21.

²¹⁸ *Abramson H.*, *Mediation Representation Advocating as a Problem-solver in any Country or Culture*, Second edition, Printed in the United States of America, 2010, 338.

²¹⁹ *Boulle J., Colatrella T., Picchioni P.*, *Mediation Skills and Techniques*, San Francisco, 2008, 345.

²²⁰ *Pel M.*, *Referral to Mediation a Practical Guide for an Effective Mediation Proposal*, The Hague, 2008, 126.

²²¹ *Thorpe W.*, *Final Report of the ABA Section of Dispute Resolution Task Force on Improving Mediation Quality*, *American Journal of Mediation*, Vol.2, 2008, 14.

საკითხების შესახებ“.²²² კლიენტს უნდა განემარტოს მედიატორის როლის მნიშვნელობაც²²³ და იცოდეს ისიც, რომ ადვოკატი შეასრულებს თანამშრომლობით, პრობლემათა გადამჭრელის როლს მითითებულ პროცესში.²²⁴

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით დგინდება, რომ თანამედროვე იურიდიულ დოქტრინაში გავითარებული მოსაზრებების შესაბამისად, სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში ადვოკატის მიმართ გავრცელდება როგორც ძირითადი პროფესიული ეთიკის ნორმები, აგრეთვე ქცევის ის სტანდარტები რომელთა დაცვის აუცილებლობაც უშუალოდ მედიაციის პროცესში ვლინდება. აღნიშნული გამოკვეთს ადვოკატისადმი კონკრეტულად მედიაციის პროცესში წარდგენილი დამატებითი მოთხოვნების შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე მონესრიგების აუცილებლობას. კერძოდ:

- იმისათვის რათა პირი გახდეს მედიაციის პროცესში წარმომადგენელი, აუცილებელია მისი პიროვნული თვისებები და უნარები იყოს შესაბამისი სტანდარტის. მეტიც, შეფასების საგანი უნდა იყოს მისი დამოკიდებულება მედიაციის ინსტიტუტის მიმართ.
- მედიაციის მოსამზადებელ ეტაპზე ადვოკატმა უნდა მოახდინოს სამოქმედოსტრატეგიის/ტაქტიკის განსაზღვრა. ის საკითხი, თუ კონკრეტულად რა ფორმით ჩამოყალიბდება სტრატეგია, სრულად უნდა განისაზღვროს კლიენტის რეალური ინტერესებისა და დავის წარმოშობის წინაპირობების ანალიზის საფუძველზე.

²²² *Riskin L., Westbrook E., Guthrie C., Reuben C., Robbenolt K., Welsh A.*, Dispute Resolution And Lawyers, Printed in the United States of America, Fourth edition, 2009, 446.

²²³ *Mosten S.*, Representing Clients In Mediation Effectively Setting Up a Mediation, 3113, mostenmediation.com ბოლოს გამოხმობილია: 17.11.2018

²²⁴ *Abramson I.*, Mediation Representation Advocating as a Problem-solver in any Country or Culture, Second edition, Printed in the United States of America, 2010, 311.

- ადვოკატმა მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობისას უნდა მომზადდეს საქმე რაც მათ შორის მოიცავს შემდეგი აქტივობის განხორციელების სავალდებულო ხასიათს: საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შესწავლა, სამართლებრივი შეფასების უზრუნველყოფა, მტკიცებულებათა მოპოვება, საჭიროებისამებრ - მედიატორის შერჩევა, მედიაციის მონაწილე პირთა წრის განსაზღვრა.
- საქმის მომზადებაზე არანაკლებ მნიშვნელოვანია კლიენტის მომზადება. აღნიშნული მათ შორის მოიაზრებს კლიენტისათვის მედიაციის არსისა და ძირითადი პრინციპების განმარტებას, მისი სამართლებრივი კუთხით ინფორმირებასა და პროცესის გეგმის გაცნობას.²²⁵

3. ამერიკის შეერთებული შტატების მედიაციის მოდელი

მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც სამართალი სულ უფრო უნიფიკაციისაკენ მიემართება, შეუძლებელია სამართლებრივი ინსტიტუტების შესწავლა მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის ანალიზის საფუძველზე. სწორედ ამიტომ, შედარებითსამართლებრივი მეცნიერული კვლევა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ქართული სამართლის, როგორც უნიფიკაციის ერთიანი პროცესის ინტეგრალური ნაწილის განვითარებისათვის. აღნიშნული მეთოდი ემსახურება ეროვნული სამართლის სრულყოფას, რომელიც სხვადასხვა სამართლებრივ სისტემაში დამკვიდრებული სამართლის ანალოგი ინსტიტუტებისა და ცნებების ურთიერთკავშირში შესწავლით

²²⁵ გურიელი ა., ადვოკატის როლი სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის მოსამზადებელ ეტაპზე, უურნალი სამართალი და მსოფლიო. 2015, 174-175.

მიიღწევა.²²⁶ მნიშვნელოვანია ამერიკის შეერთებული შტატების გამოცდილება, რამეთუ მითითებულ სახელმწიფოში, აღიარებული მიდგომით სასამართლო მედიაციის პროცესის რეგულირების სპეციფიკა აკმაყოფილებს ინსტიტუტის წარმატებულად შეფასების ყველა სტანდარტსა და წინაპირობას.²²⁷

3.1. მედიაციის განვითარების ტენდენციები ამერიკის შეერთებულ შტატებში

დღესდღეობით, ამერიკის შეერთებულ შტატებში მეტად გავრცელებულია დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ორი ფორმა - არბიტრაჟი და მედიაცია, რომლებიც მიუხედავად ინსტიტუციონალური განსხვავების არსებობისა, ზოგიერთი ადგილობრივი მკვლევარის მოსაზრების შესაბამისად, გარკვეული თვალსაზრისით ერთმანეთს წააგავს.²²⁸ ურთიერთმსგავსება მათ შორის საბუთდება იმით, რომ პირველი ბიძგი, რამაც განაპირობა მედიაციის სასამართლოსთან ინტეგრირება იყო სასამართლოსთან ინტეგრირებული არბიტრაჟის არსებობა.²²⁹ აღნიშნულის მიუხედავად, დავის გადაწყვეტის მითითებულ საშუალებებს შორის განსხვავება აშკარაა. მაგალითად, აშშ-ს „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის წესების“ 1.3 მუხლი მედიაციას განსაზღვრავს როგორც „არაშეჯიბრებით პროცესს“, მაშინ როდესაც მსგავსი

²²⁶ ჩიტაშვილი ნ., ბრალის მნიშვნელობა სახელმეკრულებო პასუხისმგებლობის განსაზღვრისათვის, სამართლის ჟურნალი #1, 2009, 145.

²²⁷ *Munroe C.*, Court-Based Mediation in Family Law Disputes: An Effectiveness Rating and Recommendations for Change, *Probate Law Journal*, Issues 2-3, 1996, 132.

²²⁸ *Beaumont B.*, U.S. Systems of Court-Based ADR, Including Rent-a-Judge, *James Cook University Law Review*, 1994, 104.

²²⁹ *Winkle V, John R.*, Mediation: An Analysis of Indiana's Court-Annexed Mediation Rule, *Indiana Law Review*, Issue 4, 1992, 959.

ტერმინი აშშ-ში არ გამოიყენება არც ერთი სხვა დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მეთოდის მიმართ.²³⁰

დღესდღეობით ამერიკის შეერთებული შტატების მაგალითი მონშობს, რომ მედიაცია არის ერთგვარი ტრენდი. რაოდენობრივი თვალსაზრისით, შტატების ნახევარზე მეტის მასშტაბით მოქმედებს სავალდებულო სასამართლო მედიაციის პროგრამები (ნაწილობრივ ან ყველა ტიპის დავებთან მიმართებაში). ხოლო იმ შტატებში სადაც არ მოქმედებს სავალდებულო მედიაცია, მოქმედებს სხვა ტიპის რეგულაციები, რომელიც აგრეთვე წაახალისებს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმების გამოყენებას. მეტიც, მიმდინარე პერიოდში აშშ-ში მედიაცია იმდენად გავრცელებულად ითვლება, რომ მისი აქტუალობის საილუსტრაციოდ მკვლევარებს მოჰყავთ ჰარვარდში ორგანიზებულ სამუშაო შეხვედრაზე როჯერ ფიშერის მიერ გამოთქმული კომენტარი, რომლის შესაბამისად თავად სასამართლო წარმოება უნდა წარმოადგენდეს დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ ფორმას.²³¹

ხაზგასასმელია, რომ მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში რიგ სახელმწიფოთა მასშტაბით გადამწყვეტი აღმოჩნდა იურისტთა მონაწილეობა და ჩართულობა.²³² მათ შორის, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციამ და იურიდიულმა სკოლებმა იმთავითვე დაიწყეს მედიაციის პოპულარიზაცია. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, დაიწყეს კარგი იურისტის, ადვოკატის, დამცველის ცნების მოდიფიცირება. კერძოდ, თუ ადრე კარგი ადვოკატი ასოცირდებოდა კარგ მებრძოლთან, მსროლელთან და გლადიატორთან, რომელიც თავდაუზოგავად იბრძოდა შეჯიბრებითობის პრინციპზე დამყარებული სასამართლო და

²³⁰ იქვე, 962.

²³¹ *Chantilis P.*, Mediation U.S.A, University of Memphis Law Review, 1996, 1034.

²³² *Douglas K.*, The role of lawyers in mediation: Insights from mediators at victoria's civil and administrative tribunal, Monash university law review, 2014, 791.

საარბიტრაჟო პროცესების მოსაგებად, მედიაციის (და თანამშრომლობის იდეაზე დამყარებული კონფლიქტის გადაწყვეტის მეთოდების) განვითარების პარალელურად მათ წამოსწიეს იურისტის უნარი, იყოს პრობლემის გადაჭრაზე ორიენტირებული. შესაბამისად, არა მებრძოლი, გლადიატორი, არამედ — მკურნალი და მშვიდობისმყოფელი. აღნიშნული მათ შორის გამოიხატება მათ მიერ სასამართლოსადმი მიმართვამდე საკუთარი კლიენტისათვის მედიაციის (საქმის მორიგებით დასრულების) უპირატესობების განმარტებაში და რაც მთავარია, სასამართლოს გზით დავის გადაწყვეტის მხოლოდ მას შემდეგ მოთხოვნაში, როცა დარწმუნდებიან, რომ დავის ხელსაყრელი პირობებით მორიგების დასრულების ყველა გზა ამონურულია და გამოუყენებელი შესაძლებლობები მათ არ დაუტოვებიათ.²³³

მიმდინარე დროისათვის აშშ-ში მედიაცია ხორციელდება საჯარო და კერძო სექტორის მიერ. მედიაციის საჯაროსამართლებრივი სუბიექტები იქმნებიან კანონის შესაბამისად და მათი ავტორიზება ხორციელდება სასამართლოს ან ადმინისტრაციული ორგანოს საფუძველზე.²³⁴

აშშ-ში, მედიაციის პოპულარობის მზარდი ტენდენციების გათვალისწინებით აქტიურად განიხილება სასამართლო მედიაციის ფარგლებში მოსამართლის აქტიურობის საკითხიც. მაგალითად, ოჰაიოს შტატში მოქმედი მოსამართლე, აარონ პოლსტერი და ნიუ-იორკში მოქმედი მოსამართლე ჯერემი მაკარტნი ერთმნიშვნელოვნად ემხრობიან და ობიექტური საფუძვლების მითითებით ადასტურებენ მოსამართლის აქტიურობის საჭიროებას მხარეთა მოლაპარაკების/მედიაციის წარმოების პროცესში. კერძოდ, მოსამართლე

²³³ *Abramson H.*, *Mediation Representation*, Second Edition, Oxford University Press, New York, 2011, 123.

²³⁴ *Comenau A.*, *Guide Implementing Divorce Mediation*, In public Sector 21 Conciliation, CST, Rev. 1, 1983, 25.

მაკარტნის შეფასებით, სასამართლო განხილვა, მით უფრო გადაწყვეტილებების ზემდგომ ინსტანციებში გასაჩივრების შემთხვევაში, ქმნის დავის საბოლოოდ გადაწყვეტის გაჭიანურების რისკებს. ხოლო გადაწყვეტილების მიღების გაჭიანურება თავის მხრივ შესაძლებელია ნიშნავდეს მიუღწეველ სამართალს („Justice delayed is justice denied“). საინტერესოა ამავე მოსამართლის მოსაზრება პროცესის მიზნებთან და შედეგებთან დაკავშირებითაც. კერძოდ, მისი განმარტებით მოსამართლის უმთავრესი გამოწვევა არის არა მხოლოდ ის, რომ ფორმალურად გადაწყდეს დავა, არამედ მან მხარეთათვის გასაგები უნდა გახადოს თუ რატომ დადგა ესა თუ ის შედეგი. საყურადღებოა მოსამართლე პოლსტერის განცხადება იმის თაობაზეც, რომ მდგომარეობა, რომლის შესაბამისად სასამართლო გადაწყვეტილების მიღება ხორციელდება დაგვიანებით, დიდი ალბათობით შესაძლებელია იწვევდეს რომელიმე (მათ შორის არაკეთილსინდისიერი) მხარის სარგებელს. ხოლო აღნიშნული თავის მხრივ აგრეთვე შესაძლებელია გახდეს უსამართლობისა და უთანასწორობის საფრთხის წინაპირობა. ამავე მოსამართლის განცხადებით, იგი არ ფიქრობს, რომ უსამართლო გადაწყვეტილების არსებობა შესაძლებელია ქმნიდეს უკეთეს ვითარებას ვიდრე გადაწყვეტილების არარსებობა, თუმცა „უღიმღამო“ გადაწყვეტილების არსებობა ნებისმიერ შემთხვევაში შეიძლება იყოს უმჯობესი ვიდრე გადაწყვეტილების არარსებობა. ამგვარი გადაწყვეტის საფუძვლად მითითებულია ის, რომ „უღიმღამო“ გადაწყვეტილების არსებობის შემთხვევაში მხარეს მიეცემა მისი სააპელაციო წესით განხილვის შესაძლებლობა, რაც სრულად გამოირიცხება გადაწყვეტილების არარსებობისას. მოსამართლეთა მითითებული მსჯელობა ცხადყოფს, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია მათი მხრიდან

მხარეთა ჩართულობის გათვალისწინებით გადაწყვეტილებების სწრაფი მიღების შესაძლებლობის რეალიზება.²³⁵

აშშ-ში მოსამართლეები თანხმდებიან იმაზეც, რომ მათ შორის სასამართლო საქმისწარმოების შემთხვევაში, დავების უმრავლესობა საჭიროებს მეტს, ვიდრე არის მათი მშრალი და ზედაპირული გადაწყვეტა. დავების დიდი ნაწილი ხომ წარმოიქმნება მხარეთა ურთიერთობებიდან გამომდინარე (იქნება ეს შრომითი, ბიზნეს თუ საოჯახო ურთიერთობა). შესაბამისად, გარდა დავის ფორმალური გადაწყვეტისა, მხარეებს შესაძლებელია ესაჭიროებოდეთ ურთიერთობების აღდგენა. აღნიშნულის უზრუნველყოფა კი შეუძლებლად ჩაითვლება პროცესში მათვე აქტიური მონაწილეობის გარეშე. ადამიანების უმეტესობა აღნიშნავს, რომ მათ უნდათ „საქმის მოგება“, თუმცა როდესაც ისინი აანალიზებენ სასამართლო პროცესებში ხანგრძლივი ჩართულობის რისკებს, უჭრებათ აღნიშნულის სურვილი. შესაბამისად, მოსამართლისათვის, უფლებამოსილების არსებობა - უზრუნველყოს მოქალაქეთა ინტერესების გათვალისწინებით სწრაფი და ეფექტიანი მართმსაჯულების განხორციელება, უნდა გახდეს მათი პროფესიული კმაყოფილების მიზეზი. მათ შორის, მოსამართლე პოლსტერი აღნიშნავს, რომ მოსამართლეს უნდა შეეძლოს ყოველი კონკრეტული საქმის რითმისა და დინამიკის შეგრძნება, იმისათვის რომ საქმის ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინებით განსაზღვროს, როდის შეიძლება ჩაითვალოს მედიაციის გამოყენება საუკეთესო გადაწყვეტილებად და როდის არა.²³⁶ მოსამართლე მაკარტნის მოსაზრებით, ყველა საქმე მართლაც ვერ გადაიჭრება მედიაციით. თუმცა ერთადერთი გზა, რაც უზრუნველყოფს თავად მედიაციის გამოყენების შესაბამისობის დადგენას ყოველი საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში, არის მოსამართლის ქმედითი

²³⁵ *Miller S.*, Judicial Mediation: Two Judge's Philosophies, *Litigation* 38 Litig, 2012, 31.

²³⁶ *Miller S.*, Judicial Mediation: Two Judge's Philosophies, *Litigation* 38 Litig, 2012, 32.

მცდელობა. დადებითად უნდა შეფასდეს მოსამართლე მაკარტნის მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ თუკი გამოირიცხება მხარეთა თანხმობის არსებობა მასზე, რომ მედიაციის წარმართვა უზრუნველყოს საქმის განმხილველმა მოსამართლემ, ან/და თუკი მხარეები ეჭვქვეშ დააყენებენ მედიაციის პროცესში გააუღერებელი ინფორმაციის სასამართლო პროცესზე მათ საწინააღმდეგოდ გამოყენების დაუშვებლობის სტანდარტის შესრულებას, ასეთ შემთხვევაში სასურველია დავა განიხილოს სხვა მედიატორმა და არა საქმის განმხილველმა მოსამართლემ. მოსამართლე პოლსტერი ასევე აღნიშნავს, რომ მისი ხედვა მედიაციის პროცესში მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების განვრცობასთან დაკავშირებით, არსებითად განსაზღვრა მისი მეუღლის, როგორც მოქმედი ადვოკატის ფრაზამ: „მოსამართლეს რომ დაეხარჯა ორი საათი ამ დავის მორიგებით გადანყვეტის მიზნით, დავა გადანყდებოდა“. და მართლაც, პოლსტერის განცხადებით სამოსამართლო პროექტის განმავლობაში, მას მიეცა შესაძლებლობა გაეანალიზებინა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი შედეგების მიღწევა შეუძლია მოსამართლეს მხარეთა მედიაციის პროცესში ჩართვის შესაძლებლობის გამოყენების შედეგად. მისი განცხადებით, მოსამართლის მიერ წარმოებული მედიაცია არ არის უფრო ეფექტიანი იმიტომ, რომ მოსამართლე არის უფრო ჭკვიანი, ვიდრე მხარეთა იურისტები. თუმცა არის მოსამართლის პროფესიაში რაღაც ისეთი, რაც ქმნის სანდოობის მაღალ სტანდარტს.²³⁷

შესაბამისად დგინდება, რომ აშშ-ში დამკვიდრებული მიდგომებისა და განვითარების თანამედროვე ტენდენციების შესაბამისად, სასამართლო მედიაციის პროცესის მოსამართლის მიერ წარმართვა დადებითად ფასდება.

3.2. მედიაციის ინსტიტუტის ისტორიული განვითარება

²³⁷ *Miller S.*, Judicial Mediation: Two Judge's Philosophies, *Litigation* 38 *Litig.*, 2012, 33.

აშშ-ში მედიაცია, როგორც მხარეთა მორიგების მიზნით მესამე ნეიტრალური პირის (მედიატორის) დახმარებით წარმართული პროცესი, კოლონისტების დროიდან არსებობდა.²³⁸ თუმცა მედიაცია, როგორც სასამართლოს მიერ შეთავაზებული დავის გადაწყვეტის ალტერნატივა, მე-20 საუკუნის 70-იან წლებში აღმოცენდა. სწორედ იმ დროს, როდესაც აშშ-ში სასამართლო ხელისუფლებისადმი უნდობლობამ და უკმაყოფილებამ იმატა.²³⁹ მას შემდეგ, მედიაციის პროცესის რეგულირება სხვადასხვა შტატში სხვადასხვა ტრაექტორიით წარიმართა, რაც მედიატორთა, მოსამართლეთა, აკადემიური წრეების წარმომადგენელთა განსხვავებული შეხედულებებისა და მიდგომების არსებობით იყო განპირობებული.²⁴⁰

ამ პერიოდის მოვლენებიდან განსაკუთრებული მნიშვნელობით ხასიათდება 1976 წლის აპრილში ჩატარებული, ფაუნდის კონფერენციის (Pound conference) სახელით ცნობილი ნაციონალური კონფერენცია, სადაც მართლმსაჯულებისადმი მოსახლეობის უკმაყოფილების მიზეზებსა და სასამართლო სისტემის ეფექტიანობის საკითხს ორასზე მეტი მოსამართლე, მეცნიერი და ადვოკატთა კორპუსის წარმომადგენელი განიხილავდა.²⁴¹ კონფერენციის შედეგად, მიუხედავად წინააღმდეგობებისა, აშშ გახდა პირველი სახელმწიფო, სადაც სასამართლო სისტემაში მედიაციის ინსტიტუციონალიზაცია განხორციელდა.²⁴²

²³⁸ *Goldsmith J., Ingen-Housz A., Pointon G.*, ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures, Vol. II, Kluwer Law International, 2011, 423.

²³⁹ *Rogers N., McEwen C.*, Mediation: Law, Policy, Practice, The Lawyers Co-operative Publishing Company, Rochester, 1989, 34.

²⁴⁰ *Goldsmith J., Ingen-Housz A., Pointon G.*, ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures, Vol. II, Kluwer Law International, 2011, 422.

²⁴¹ *Hebert C.*, Introduction - The Impact of Mediation: 25 Years After the Pound Conference, Ohio State Journal of Dispute Resolution, Vol. 17, 2001-2002, 527.

²⁴² *Moore C.*, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflicts, San Francisco, 2003, 23.

კერძოდ, 1970–იან წლებში ადგილი ჰქონდა შემთხვევას, როდესაც ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის პრეზიდენტის, ჯასტინ სტენლის მეუღლე - მელინდას, წარმოეშვა დავა ერთ-ერთ შემსრულებელ კომპანიასთან. დეფექტური პროდუქციის შეცვლისა და ანაზღაურების მოთხოვნის უშედეგო მცდელობების შემდეგ, მან მიმართა იურისტ მეუღლეს. აღნიშნულით ინსპირირებულმა ჯასტინ სტენლიმ დააარსა მცირე დავების გადაწყვეტის სპეციალური კომიტეტი, (Special Committee on the Resolution of Minor Disputes) რომლის შექმნის მიზანს წარმოადგენდა დავის გადაწყვეტის ისეთი საშუალებების მოძიება ან/და განსაზღვრა, რომელიც ხელს შეუწყობდა მცირე მასშტაბის მქონე დავების ეფექტიან გადაწყვეტას. სწორედ აღნიშნული კომიტეტის ერთ-ერთ წევრს წარმოადგენდა პროფესორი ფრენკ სანდერი, რომელსაც გააჩნდა პრაქტიკული გამოცდილება დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების გამოყენებასთან მიმართებაში, მითითებული დროისათვის წარმოადგენდა არბიტრს კომერციული და შრომითი დავების გადაწყვეტის პროცესში. როგორც აღინიშნა - აღნიშნული კონფერენცია ჩატარდა 1976 წელს. კერძოდ, 7-9 აპრილს, მინესოტაში.²⁴³

კონფერენციის ფარგლებში, პროფესორმა სანდერმა განავითარა მოსაზრება, რომლის შესაბამისად უნდა განხორციელებულიყო სასამართლოს ტრანსფორმაცია. კერძოდ, ნაცვლად დანესებულებისა, სადაც გადაწყვეტილება ერთპიროვნულად გამოაქვთ მოსამართლეებს, სასამართლო უნდა ჩამოყალიბებულიყო სივრცედ, რომელიც მოქალაქეებს სთავაზობს დავის გადაწყვეტის სხვადასხვა მექანიზმებს. პროფესორმა სანდერმა განავითარა მრავალსარკმლიანი სასამართლოს იდეა. ამასთან, საგულისხმოა მისი ინიციატივა, რომელიც მოიაზრებდა დავის სასამართლოში აღძვრის შემდეგ

²⁴³Johnson E., The Pound Conference Remembered, Dispute Resolution Magazine, 2012, 6.

სასამართლოს დახმარებით მხარეთა მიერ დავის გადაწყვეტის ისეთი საშუალების არჩევას, რომელიც ყოველი საქმის ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინებით ჩაითვლებოდა ყველაზე გონივრულად. საბოლოოდ, კომიტეტმა მხარი არ დაუჭირა სენდერის მითითებულ რეკომენდაციას. მის ნაცვლად მხარი დაუჭირეს მოსაზრებას შექმნილიყო დამოუკიდებელი ინსტიტუცია - ე.წ. „სამეზობლო სამართლის ცენტრი“ (Neighborhood Justice Center) იმისათვის, რომ ნაწილობრივ განხორციელებულიყო დასახული მიზანი და შესაძლებელი გამხდარიყო მოქალაქეთათვის დავის გადაწყვეტის სხვადასხვა ალტერნატივების შეთავაზება. აღნიშნული წარმოადგენდა 1976 წლის კონფერენციის ფარგლებში მიღებულ უმთავრეს რეკომენდაციას. მისი განხორციელება აგრეთვე გახდა მცირე დავების გადაწყვეტის სპეციალური კომიტეტის (Special Committee on the Resolution of Minor Disputes) პირველი დავალება.²⁴⁴ ამრიგად, მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის საწყის ეტაპზე, ამერიკული სასამართლოები მოდავე მხარეებს მედიაციის დახმარებით კონფლიქტის გადაწყვეტის შეთავაზებამდე, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სხვა მექანიზმებსაც სთავაზობდნენ. მათ შორის მედიაციამ თანდათანობით წამყვანი ადგილი მოიპოვა, რასაც ბოლო ათწლეულების ფინანსურმა კრიზისებმაც შეუწყო ხელი.²⁴⁵

მიუხედავად არგუმენტირებული და დასაბუთებული პოზიციის არსებობისა, პროფესორ სარდერის იდეა მრავალჯერ გახდა კრიტიკისა და განსჯის საგანი - არაერთგზის გამოითქვა შეხედულებები, რომლის შესაბამისად მორიგება და მედიაცია სასამართლოს ხელს უშლის განმარტოს სამართლის ნორმები, ვერ უზრუნველყოფს სამართლიანობის დამკვიდრებას და მეტიც - შესაძლებელია

²⁴⁴ Johnson E., The Pound Conference Remembered, Dispute Resolution Magazine, 2012, 7.

²⁴⁵ წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 89.

ენინაალმდეგებოდეს სამართლებრივი სახელმწიფოს ჩამოყალიბების იდეას. კრიტიკოსთა შორის იყო იელის უნივერსიტეტის პროფესორი ოვენ ფიში, რომელმაც 1984 წელს იელის უნივერსიტეტის სამართლის ჟურნალში გამოაქვეყნა სტატია „მორიგების წინააღმდეგ“. ²⁴⁶ მისი მოსაზრებით, მორიგების მეთოდი შესაძლებელია გამოიყენებოდეს მშვიდობის მისაღწევად, თუმცა იგი ვერ უზრუნველყოფს თანასწორობის დამკვიდრებას. ავტორს მორიგების ალტერნატივა არ მიაჩნია სამართლისა და სამართლიანობის განხორციელების შესაძლებლობად. ²⁴⁷

მიუხედავად წინააღმდეგობებისა, ამერიკის შეერთებული შტატები არის პირველი სახელმწიფო სადაც სასამართლო სისტემაში მედიაციის ინსტიტუციონალიზაცია განხორციელდა. ²⁴⁸ აშშ-ში დღეისათვის მედიაცია გამოიყენება როგორც სასამართლოსათვის მიმართვამდე, ასევე, პირველი ინსტანციის, აპელაციის და შტატების უზენაეს სასამართლოებში საქმის მსვლელობისას. მის გამოყენებას მხარს უჭერს სხვადასხვა სამართლებრივი ინსტრუმენტები და სასამართლო აქტები, რომლებიც ეტაპობრივად და თანმიმდევრულად შეიქმნა. ²⁴⁹

3.3. მედიაციის რეგულირება ფედერალურ დონეზე ინსტიტუტის ისტორიული განვითარების კვალდაკვალ

²⁴⁶ *Fiss O.*, Against Settlement, *The Yale Law Journal*, Vol. 93, 1984.

²⁴⁷ იქვე, 1985.

²⁴⁸ *Moore C.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflicts*, Third Edition, San Francisco, 2003, 23.

²⁴⁹ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 90.

1980-იანი წლებიდან, სასამართლოს განტვირთვის მიზნით აშშ-ის სასამართლოებმა საოჯახო და სამოქალაქო დავებზე მედიაციის გამოყენება დაიწყეს. ამ დროიდან მოყოლებული, მედიაცია სასამართლოს განუყოფელ ნაწილად იქცა. თავის მხრივ, 1990-იანი წლებიდან აშშ-ის სასამართლო, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლება ყველანაირად უწყობდა ხელს მედიაციის საშუალებით ნებისმიერი კატეგორიისა და სირთულის დავის გადაწყვეტას.²⁵⁰ თუმცა ხაზი უნდა გაესვას გარემოებას, რომ სასამართლო მედიაციის დანერგვისას ამერიკული მართლმსაჯულების მიზანი მხოლოდ საქმეთა ნაკადის მართვა და სასამართლოში განხილვის მომლოდინე საქმეთა რაოდენობის შემცირება არ იყო, როგორც ეს ბევრ სხვა ევროპულ სახელმწიფოში ხდებოდა. აშშ-ში თავიდანვე ერთმნიშვნელოვნად განისაზღვრა, რომ მედიაციის მიზანი იყო მოქალაქეებს მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში სასამართლოს გარდა, დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიულ ფორმებზეც ჰქონოდათ წვდომა, რომელიც მათ მოთხოვნილებებზე უფრო მორგებული იქნებოდა.²⁵¹

შეერთებული შტატების სასამართლოებში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების საბოლოო დამკვიდრების წერტილად 1990 და 1996 წლებს მიიჩნევენ, რადგან 1990 წელს საკანონმდებლო დონეზე შემუშავდა სამოქალაქო სამართლის რეფორმირების აქტი, (Civil Justice Reform Act) ხოლო 1996 წელს — პრეზიდენტ კლინტონის ადმინისტრაციის მიერ გამოიცა სამოქალაქო სამართლის რეფორმის ბრძანებულება (Executive Order № 12988, Civil Justice Reform).

²⁵⁰ *Goldsmith J., Ingen-Housz A., Pointon G.*, ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures, Vol. II, Kluwer Law International, 2011, 423.

²⁵¹ *Smith S., Martinez J.*, An Analytical Framework for Dispute System Design, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 14, 2009, 146.

არც ერთი ზემოაღნიშნული აქტი დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებს შორის უპირატესობას ასევე არ ანიჭებდა რომელიმე ფორმას, თუმცა მედიაციამ შეინარჩუნა დომინირებული ადგილი და 1997 წლისათვის საოლქო სასამართლოების უმეტესობას მედიაციის პროგრამა ჰქონდა შემუშავებული. 1998 წლის დავების გადაწყვეტის აქტით (Dispute Resolution Act) კი ყველა ფედერალურ სასამართლოს მედიაციის ცენტრის ცალკე განვითარება მოეთხოვა.²⁵² თუმცა ხაზგასასმელია, რომ 1998 წლის დავების გადაწყვეტის აქტის (Dispute Resolution Act) მოთხოვნათა ადრესატებს არა მხოლოდ სასამართლოები, არამედ ყველა სახელმწიფო უწყება წარმოადგენდა. ამასთან, იმ სასამართლოებს, სადაც უკვე ფუნქციონირებდა აღნიშნული ტიპის პროგრამები აქტის ამოქმედების დროისათვის, მიეცათ მითითება, განეხორციელებინათ პროგრამის ეფექტიანობის შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში მისი შესაბამისობის უზრუნველყოფა აქტის მოთხოვნებთან. ამავე აქტის შესაბამისად, სასამართლოებს, ისევე როგორც სხვა უწყებებს, დაევალოთ საკუთარი სისტემის ფარგლებში აერჩიათ ამ პროექტზე პასუხისმგებელი პირი - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების ოფიცერი.

აღსანიშნავია, რომ 1998 წლის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფედერალური აქტი განსაზღვრავს დავის ალტერნატიული საშუალებების დეფინიციას - დადგენილია, რომ აქტის მიზნებისათვის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებები მოიცავს ნებისმიერ პროცესს ან პროცედურას, გარდა ისეთი სასამართლო პროცესისა, რა შემთხვევაშიც საქმე ერთპიროვნულად განიხილება მოსამართლის მიერ ან/და რომელშიც მონაწილეობს მესამე პირი, რომელიც ცდილობს საქმის გადაწყვეტას. მათ შორისაა მედიაცია, არბიტრაჟი, მინისასამართლო (Minitrial), ნეიტრალური მესამე პირის მიერ შეფასება (Early

²⁵² *Spencer D., Brogan M., Mediation Law and Practice, Cambridge University Press, New York, 2006, 29.*

Neutral Evaluation) და სხვა.²⁵³ აღნიშნულის მიუხედავად, მითითებული აქტი არ განსაზღვრავს უშუალოდ მედიაციის ცნებას. შესაბამისად ნიშანდობლივია, რომ აშშ-ს ყველა შტატს შემუშავებული აქვს მედიაციის პროცესის საკუთარი წესები, სადაც მედიაციის ცნება ერთმანეთისაგან განსხვავებულადაა განმარტებული.²⁵⁴

3.4. უნიფიცირებული აქტი

აშშ-ში მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პარალელურად აქტუალური ხდებოდა უნიფიცირებული აქტის მიღების საკითხი. აღნიშნულ საჭიროებას საფუძვლად დაედო ის, რომ რიგ შემთხვევაში სხვადასხვა შტატის მასშტაბით ადგილი ჰქონდა დავის გადაწყვეტის მითითებულ საშუალებასთან დაკავშირებული ფუნდამენტური პრინციპების, პრაქტიკული თუ ეთიკური საკითხების არაერთგვაროვან განმარტებას. შესაბამისად, 2001 წლის აგვისტოში სახელმწიფო კანონმდებლობის რწმუნებულთა ნაციონალურმა კონფერენციამ (National Conference of Commissioners on Uniform State Law) მედიაციის უნიფიცირებული აქტი შეიმუშავა²⁵⁵. აღნიშნული აქტის შესაბამისად დარეგულირდა მედიაციასთან დაკავშირებული რიგი აქტუალური საკითხები.

კერძოდ, აქტი შედგება თექვსმეტი ნაწილისგან. მეორე ნაწილის შესაბამისად განისაზღვრება ისეთი საკითხები, როგორცაა მედიაციის ცნება, მონაწილეთა კომუნიკაციის ფორმა მედიაციის პროცესში, მედიატორის პიროვნება, მედიაციის პროცესის მონაწილე მხარე და პირი, რომელიც არ მიიჩნევა მხარედ, თუმცა პროცესში მონაწილეობს. ამავე ნაწილის შესაბამისად განისაზღვრება ოქმისა და ხელმოწერის ცნებები.

²⁵³ Alternative dispute resolution act of 1998.

²⁵⁴ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 106.

²⁵⁵ იხ. Uniformlaws.org ბოლოს გამოსმობილია: 23.11.2018

აქტის მესამე ნაწილის შესაბამისად დადგენილია მოდელური კანონის მოქმედების სფეროს ფარგლები. კერძოდ, მოდელური კანონის მოქმედების სფეროში ექცევა თითქმის ყველა ტიპის მედიაციის პროცესი, თუ მხარეები შეთანხმდებიან აღნიშნულზე ან თუ პროცესი ინიცირებულია სასამართლოს, ადმინისტრაციული ორგანოს ან სხვა სახელისუფლებო ორგანოს მხრიდან.

უნიფიცირებული აქტის შესაბამისად განისაზღვრება, თუ რა ტიპის მოლაპარაკების პროცესი არ მიიჩნევა მედიაციად და დგინდება ე.წ. “Privilege” სტატუსი, რაც შემდეგ დატვირთვას ატარებს: 1) მედიაციის მონაწილე მხარეს ენიჭება უფლებამოსილება, არ გაამჟღავნოს მედიაციის პროცესში მიღებული ინფორმაცია და აქვს შესაძლებლობა იგივე მოსთხოვოს სხვა მონაწილე პირსაც. 2) იდენტური უფლებებით სარგებლობენ მედიაციის სხვა მონაწილე პირებიც (რომლებიც მხარეს არ წარმოადგენენ).²⁵⁶ ამასთან, აქტი ითვალისწინებს “Privilege” სტატუსიდან გამონაკლისი შემთხვევების არსებობასაც.

მოდელური კანონის მეშვიდე ნაწილი ეძღვნება მედიატორის საქმიანობასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

აქტის მერვე ნაწილი აყალიბებს კონფიდენციალურობის ზოგად დათქმას მედიაციის პროცესის მიმართ. ხოლო აქტის მეცხრე ნაწილი განსაზღვრავს ინტერესთა კონფლიქტთან დაკავშირებულ საკითხებს. მეათე ნაწილი ეძღვნება მედიაციის პროცესში წარმომადგენლების მონაწილეობასთან დაკავშირებულ რეგულირებას.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მითითებულ - 2001 წლის უნიფიცირებულ აქტში 2003 წელს განხორციელდა ცვლილებები, რომლის უმთავრეს მიზეზს 2002 წელს გაერთიანებული ერების საერთაშორისო სავაჭრო სამართლის კომისიის

²⁵⁶ *ცერკვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 40.

მიერ „საერთაშორისო სავაჭრო მორიგების შესახებ“ მიღებულ მოდელურ კანონთან თანხვედრის უზრუნველყოფა წარმოადგენდა.²⁵⁷

3.5. მედიაციის რეგლამენტაციის სპეციფიკა შტატების მასშტაბით

ხაზგასასმელია, რომ მიმდინარე დროისათვის სასამართლო მედიაციის პროგრამები აშშ-ს ყველა შტატის მასშტაბით უნიფიცირებული აქტით არ რეგულირდება. მედიაციის ინსტიტუტთან დაკავშირებული ფუძემდებლური საკითხების მომწესრიგებელი სამართლებრივი ინსტრუმენტების შესაბამისად, სასამართლოებს უფლებამოსილება ენიჭებათ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში თვითონ შეიმუშაონ მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვისა და განვითარების სქემა. მეტიც, უნიფიცირებული მედიაციის აქტი მიმდინარე დრომდე მხოლოდ თორმეტმა შტატმა მიიღო.²⁵⁸ აღნიშნულის გათვალისწინებით, წინამდებარე ქვეთავის ფარგლებში აშშ-ს ზოგიერთ შტატში შედარებითსამართლებრივი ანალიზის თვალსაზრისით მნიშვნელოვნად მიჩნეული რეგულირება, მიდგომები ან/და პროექტები განიხილება.

3.5.1. არიზონას შტატი

არიზონას შტატში, ფონიქსში ფუნქციონირებს ადგილობრივი იურიდიული სამსახურის - (CLS) სამართლებრივი დახმარების კორპორაცია, რომელიც 2001 წელს დაფუძნდა. აღნიშნული კორპორაცია მოქალაქეებს უზრუნველყოფს მედიაციის უფასო პროგრამებით. მათი მომსახურება

²⁵⁷ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 95.

²⁵⁸ იქვე, 98. აქტი იხ. <http://www.uniformlaws.org/> ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018.

გათვალისწინებულია მათთვის, ვის რწმუნებულსაც წარმოადგენს უშუალოდ ადგილობრივი იურიდიული სამსახური და აგრეთვე იმ პირებისათვის, რომლებიც მომსახურებას იღებენ მოხალისე იურისტების მომსახურების პროგრამის (Volunteer Lawyer Programme) ფარგლებში. მითითებული სერვისი აგრეთვე მიეწოდებათ პირებს, რომელთა დავის სპეციფიკაც არ ექცევა CLS -ის ან VLP-ს კომპეტენციის ფარგლებში ან/და ვერ მიეწოდებათ მომსახურება ადამიანური რესურსების დეფიციტის გამო. სტატისტიკური თვალსაზრისით, მათ მიერ წარმოებული საქმეებიდან, მიმდინარე დრომდე წარმატებით დასრულდა 90 %. ხაზგასასმელია, რომ აღნიშნულ პროგრამაში ჩართულნი არიან არიზონას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტებიც, რომელთა აქტივობის შედეგად თითოეული კვირის განმავლობაში ხორციელდება დაახლოებით 2000 სატელეფონო კონსულტაციის განწევა. კერძოდ, პროცედურა შემდეგი თანმიმდევრობით ხასიათდება: სატელეფონო კონსულტაციის შემდეგ, პროგრამის კოორდინატორი ახდენს მხარეებთან დაკავშირებას, განუმარტავს მედიაციასთან დაკავშირებულ ფუძემდებლური ხასიათის მატერიალურ და პროცესუალურ საკითხებს. იმ შემთხვევაში, თუ გადანწყდება დავის მედიაციის საშუალებით გადანწყვეტა, პროგრამის კოორდინატორი ახორციელებს ორი მედიატორის მოძიებას, რომელთაგან ერთი უნდა იყოს გამოცდილი, ექსპერტული ცოდნის მქონე პროფესიონალი, ხოლო მეორე დამწყები. ინიშნება მედიაციის პროცესი, განისაზღვრება მისი ჩატარების დრო და ადგილი. საბოლოოდ, პროგრამის კოორდინატორი მხარეებს სთხოვს პროცესის ხარისხის შეფასებას და ასეთის არსებობის შემთხვევაში, რეკომენდაციების მიწოდებას პრობლემათა დაუყოვნებლივი აღმოფხვრის მიზნით. მითითებულ პროექტში ერთვებიან როგორც იურისტი, ასევე სხვა პროფესიის მქონე მედიატორები, რომლებიც გამოთქვამენ მედიაციის წარმართვის სურვილს ფინანსური დაინტერესების არარსებობის პირობებში.

გასათვალისწინებელია, რომ მედიატორთა კვალიფიკაცია უნდა აკმაყოფილებდეს კონკრეტულ სტანდარტებს, მათ შორის აუცილებლად მიიჩნევა შესაბამისი გამოცდილების არსებობა. გამოცდილების არარსებობის შემთხვევაში დასაშვებად მიიჩნევა მონაწილეობა თანამედიატორის სტატუსით, გამოცდილ მენტორ მედიატორთან ერთად.²⁵⁹

3.5.2. ალაბამას შტატი

1992 წელს ალაბამაში მიიღეს სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის წესები (Civil Court Mediation Rules)²⁶⁰ რომელმაც განამტკიცა მედიაციის გამოყენების შესაძლებლობა ალაბამას სასამართლოებში. დღესდღეობით აღნიშნულ შტატში არ არსებობს შეზღუდვა მედიაციის საშუალებით განსახილველი დავების ტიპის თვალსაზრისით. მითითებულ შტატში არსებული გამოცდილებიდან აღსანიშნავია, რომ 1994 წელს, უზენაესმა სასამართლომ შექმნა კომისია დავის გადაწყვეტის საშუალებების შესახებ (Commission on Dispute Resolution), შტატის მასშტაბით მოქმედი დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის პროგრამების ზედამხედველობის მიზნით. კომისია წარმატებით ფუნქციონირებს, უწევს კოორდინაციასა და მართვას დავის ალტერნატიული საშუალებების პროგრამებს, რომელთაგან გამორჩეული აქცენტი ხორციელდება მედიაციის მიმართულებით.²⁶¹ ხაზგასასმელია ალაბამაში დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში ადვოკატთა ასოციაციის წვლილიც - სამართლის განსახილველი

²⁵⁹ Kalish M., Mediation - Free of Charge Pro Bono In Action, Business Law Today, 2005, 63.

²⁶⁰ იხ. Alabamaadr.org ბოლოს გამოხმობილია: 11.11.2018

²⁶¹ Chantilis, P., Mediation U.S.A, University of Memphis Law Review, 1996, 1034.

დარგის მიმართულებით აქტუალური საკითხების სამართლებრივი მოწესრიგების მიზნით, მათ მიერ შემუშავდა შესაბამისი სახელმძღვანელოები.²⁶²

3.5.3. კოლორადოს შტატი

კოლორადოს შტატში მოქმედებს სამოქალაქოსამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის მრავალი პროგრამა. შტატის მასშტაბით დამკვიდრებული მიდგომები რელევანტურია იმ თვალსაზრისითაც, რომ აქ მოსამართლეებს გააჩნიათ დისკრეციული უფლებამოსილება სავალდებულო სასამართლო მედიაციას დაუქვემდებარონ ნებისმიერი ტიპის დავა. ამასთან, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების ადმინისტრირების ხარისხზე შტატის მასშტაბით პასუხისმგებელია დავის გადაწყვეტის ოფისი (Office of Dispute Resolution-ODR), რომელიც აქტიურად თანამშრომლობს მოსამართლეთა და ადვოკატთა კორპუსთან დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენების განვრცობისა და ინსტიტუციონალიზაციის მიზნით.²⁶³

3.5.4. დელავერის შტატი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების რეგულირების თვალსაზრისით, დელავერის შტატის მასშტაბით მოქმედებს „დელავერის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის აქტი“. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული აქტი ითვალისწინებს სავალდებულო მედიაციის წარმოებას ყველა იმ შემთხვევაში, თუ დავის საგანი აღემატება 100 000 აშშ დოლარს. ხაზგასასმელია ისიც, რომ

²⁶² *Chantilis, P.*, Mediation U.S.A, University of Memphis Law Review, 1996, 1035.

²⁶³ იქვე, 1043.

დელავერის მასშტაბით სასამართლოები მოქმედებენ დამოუკიდებლად და თითოეულს გააჩნია უფლებამოსილება თავად მოახდინოს პროგრამების იმპლემენტაცია. ამასთან, უმრავლეს შემთხვევაში სასამართლო მედიაციის სერვისის მიწოდება ხორციელდება მოხალისეობრივ სანყისებზე.²⁶⁴

3.5.5. კალიფორნიის შტატი

წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში განხილული ფრენკ სანდერის იდეის განხორციელება პირველად კალიფორნიის სასამართლოებმა დაიწყო იმ მიზნით, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოდავე მხარეებისათვის დავის მათთვის ყველაზე ხელსაყრელი გადაწყვეტის მექანიზმი შეეთავაზებინათ, იქნებოდა ეს დავის სასამართლო წესით განხილვა, მედიაცია თუ სხვა სამართლებრივი ინსტრუმენტი.²⁶⁵

მოქმედი რეგულირების შესაბამისად, კალიფორნიის შტატში სავალდებულო მედიაციას მრავალი ტიპის დავა ექვემდებარება, მათ შორის საოჯახო დავები.²⁶⁶ 1980 წელს კალიფორნიაში მიიღეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 4607 მუხლი, რომელიც ამოქმედდა 1981 წლის 1 იანვარს და რომლის შესაბამისად დაწესდა სავალდებულო მედიაცია ბავშვის მეურვეობასთან/მზრუნველობასთან დაკავშირებულ დავებზე.²⁶⁷ მედიაციისათვის მიმართვა სავალდებულოა სადაზღვევო დავებზეც. მითითებულ შემთხვევებში

²⁶⁴ *Chantilis, P.*, Mediation U.S.A, University of Memphis Law Review, 1996, 1046.

²⁶⁵ *Martinez J., Purcell S., Shaked-Gvili H., Mehta M.*, Dispute System Design: a Comparative Study of India, Israel and California, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol.14, Issue 3, 2013, 811.

²⁶⁶ *Kendal D.*, Pre-Litigation Compulsory Mediation: A Concept Worth Negotiation, University of La Verne Law Review, 2010, 168.

²⁶⁷ *Kuhn S.*, Mandatory Mediation: California Civil Code Section 4607 Comment, Emory Law Journal, 1984, 734.

მხარეებს არ გააჩნიათ ალტერნატივა. სარჩელის აღძვრის შემდეგ საქმე ექვემდებარება სამედიაციო ცენტრისათვის გადაცემას. ამასთან, სავალდებულო მედიაციაში მონაწილეობისას სასამართლო პროცესის ხანდაზმულობის ვადის დინება მედიაციის დასრულებამდე ჩერდება .²⁶⁸

კალიფორნიაში მოქმედი რეგულირების შესაბამისად, მედიატორის შერჩევა შესაძლებელია დამოუკიდებლად ან სასამართლოში მოქმედ მედიატორთა სიიდან. თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ ვინაიდან კალიფორნიის შტატი თითოეულ ქალაქს/ერთეულს ანიჭებს უფლებამოსილებას თავად განსაზღვროს სავალდებულო სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებული საკითხები, რიგ შემთხვევებში მიდგომები განსხვავებულია.²⁶⁹

მაგალითად, კალიფორნიის შტატის ქალაქ სან მატეოს პირველი ინსტაციის სასამართლოში მედიაციის პროგრამა ეტაპობრივად დაინერგა. კერძოდ, 1996 წელს ადვოკატთა ასოციაციის ადგილობრივ (საოლქო) წარმომადგენლობასა და პენინსულას დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების ცენტრთან თანამშრომლობით პილოტური პროგრამა შემუშავდა. თავდაპირველ ეტაპზე სან მატეოს სასამართლოში მედიაციის ნებაყოფლობითი მოდელი იქნა დანერგული. იმ მხარეებს, რომლებიც მედიაციის პროგრამაში მონაწილეობას თანხმდებოდნენ, ეძლეოდათ შესაძლებლობა, თავად აერჩიათ მედიატორი ან პროგრამის ადმინისტრატორისთვის ეთხოვათ დახმარება მედიატორთა სიიდან ერთ-ერთის ასარჩევად.²⁷⁰ მიმდინარე დროისათვის მოდავე მხარეებს დავის გადაწყვეტის საშუალებების თაობაზე ინფორმაცია მიწოდებათ სარჩელის შეტანისთანავე. მათ გადაეცემათ მედიატორთა ნუსხა

²⁶⁸ *Hopt K., Steffek F.*, Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 1268

²⁶⁹ *Perelshteyn S.*, Mediator or Judge: California's Mandatory Mediation Statute in Child Custody Disputes, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, 2017, 4.

²⁷⁰ *Martinez J., Purcell S., Shaked-Gvili H., Mehta M.*, Dispute System Design: a Comparative Study of India, Israel and California, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol.14, Issue 3, 2013, 812.

და ეძლევათ შესაძლებლობა შეხედულებისამებრ შეარჩიონ მისი კანდიდატურა. იმ შემთხვევაში თუ პროგრამა არ ხორციელდება მოხალისეობრივ საწყისებზე, (ე.წ. „პრო ბონო“) მხარეები ხარჯებს იყოფენ.²⁷¹

3.5.6. სამხრეთ კაროლინას შტატი

სამხრეთ კაროლინაში მოქმედი რეგულირება ხასიათდება იმით, რომ სამოქალაქოსამართლებრივი დავების საქმისწარმოებისას მოსამართლეს ეკისრება ვალდებულება დავის ადრეულ სტადიაზევე უზრუნველყოს მისი ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებებით გადაჭრა. მათ შორის, მოსამართლეს ენიჭება უფლებამოსილება მხარეებს რეკომენდაცია გაუწიოს მათი გამოყენების თაობაზე. აქ პრაქტიკოს მედიატორებს მოხალისეობრივ საწყისებზე დასაქმებული იურისტები წარმოადგენენ, რომელთა კვალიფიკაციის ამაღლებაზე პერმანენტულად ზრუნავენ სასამართლოს მიერ დაქირავებული პროფესიონალი კონსულტანტები.²⁷²

3.5.7. ფლორიდის შტატი

ფლორიდის შტატი ერთ-ერთია მათ შორის, სადაც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სრულყოფილი პროგრამები მრავალი წელია ფუნქციონირებს (კერძოდ - 1988 წლიდან). მითითებული შტატის დონეზე აგრეთვე განმტკიცებულია არაერთი მარეგულირებელი აქტი. მათ შორის ფლორიდაში მოქმედებს სტატუტი, რომელიც განსაზღვრავს მედიატორის იმუნიტეტის გარკვეულ ფორმას. (ე.წ. Mediator Immunity). კერძოდ, 1989 წელს

²⁷¹ *Martinez J., Purcell S., Shaked-Gvili H., Mehta M.*, Dispute System Design: a Comparative Study of India, Israel and California, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol.14, Issue 3, 2013, 817.

²⁷² *Chantilis, P.*, *Mediation U.S.A*, University of Memphis Law Review, 1996, 1046-1047.

ამოქმედდა ნორმა, რომლის შესაბამისად სასამართლო მედიატორებს მიენიჭათ მოსამართლის იმუნიტეტი. აღნიშნული ნორმის საფუძველზე დაწესდა სტანდარტი, რომლის შესაბამისად მედიატორები, ისევე როგორც მოსამართლეები თავისუფალნი უნდა იყვნენ გარკვეული სამოქალაქოსამართლებრივი ვალდებულებებისაგან იმ საქმეებთან მიმართებაში, რომელშიც იღებდენ მონაწილეობას მედიატორის სტატუსით.²⁷³

საბოლოოდ, საკითხის განზოგადების მიზნით უნდა აღინიშნოს, რომ არსებითი წინაპირობები, რომელთაც აშშ-ს შტატებში მედიაციის წარმატებულად დანერგვა და განვითარება უზრუნველყო, იყო:

- თითოეულ შემთხვევაში პილოტური პროგრამით დაწყება და წარმატების შემთხვევაში თანმიმდევრულად, ყველაზე მოთხოვნად სფეროებში სავალდებულო მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვა.
- საზოგადოებაში მედიაციის შესახებ ცნობიერების გაზრდა და მედიაციის პროგრამაში მონაწილე მხარეების ფინანსური წახალისების უზრუნველყოფა.
- მაღალი პროფესიონალური უნარ-ჩვევების მქონე კადრების დასაქმება.
- ყველა დაინტერესებული პირის ჩართულობის უზრუნველყოფა მედიაციის პროგრამების შემუშავების პროცესში;
- მართლმსაჯულების სფეროში მნიშვნელოვანი მოთამაშეების _ ბანკების, სადაზღვევო კომპანიებისა და სახელმწიფო უწყებების ჩართულობის გათვალისწინება რეფორმების განხორციელების პროცესში და ასეთის არსებობის შემთხვევაში მათი შენიშვნების გათვალისწინება;

²⁷³*Schulz J.*, mediator Liability in Canada: An Examination of Emerging American and Canadian Jurisprudence, *Ottawa Law Review*, 2001, 272.

- მედიატორთა ტრეინინგისა და სერტიფიცირების საკითხის მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფა და კონტროლი;
- პროცესში მონაწილე და ჩართული პირების ანგარიშების, შეფასებებისა და მოხსენებების საფუძველზე მიღწეული შედეგების რეგულარული ანალიზი.²⁷⁴
- სასამართლო ხელისუფლების აქტიური მონაწილეობა ემედიითი ინსტრუმენტალური ინფრასტრუქტურის დანერგვისას შიდასახელმწიფებრივ სისტემაში.

4. კანადის მედიაციის მოდელი

კანადა ერთ-ერთია იმ სახელმწიფოთა შორის, რომლებიც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების ინსტიტუციონალიზაციის წარმატებითა და სიძლიერით გამოირჩევიან. მათ შორის, კანადის მასშტაბით, უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა არბიტრაჟის როლი, რაც არსებითად განაპირობა მიზანმიმართულმა სახელმწიფო პოლიტიკამ - განხორციელდა არაერთი საკანონმდებლო რეფორმა სასამართლოში განსახილველი დავების შემცირებისა და არბიტრაჟის ინტიტუტის მხარდაჭერის, პოპულარიზაციის მიზნით. ხაზგასასმელია, რომ იდენტური ან/და უფრო ძლიერი სახელმწიფო მხარდაჭერა გამოიხატა მედიაციის ინსტიტუტის მიმართაც. აღნიშნულის დასტურია ის, რომ კანადაში მოქმედებს მედიაციის ინსტიტუტთან დაკავშირებული საკითხების მარეგულირებელი არაერთი აქტი და დანერგილია მრავალი პროგრამა.

²⁷⁴ *Martinez J., Purcell S., Shaked-Gvili H., Mehta M.*, Dispute System Design: a Comparative Study of India, Israel and California, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol.14, Issue 3, 2013, 825.

4.1. მედიაციის აღმოცენებისა და განვითარების ტენდენციები

ტერიტორიული მოწყობის თვალსაზრისით, კანადის ტერიტორია იყოფა პროვინციებად და ტერიტორიებად. ქვეყნის შემადგენლობაში შედის 10 პროვინცია და 3 ტერიტორია.²⁷⁵ თითოეულ პროვინციასა და ტერიტორიას გააჩნია საკუთარი საკანონმდებლო ბაზა. ფედერალური მთავრობის ადგილსამყოფელად განსაზღვრულია ოტავა, რომელიც მდებარეობს ონტარიოში. დეფერალურ და ადგილობრივ მთავრობებს შორის უფლებამოსილებების გამიჯვნის ფუძემდებლური საკითხები გათვალისწინებულია 1867 წლის კონსტიტუციით. წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში განსახილველი საკითხები რომელიც შეეხება მედიაციას, ძირითად შემთხვევებში ექვემდებარება ადგილობრივ - პროვინციების დონეზე მონესრიგებას. შესაბამისად, დარგში მოქმედი რიგი აქტებსა ვრცელდება ფედერალურ, ხოლო რიგი ადგილობრივ დონეზე.

სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში სასამართლოს ჩართულობა კანადაში მიმდინარე დროისათვის არსებული რეგულირების შესაბამისად, შესაძლებელია ორგვარი ალტერნატივის სახით გამოვლინდეს: მიღებულია როგორც სავალდებულო სასამართლო მედიაციის წარმოება საქმის მედიატორისათვის გადაცემის გზით, ასევე ე.წ. JDR-სათვის

²⁷⁵1867 წლისათვის კანადა შედგებოდა ორი პროვინციისაგან - ონტარიოსა და კვებეკისგან, მოგვიანებით ქვეყნის შემადგენლობაში სხვა ტერიტორიებიც შევიდა. 1870 წელს ქვეყნის შემადგენლობაში შევიდა დიდი ბრიტანეთის კოლონია, რესპუბლიკის მიწა, ახლანდელი ჩრდილო-დასავლეთი ტერიტორიები. მოგვიანებით კანადის შემადგენლობაში სხვა ტერიტორიებიც შევიდა, მათ შორის ჩრდილოური კანადური არქიპელაგის კუნძულებიც. კანადის ადმინისტრაციული დაყოფა შემუშავდა 1867 წლის კონსტიტუციაში, მაშინ როდესაც ქვეყანამ დიდი ბრიტანეთის განდომიონის სტატუსი მიიღო. ფართობის მხრივ ყველაზე დიდი ტერიტორიები უკავიათ ნუნავუტის და ჩრდილო-დასავლეთი ტერიტორიას. იხ. Wikipedia.org ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

(Judicial Dispute Resolution) მიმართვა.²⁷⁶ ამასთან, სავალდებულო მედიაციის პროგრამები მიმდინარე დროისათვის გამოიყენება როგორც ონტარიოში, აგრეთვე კანადის სხვადასხვა პროვინციების მასშტაბით.

ისევე როგორც სხვა სახელმწიფოთა პრაქტიკაში, მედიაცია კანადაში ხასიათდება ეთიკური საკითხების რეგულირების მაღალი სტანდარტით. მათ შორის, კონფიდენციალურობის დაცვის ხარისხით. ყველა ტიპის ინფორმაცია (ზეპირი თუ წერილობითი) რომელიც მხარეთათვის ცნობილი გახდება მედიაციის პროცესში, კონფიდენციალურად მიიჩნევა გამონაკლისების გარეშე. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული დათქმა ზოგადაა, მითითებული მიდგომა მათ შორის ვრცელდება ექსპერტთა იმ შეხედულებებზეც/დასკვნებზეც, რომელიც პროცესის ფარგლებში გაუღერდება.²⁷⁷

მიმდინარე დროისათვის კანადის ხუთი პროვინციის მასშტაბით განისაზღვრება მედიაციის გამოყენების საკითხი სასამართლო სამართალწარმოებისას. ამასთან, საკითხის მარეგულირებელი ძირითადი სახელმძღვანელო წყაროები და მათი შინაარსი შემდეგი სახით ყალიბდება: 1. ონტარიოში დადგენილია სავალდებულო მედიაცია გარკვეული წინაპირობების არსებობისას (ონტარიოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 24.1 მუხლი (R.R.O. 1990, Reg. 194)). 2. ნოვა სკოტიაში 2005 წელს მიიღეს კომერციული მედიაციის შესახებ აქტი, რომლის მიზანია კომერციული დავების გადაწყვეტის თვალსაზრისით მედიაციის პოპულარიზაციის ხელშეწყობა Commercial Mediation Act (S.N.S. 2005, c. 36). 3. ბრიტანეთის კოლუმბიაში მოქმედებს აქტი „Notice to mediate (general) regulation (B.C. Reg. 4/2001), რომელიც აგრეთვე უშვებს სავალდებულო სასამართლო მედიაციის გამოყენების შესაძლებლობას. 4.

²⁷⁶ Richler J., Court-Based Mediation in Canada, Judges' Journal, 2011, 14.

²⁷⁷ Richler J., Court-Based Mediation in Canada, Judges' Journal, 2011, 16.

სასკაჩევანში მიღებულია Queen's Bench Act (S.S. 1998, c. Q-1.01), რომელიც აწესებს სავალდებულო მედიაციას სამოქალაქოსამართლებრივი დავების გადანწყვეტისას მანამ, სანამ საქმე სასამართლო განხილვას დაექვემდებარება. 5. ალბერტას პროვინციის სასამართლოებში, სამოქალაქოსამართლებრივი დავების გადანწყვეტის თვალსაზრისით მოქმედებს მედიაციის წესები, (Alta. Reg. 271/1997) რომელიც სასამართლოს ანიჭებს შესაძლებლობას დავა დაუქვემდებაროს მედიაციის საშუალებით განხილვას ნებისმიერ დროს, მას შემდეგ რაც სარჩელი იქნება აღძრული.²⁷⁸

4.2. Judicial Dispute Resolution -ის კონცეფცია

როგორც აღინიშნა, კანადის მასშტაბით დამკვიდრებულია ეგრედ წოდებული Judicial Dispute Resolution – JDR. ე.ი. მიდგომა, რომლის შესაბამისად მოსამართლეები თავად ითავსებენ მედიატორის როლს სასამართლო მედიაციის პროცესში.²⁷⁹ მიუხედავად იმისა, რომ ეს ალტერნატივა რეგულირების არც ერთ ეტაპზე, არც ერთი მნიშვნელობით არ ატარებდა სავალდებულო ხასიათს, დროთა განმავლობაში უფრო და უფრო მეტი მოსამართლე საკუთარი ინიციატივით ჩაერთო ამ პროცესში. ისინი იწყებდნენ მედიაციის შეთავაზებას საერთო სასამართლოების განსჯად საქმეებზე. ამ თვალსაზრისით მოსამართლეთა გააქტიურება ონტარიოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მხრიდანაც აღინიშნა. თუმცა საკითხის აქტუალობა მხოლოდ მოსამართლეთა ინტერესით არ შემოიფარგლება - ჩართულობა ეტაპობრივად გაიზარდა

²⁷⁸ *Murabit A.*, Overview of mandatory mediation programs in Canada, 2015, 3. იხ. <http://www.strathmore.edu>. ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018. მითითებული აქტები იხ. Ontario.ca ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018.

²⁷⁹ *Richler J.*, Court-based mediation in Canada, Judges' Journal, Issue 3, 2011, 16.

მხარეთა მხრიდანაც. მითითებული ტენდენციის გამომწვევ მიზეზად სახელდება უშუალოდ მედიაციის, როგორც ინსტიტუტის თანმდევნი, წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში განხილული დადებითი შედეგები და ის გარემოება, რომ მოლაპარაკების/მედიაციის პროცესში მოსამართლის მონაწილეობა ატარებს ავტორიტეტულ და დამარწმუნებელ ეფექტს, რაც თავის მხრივ არსებითად განსაზღვრავს მედიაციის ეფექტიანობას. შესაბამისად მიმდინარე დროისათვის, მაგალითად - ალბერტას პროვინციაში აღნიშნული მექანიზმისათვის მიმართვა დასაშვებია სასამართლო საქმისწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე. არსებობს მოსაზრება, რომ JDR-ის პროცესმა შესაძლებელია მიიღოს მინი - სასამართლოს ფორმაც.²⁸⁰

საქმისწარმოების პროცესში მოსამართლეთა სამოქმედო ტაქტიკის სპეციფიკის თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ JDR-ის პროცესის ეფექტიანობის უზრუნველყოფის მიზნით, არაერთი მეთოდი თუ ხერხი გამოიყენება. მათ შორის ერთ-ერთი შემდეგია: პროცედურის დასასრულს, მხარეთა და მათი წარმომადგენლების სიტყვის მოსმენის შემდეგ, მოსამართლე აცხადებს სავარაუდო გადაწყვეტილების შინაარსს. გადაწყვეტილება გამოცხადების დროისათვის არ არის მხოდავი ხასიათის, თუმცა უნდა ჩამოყალიბდეს იმგვარად, რომ მოახდინოს ძლიერი ფსიქოლოგიური ზეგავლენა მხარეებზე, რაც მათ უბიძგებს მორიგებისაკენ.²⁸¹ ამავდროულად, მეთოდის გამოყენებისას მოსამართლე აუცილებლად განმარტავს, რომ მორიგებას არ გააჩნია სავალდებულო ხასიათი.²⁸² აღნიშნულის განმარტება აუცილებელ პირობად მიიჩნევა პროცესის სამართლებრივ ფარგლებში წარმართვისათვის. მათ შორის იმ მიზნით, რომ მოქალაქეებს ჰქონდეთ

²⁸⁰ *Richler J.*, Court-based mediation in Canada, *Judges' Journal*, Issue 3, 2011, 17.

²⁸¹ *Reg S.*, Court-Based Alternatives, *Resource News*, Issue 2, 1987, 22.

²⁸² იქვე, 23.

ინფორმაცია - მედიაცია არ არის ინსტიტუტი, რომელიც მათ სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას ან/და სამართლიანი სასამართლოს პრინციპის განხორციელებას შეუზღუდავთ.

ამის გათვალისწინებით, მედიაციას და JDR-ს მხარეები უმეტეს შემთხვევაში აფასებენ როგორც პოზიტიურ გამოცდილებას, მორიგების ფაქტის დადგომისა და მისი საერთო შედეგების მიუხედავად.²⁸³ აღნიშნული პროცესის პრინციპები შეიძლება ჩაითვალოს დემოკრატიული იდეოლოგიის გამოხატულებად. ის ხომ ქმნის საუბრის შესაძლებლობას და ალბათობას, მიღწეულ იქნეს იმგვარი შედეგები, რომელიც ვერ განხორციელდებოდა სხვა პროცესის წარმოების შემთხვევაში. სწორედაც - მედიაციის ფუნდამენტური ღირებულებები; გარემოება, რომ მხარეებს წაახალისებენ მიიღონ მონაწილეობა პროცესში; ის რომ მედიაცია წარმოადგენს მხარეთა თვითპასუხისმგებლობაზე დაფუძნებულ პროცესს; ის რომ ამ გზით ხორციელდება მშვიდობის ხელშეწყობა, ეხმარება დასავლურ ფუნდამენტურ უფლებებსა და ღირებულებებს.²⁸⁴

ამასთან, იმ მოსამართლეებისა და სხვა კრიტიკოსთა არგუმენტების საპასუხოდ, რომელიც ეჭვქვეშ აყენებენ მედიატორისა და მოსამართლის უფლებამოსილებების შეთავსების საკითხს, კანადაში მკვლევარები მიუთითებენ ხერხებს, რომლის შესაბამისად თვალსაჩინო ხდება აღნიშნულის შესაძლებლობა და რომელთა გამოყენებამ მნიშვნელოვნად განსაზღვრა პროცესის წარმატება აღნიშნულ სახელმწიფოში. მაგალითად, პროცედურული საკითხები შეიძლება გადაიჭრას შემდეგი გზით: ნაცვლად მოლაპარაკების ოთახში გადანაცვლებისა, შესაძლებელია მედიაციის წარმოება სასამართლო

²⁸³ Landerkin, H., Pirie, A., What's the Issue: Judicial Dispute Resolution in Canada, Law in Context: A Socio-Legal Journal, 2004, 28.

²⁸⁴ Landerkin, H., Pirie, A., What's the Issue: Judicial Dispute Resolution in Canada, Law in Context: A Socio-Legal Journal, 2004, 31.

დარბაზში ან მოსამართლის სხვა სამსახურეობრივ სივრცეში გაგრძელდეს. ამასთან, მოსამართლეთა ექვები მათი მხრიდან მედიატორის შესაბამისი უნარების დაკმაყოფილების თაობაზე, შესაძლებელია აღმოიფხვრას JDR - ის თაობაზე ამომწურავი და დროული ინფორმაციის მიღებით.²⁸⁵ ხაზგასასმელია ისიც, რომ მოსამართლის მიერ მედიაციის წარმოების შემთხვევაში, გამოირიცხება მორიგების იძულებით მიღწევის საფრთხე. მეტიც, სამეცნიერო წრეებში განვითარებული მოსაზრებების შესაბამისად, მისი სამოსამართლეო გამოცდილება, უნარი შეაფასოს მხარეთა სუსტი და ძლიერი მხარეები, თავად მხარეებსაც დაეხმარებათ უკეთ შეაფასონ საკუთარი პოზიციები და განსაზღვრონ სამართლიანი შედეგები.²⁸⁶ აღნიშნული თავის მხრივ გამოკვეთს მედიაციის პროცესის მოსამართლის მიერ წარმოების უპირატესობებს.

კანადის მასშტაბით JDR-ის განვითარების საკითხზე საუბრისას კრიტიკოსები ხშირად ავითარებდნენ მოსაზრებას იმის თაობაზეც, რომ დავის ალტერნატიული საშუალებების, მათ შორის მედიაციის განვითარებამ და მით უფრო მოსამართლეთა მონაწილეობამ აღნიშნულ პროცესში შესაძლებელია განაპირობოს სასამართლოს ავტორიტეტის დაცემა. ამის საპირისპიროდ, გასათვალისწინებელია არგუმენტი, რომ სასამართლო უნდა განიხილებლოდეს როგორც დავის გადაწყვეტის უკიდურეს შემთხვევაში გამოსაყენებელი საშუალება და ვერც ერთი საზოგადოება ვერ შეძლებს განვითარებას იმ პირობებში, თუ მხარეთა შორის არსებული დავის გადაწყვეტის ბერკეტი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში იქნებოდა მხოლოდ მესამე პირების ხელთ.²⁸⁷

²⁸⁵ იქვე, 32.

²⁸⁶ იქვე, 32.

²⁸⁷ *Gold N.*, Prospects, Problem and Potential: An Assessment of Trends and Issues regarding Mediation in Canada, *Journal of Arbitration Studies*, 1997, 87.

4.3. მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები სასამართლო მედიაციის წარმოების ვადების განსაზღვრასთან მიმართებაში

კანადაში პროვინციების მასშტაბით ძირითადად არ არის განსაზღვრული შეზღუდვები მედიაციის წარმოების პერიოდთან დაკავშირებით. გამონაკლისია ზემოთ განხილული პროვინციები, რა შემთხვევაშიც მედიაცია სავალდებულო ხასიათს ატარებს. კერძოდ, ბრიტანეთის კოლუმბიაში მედიაცია არ უნდა აღემატებოდეს 60 (სამოც) დღეს, მას შემდეგ რაც მხარის მიერ განხორციელდება სარჩელის აღძვრა სასამართლოში; ონტარიოში მედიაცია არ უნდა აღემატებოდეს 90 (ოთხმოცდაათ) დღეს მას შემდეგ, რაც მხარის მიერ განხორციელდება სარჩელის აღძვრა სასამართლოში; ალბერტაში მედიაცია არ უნდა გაგრძელდეს მხარეთა ახსნა-განმარტებების პროცედურის დასრულების შემდგომ; სასკაჩევანში მედიაცია არ უნდა აღემატებოდეს 3 (სამ) თვეს მას შემდეგ, რაც მხარის მიერ განხორციელდება სარჩელის აღძვრა სასამართლოში.²⁸⁸

ამავე თვალსაზრისით მოსამართლის აქტიურობის ფარგლებთან მიმართებაში დამკვიდრებული მიდგომებიდან აღსანიშნავია, რომ:

- ბრიტანეთის კოლუმბიაში აგრეთვე შესაძლებელია მედიაციის ვადის გაგრძელება მხარეთა თანხმობის ან/და სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე.

²⁸⁸ *Gerald W.*, IBA mediation sub-committee on the UNCITRAL MODEL LAW on international commercial conciliation (“MLICC”), Vancouver, Canada, 2. იხ. Ibanet.org. ბოლოს გამოხმობილია: 27.11.2018

- სასაკაჩევანში, მხარის განცხადების საფუძველზე სასამართლოს ენიჭება მედიაციის სესიის დროის შეცვლის უფლებამოსილება.

- ონტარიოში სასამართლოს გააჩნია უფლებამოსილება გაზარდოს ან შეამციროს სასამართლო მედიაციისათვის განკუთვნილი დრო იმ გარემოების გათვალისწინებით, თუ რამდენად კომპლექსური ხასიათისაა დავა, რამდენი მხარეა მის წარმოებაში ჩართული. ხასიათდება თუ არა საკითხი განსაკუთრებული სამართლებრივი სირთულით. აღნიშნულ პროცესში მნიშვნელობა ენიჭება აგრეთვე იმ გარემოებას, იქონიებს თუ არა სამედიაციო ვადის გაზრდა ან შემცირება გავლენას პროცესის საბოლოო შედეგზე.

- ალბერტაში სასამართლო უფლებამოსილია გაზარდოს მედიაციის დრო როგორც აღნიშნული ვადის ამონურვამდე, ან მისი ამონურვის შემდგომ.²⁸⁹

შესაბამისად დგინდება, რომ კანადის სახელმწიფოში, მითითებული თვალსაზრისით რეგულირება არ ითვალისწინებს გაუმართლებელ შემლუდებს - მიუხედავად ვადების ფორმალური განსაზღვრულობისა, მხარეთა სურვილისა და აღნიშნულის თაობაზე სასამართლოს თანხმობის შემთხვევაში, დასაშვებად მიიჩნევა ვადის გაგრძელება. როგორც წესი, აღნიშნულის საფუძველად ეთითება - პროცესში ჩართულ მხარეთა გაზრდილი რაოდენობა; გადასაწყვეტი საკითხის კომპლექსური ხასიათი; იმ საკითხის შეფასება, დავის საბოლოოდ გადაწყვეტის თვალსაზრისით, იქონიებს თუ არა მნიშვნელობას გარემოებები, რაც დამატებითი დროის განმავლობაში გახდება ცნობილი.²⁹⁰

²⁸⁹იქვე, 3.

²⁹⁰*Richler J.*, Court-Based Mediation in Canada, *Judges' Journal*, 2011, 15.

ე.ი. კანადაში მიღებული რეგულაციის თანახმად, სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის ვადა შესაძლებელია დაექვემდებაროს გაგრძელებას განხილული წინაპირობების კუმულაციურად არსებობის შემთხვევაში.

4.4. მედიატორის შერჩევა

კანადაში გავრცელებული მიდგომების შესაბამისად, მხარეებს ეძლევათ შესაძლებლობა თავად განსაზღვრონ საქმის წარმმართავი მედიატორის ვინაობა, ან აირჩიონ ის ადგილობრივი პროგრამის კოორდინატორის მიერ შემოთავაზებული ნუსხიდან. აღსანიშნავია, რომ იმ შემთხვევაში თუ დავა კომპლექსური ხასიათით გამოირჩევა, მოიცავს მნიშვნელოვანი სამართლებრივი საკითხის გადაწყვეტის საჭიროებას, ან თუ დავის საგანი გამოირჩევა მაღალი ღირებულებით, მხარეთა სურვილის შესაბამისად ხორციელდება კონკრეტულ დარგში მოღვაწე საუკეთესო სპეციალისტთა მონვევა. ამასთან, სასამართლო მედიაციის პროცესიც შეიძლება იყოს არსებითად არაფორმალური ხასიათის. სავალდებულოდ მიიჩნევა მხოლოდ შემდეგი პირობების განხორციელება: მხარეებმა მედიაციის მოსამზადებელ ეტაპზევე უნდა მიიღონ ამომწურავი ინფორმაცია დღის წესრიგის შესაბამისად განსახილველი საკითხების თაობაზე (საქმეში არსებულ დოკუმენტებთან და სარჩელებთან/შესაგებლებთან ერთად); ამას გარდა, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარისა და მათი წარმომადგენლების ჩართულობა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში).²⁹¹

²⁹¹ იქვე.

4.5 დავის საგნის სპეციფიკა, როგორც მედიაციის წარმატების ხარისხის განმსაზღვრელი წინაპირობა

გავრცელებული მოსაზრების შესაბამისად, კანადაში მედიაციის პოპულარიზაცია მნიშვნელოვნად განაპირობა დროის კონკრეტული მონაკვეთის თარგლებში საზოგადოებაში წამოჭრილმა საჭიროებებმა, რაც განპირობებული იყო სამართლის ზოგიერთ სპეციფიურ დარგში განსახილველი დავების სიჭარბით.

მათ შორის მიიჩნევა, რომ კანადაში არბიტრაჟისა და მედიაციის პოპულარიზაცია არსებითად განაპირობა სამშენებლო დავებმა. ვინაიდან, მითითებული მიმართულებით მოქმედ მცირე ბიუჯეტიან სამშენებლო კომპანიებსაც კი გააჩნიათ ასობით კონტრაქტი მიმწოდებლებთან და მომსახურე პირებთან, კონფლიქტის წამოჭრა იძენს გარდაუვალ ხასიათს. ამასთან, ამ ტიპის ბიზნესში გამორჩეულად ვლინდება დავის ხანგრძლივი გაგრძელების თანმდევი უარყოფითი შედეგები. შესაბამისად კომპანიები, რომელთა საქმიანობაც მითითებულ არეალს მოიცავს, ამჯობინებენ საკითხის არბიტრაჟის ან მედიაციის საშუალებით გადაწყვეტას. მაგალითად, ვანკუვერში 25 წელია მოქმედებს ე.წ. Amalgamated Construction Association Service. ამასთან, დადგენილი წესები გამორიცხავს კონფლიქტში იურისტის მონაწილეობის შესაძლებლობას მანამ, სანამ არ განხორციელდება ორგანიზაციის მიერ მომზადებულ სპეციალისტთა ჯგუფის ჩართვა, იმისათვის, რომ თავიდან იყოს აცილებული წარმომადგენელთა ჩართულობის თანმდევი შესაძლო უარყოფითი შედეგები.²⁹²

²⁹²Gold N., Prospects, Problem and Potential: An Assessment of Trends and Issues regarding Mediation in Canada, *Journal of Arbitration Studies*, 1997, 95.

მედიაციის პოპულარიზაციას საფუძვლად აგრეთვე დაედო დავების სიჭარბე საბანკო სამართლის მიმართულებით. 1995 წელს, კანადის ბანკირთა ასოციაციის მიერ შემუშავდა დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მოდელი საბანკო სამართლის დარგში მოდავე მხარეებისათვის. მითითებული მოდელის გამოყენება ხორციელდება ბანკსა და კერძო პირებს შორის დავის არსებობის შემთხვევაში. შესაბამისად, თითოეული ბანკი არსებითად თავად განსაზღვრავს საკუთარ პოლიტიკას მითითებული მიმართულებით - თუ რომელი დავები დაუქვემდებარონ დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების (უპირატესად კი მედიაციის) გზით გადაწყვეტას; რა პროცედურებს მიმართონ და როგორ გადანაწილდეს ხარჯები მხარეთა შორის. ნებისმიერ შემთხვევაში, საერთო სტანდარტების შესაბამისად, პროცესი უნდა იყოს კონფიდენციალური, მასში უნდა იყოს ჩართული მესამე ნეიტრალური პირი, რომელიც მხარეებს ხელს შეუწყობს მათთვის მისაღები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. აღსანიშნავია ისიც, რომ 1995 წელს, გამოკვლეული იქნა ბანკის თანამშრომელთა ცოდნის საკითხი დავის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენების შესაძლებლობების თვალსაზრისით. შედეგად გამოვლინდა რომ 90 %-ზე მეტი ფლობს ინფორმაციას აღნიშნული პროცედურების თაობაზე.²⁹³

4.6. სახელმწიფოს მასშტაბით ფორმირებული სამედიაციო პროგრამები

სამართლებრივი რეგულირების არსის გაანალიზება შეუძლებელი იქნება იმ პროგრამების შესწავლის გარეშე, რომელიც აგრეთვე საფუძვლად დაედო მედიაციის წარმატებულ ინსტიტუციონალიზაციას. შესაბამისად, წინამდებარე ქვეთავის ფარგლებში წარმოდგენილი იქნება კანადაში არსებული

²⁹³ იქვე, 95-96.

გამოცდილება საუკეთესო პრაქტიკის ურთიერთშეჯერებისა და ანალიზის მიზნით. მაგალითად აღსანიშნავია, რომ ალბერტაში დაინერგა სასამართლო მედიაციის ვრცელი პროგრამა (იხ. Provincial court act, AR 271/97; მუხლი 42;) რომელიც აწესებს მედიაციის სავალდებულო გამოყენებას ყველა ტიპის დავასთან მიმართებაში გარდა საოჯახო დავებისა, თუმცა საოჯახო დავებზე შესაძლებელია დაექვემდებარონ სასამართლო მედიაციას, თუკი ასეთად საჭიროდ მიიჩნევა მოსამართლე, რაც თავის მხრივ ხაზს უსვამს მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების გაფართოებას აღნიშნულ პროცესში.²⁹⁴ კვებეკში მოქმედებს სავალდებულო მედიაციის პროგრამა უშუალოდ საოჯახო დავების გადასაწყვეტად. ბრიტანეთის კოლუმბიაში ასევე დანერგილია ნებაყოფლობითი მედიაციის პროგრამა, რომელიც განკუთვნილია ყველა ტიპის სამოქალაქოსამართლებრივი დავებისათვის და აწესებს სპეციალურ პირობებს მედიაციის წარმოებისას საოჯახო დავებთან მიმართებაში.²⁹⁵

წინამდებარე თავის ფარგლებში, ყურადღება გამახვილდება იმ ცალკეულ პროექტთა ნაწილზე, რომელიც აგრეთვე წარმატებით განხორციელდა, რომელთა იმპლემენტაციამ მნიშვნელოვნად განსაზღვრა მოქალაქეთა სამართლებრივი ცნობიერების ჩამოყალიბება და რომლებიც შიდასახელმწიფოებრივ სისტემაში მიჩნეულ იქნენ ქმედით სამართლებრივ ინსტრუმენტებად.

²⁹⁴ Hughes P., Mandatory Mediation: Opportunity or Subversion, Windsor Yearbook of Access to Justice, 2001, 172.

²⁹⁵ იქვე, 172.

4.6.1. ტორონტოს საპილოტე პროექტი

1994 წელს, ონტარიოს სასამართლოსა და გენერალური პროკურატურის მიერ ინიცირებული იქნა ორწლიანი საპილოტე პროგრამა. აღნიშნული, შინაარსობრივი თვალსაზრისით წარმოადგენდა ერთგვარ შეთავაზებას იმ პირების მისამართით, ვინც პროგრამის ამოქმედების დროისათვის ჩართულნი იყვნენ სამოქალაქოსამართლებრივ დავებში ტორონტოს მასშტაბით. პროგრამის ფარგლებში გამორჩეული აქცენტი კეთდებოდა შრომით, სამშენებლო, უძრავ ქონებასთან დაკავშირებულ და კომერციული ხასიათის დავებზე. პროგრამის დაფინანსების წყაროს წარმოადგენდნენ ფედერალური და ონტარიოს მთავრობები. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში საქმეს მოხალისეობრივ სანცისებზე განიხილავდა შესაბამისი ოფიცერი (Dispute Resolution Officer) ან საქმის განმხილველი მოსამართლე, რომელსაც სავალდებულოდ უნდა ჰქონოდა გავლილი შესაბამისი მომზადების კურსი. იმ შემთხვევაში თუ მხარეები შეჯერდებოდნენ საქმის სხვა მედიატორისათვის გადაცემის თაობაზე, მათ დაეკისრებოდათ დამატებითი ხარჯების დაფარვის უზრუნველყოფის ვალდებულება. პროგრამის ფარგლებში დავის გადანაცვების შეუძლებლობის შემთხვევაში, საქმე ექვემდებარებოდა სასამართლოში სტანდარტული სამართალწარმოების გზით განხილვას.²⁹⁶

4.6.2. ონტარიოს სავალდებულო მედიაციის პროგრამა სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მიმართულებით

1997 წლის 31 იანვარს ონტარიოში ამოქმედდა სამოქალაქოსამართლებრივი დავების სავალდებულო მედიაციის პროგრამა.

²⁹⁶ Gold N., Prospects, Problem and Potential: An Assessment of Trends and Issues regarding Mediation in Canada, *Journal of Arbitration Studies*, 1997, 92.

პროგრამის მიზნად დასახელდა მართმსაჯულებასთან მოქალაქეთა წვდომის უზრუნველყოფა, მხარეთა თვითპასუხისმგებლობის ზრდა პროცესის შედეგებთან დაკავშირებით, ხარჯებისა და დროის რესურსის დაზოგვა. პროგრამის ფარგლებში ნაწარმოებ თითოეულ მედიაციის პროცესს უძღვებოდა კერძო სექტორის მედიატორთა რეესტრიდან შერჩეული მედიატორი. ამასთან, ჩამოყალიბდა დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის კომიტეტები, რომელიც აერთიანებდა სასამართლოს წარმომადგენლებს, ადვოკატებსა და მედიაციის სერვისის პროვაიდერ ორგანიზაციებს. განისაზღვრა კომიტეტთა ფუნქციები - მათ დაევალათ მედიატორთა რეესტრის წარმოება, მომსახურების ფასების განსაზღვრა, მედიატორთა საქმიანობის მონიტორინგი, ადეკვატური რეაგირების უზრუნველყოფა საჩივრების არსებობის შემთხვევაში. მითითებული პროგრამის ფარგლებში, სამოქალაქო სასამართლებრივი საქმეები ავტომატურად ექვემდებარებოდა მედიაციის საშუალებით განხილვას. ხოლო წარუმატებელი მცდელობის არსებობისას, სასამართლო წესით სამართალწარმოებას.²⁹⁷

4.6.3. სასაკჩევანის სასამართლო მედიაციის პროექტი

1980-იან წლებში სასაკჩევანის პროვინციაში აღიწერა ადგილი ჰქონდა ე.წ. „ფერმერთა კრიზისს“. აღნიშნულის განმარტობებელ მიზეზად მიჩნეულ იქნა მოვალეთა გადახდისუნარიობა, რის შემდეგაც იქმნებოდა იპოთეკით/გირავნობით დატვირთული ქონების იპოთეკარის/მოგირავნის საკუთრებაში გადასვლის საფრთხეები. ამასთან, მას შემდეგ რაც იპოთეკართა საკუთრებაში გადავიდა უზრუნველყოფის საშუალებად გამოყენებული უძრავი ქონება (მიწები), ბევრი ავლენდა გაყიდვის სურვილს, თუმცა დაბალი იყო მყიდველთა რიცხვი. შედეგად, სასაკჩევანში მედიაცია სწორედ აღნიშნული

²⁹⁷ იქვე, 92-93.

საკითხის გადაწყვეტის მიზნით გამოიყენეს. ხოლო მას შემდეგ რაც პრაქტიკულად დადასტურდა მედიაციის შედეგიანობა, ადგილობრივი მთავრობის გადაწყვეტილებით მას მიენიჭა სავალდებულო ხასიათი. შედეგად, 1988 წელს, სასაკაჩევანში ამოქმედდა კანადის მასშტაბით ერთ-ერთი პირველი სავალდებულო სასამართლო მედიაციის პროექტი. ხოლო 1994 წელს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების შესაბამისად, მედიაცია განისაზღვრა როგორც სასამართლო სამართალწარმოების ნაწილი. რეგულაცია მხარეებს საოჯახო დავების წარმოების შემთხვევაში ავალდებულებდა მონაწილეობა მიიღოთ მედიაციის სესიაში. მედიაციაში მონაწილეობა აგრეთვე ატარებდა სავალდებულო ხასიათს სხვა ტიპის დავების წარმოების შემთხვევაში. თუმცა ასეთ ხასიათს იძენდა მხოლოდ პაექრობის ეტაპის შემდეგ. მითითებულ რეგიონში, პროგრამაში მონაწილე პირების 90 %-მა გამოთქვა დადებითი მოსაზრება. წარმატების ხარისხის განსაზღვრის თვალსაზრისით, სასაკაჩევანის სავალდებულო სასამართლო მედიაციის პროგრამა ერთ-ერთია მათ შორის, რომელიც ადასტურებს აღნიშნული ინსტიტუტის ეფექტიანობას, რაც გამოიხატება დავების წარმატებით დასრულებითა და მონაწილეთა კმაყოფილების მაღალი მაჩვენებლის არსებობით.²⁹⁸

4.6.4. ალბერტა ბეთერის ბიზნეს ბიუროს ცენტრი (Alberta Better Business Bureau dispute settlement centre)

1992 წელს, ალბერტა ბეთერის ბიზნეს ბიუროს მიერ დაარსდა დამოუკიდებელი კერძო სამართლის იურიდიული პირი, რომელმაც ცნობადობა მოიპოვა დავების გადაწყვეტის ცენტრის (Dispute Settlement centre (BBB))

²⁹⁸ იქვე, 93.

სტატუსით. ცენტრი თანამშრომლობს ალბერტას პროვინციის სასამართლოსთან და მოდავე მხარეებს სთავაზობს დავის ალტერნატიულ გადაწყვეტას უფასოდ. იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები დათანხმდებიან მედიაციას და იგი წარმატებით დასრულდება, ხორციელდება სარჩელის გამოხმობა. დავის გადაწყვეტის შეუძლებლობის შემთხვევაში, ინიშნება საქმის სტანდარტული განხილვა სამოქალაქო სამართალწარმოების ფარგლებში.²⁹⁹

მითითებული პრაქტიკა ერთმნიშვნელოვნად ადასტურებს სასამართლოებისა და კერძო სამართლის იურიდიული პირების (მედიაციის პროვაიდერი ორგანიზაციების) ურთიერთთანამშრომლობის შედეგიან ხასიათს.

5. სასამართლო მედიაციის მოდელი საქართველოში და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლებთან დაკავშირებული ხარვეზული საკანონმდებლო მონწესრიგების აუცილებლობა აღნიშნულ პროცესთან მიმართებაში

რამდენადაც აღინიშნა, სხვადასხვა სახელმწიფოში სასამართლო მედიაციის პროცედურის წარმართვაში ხელისუფლების ორგანოების ჩარევის ინტენსივობა განსხვავებულია. თუმცა სამართლიანობის მიღწევის როგორი ეფექტიანი საშუალებაც არ უნდა იყოს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნებისმიერი საშუალება, მათი საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცების შემთხვევაში, სახელმწიფო ვალდებულია შექმნას იმგვარი პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფს ამგვარი პროგრამების საუკეთესო სახით იმპლემენტაციას.³⁰⁰ სამოქალაქო სამართლებრივი დავების სასამართლო

²⁹⁹ იქვე, 94.

³⁰⁰ *Vieira L.*, Designing a Court-Annexed Mediation Program for Civil Cases in Brazil: Challenges and Opportunities, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 2015, 2.

მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესს კი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს სწორედ მოსამართლის როლი და მისი აქტიურობის ფარგლების მართებული რეგულირება.

შესაბამისად, როგორც შესავალშივე აღინიშნა, წარმოდგენილი ნაშრომის არსებითი მიზანია, წვლილი შეიტანოს სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში მოსამართლეთა როლთან დაკავშირებული საკითხების კვლევაში. განხორციელდება საკანონმდებლო ხარვეზების იდენტიფიცირება და გადაჭრის საუკეთესო გზების შეთავაზება. მნიშვნელოვანია შეფასდეს, თუ რამდენად შეიცავს საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობა ელემენტებს, რომელთა არსებობაც აუცილებელია იმისათვის, რათა განხორციელდეს სამოქალაქო პროცესის მიზანი-მართმსაჯულების სწრაფი და ეფექტიანი განხორციელება. საყურადღებოა ამ თვალსაზრისით წინამდებარე ნაშრომში განხილული და მის მიღმა არსებული საერთაშორისო პრაქტიკა - მით უფრო იმ პირობებში, როდესაც მიუხედავად საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული და დაცული მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპისა, საფრანგეთის, გერმანიის, რუსეთის და კონტინენტური ევროპის სხვა ქვეყნების კანონმდებლობები შეიცავს ნორმებს, რომელიც ხაზს უსვამს ინკვიზიციური სამართალწარმოების ნიშნების არსებობას. ამასთან, საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობა უნდა იხრებოდეს მოსამართლის როლის გააქტიურებისაკენ, საქმის სწორად და სამართლიანად გადანყვეტის მიზნით. მხოლოდ არბიტრის როლით ძნელია სიმართლის გარკვევა, რის გამოც ვერ ამოიწურება მართმსაჯულების ნამდვილი მიზანი.³⁰¹

³⁰¹ *მერებაშვილი ი.*, სასამართლოში საქმეთა განხილვისას მხარეთა შეჯიბრებითობისა და მოსამართლეთა აქტიურობის პრინციპების მოქმედება, თბილისი, 2009, 19.

დასახული მიზნის მიღწევა შეუძლებლად ჩაითვლებოდა მითითებულ დარგში დაგროვილი ისტორიული გამოცდილების, არსებული კანონმდებლობისა და თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის პროექტის პრაქტიკის სისტემური ანალიზის გარეშე. შესაბამისად, წინამდებარე თავის ფარგლებში განხორციელდება მითითებული საკითხების გამოკვლევა, რის შემდეგაც განისაზღვრება მედიაციის ინსტიტუტთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ხარვეზები და ინსტიტუციონალური გამონვევები. თითოეულ გამონვევასთან დაკავშირებული მსჯელობის ფარგლებში ყურადღება გამახვილდება მოსამართლეზე, როგორც პირზე, რომლის როლთან და აქტიურობის ფარგლებთან დაკავშირებული საკითხების მართებული გადანყვეტა მნიშვნელოვნად უზრუნველყოფს თითოეული გამონვევის დაძლევას და პრაქტიკის სწორი მიმართულებით განვითარებას.

5.1. მორიგებით დავების გადანყვეტის გამოცდილება ქართულ სამართალში, როგორც მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის ისტორიული წინაპირობა

ძველი ქართული სასამართლო ორგანიზაციისა და პროცესის საკითხებზე შესრულებულია მრავალი ნაშრომი.³⁰² რამდენადაც ქართულ ჩვეულებით სამართალში თვითმმართველობები აერთიანებდნენ ჯერ კიდევ გაუმიჯნავ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებებს,³⁰³ რთულია, ვისაუბროთ ქართულ ჩვეულებით სამართალში არსებულ მედიაციაზე, როგორც წმინდა სასამართლო ინსტიტუტზე, ³⁰⁴ მით უფრო მასზე, როგორც

³⁰² *მეტრეველი ვ.*, ქართული სამართლის ისტორია, თბილისი, 2009, 394.

³⁰³ *კეკელია მ.*, ქართული ჩვეულებითი სამართალი, ტ. 4, მთავარი გამომცემლობა მეცნიერება, თბილისი, 1993, 165.

³⁰⁴ იქვე, 167.

კერძოსამართლებრივი დავების გადაწყვეტის მექანიზმზე. აღსანიშნავია ისიც, რომ ქართული ჩვეულებითი სამართლით არ არსებობდა მესამე ნეიტრალური პირის – მედიატორისა და მოსამართლის ერთმანეთისაგან ისე მკაცრად გამიჯნული ფუნქციები, როგორც ეს თანამედროვე მართლმსაჯულებაშია.³⁰⁵

თუმცა ფაქტია, რომ მედიაცია ქართული სინამდვილისათვის ნოვაციად არ შეიძლება ჩაითვალოს, ვინაიდან ისტორიულად საქართველოში სადაო საკითხის გადასაწყვეტად ხშირად მიმართავდნენ ავტორიტეტულ პიროვნებას.³⁰⁶ ამასთან დადგენილია, რომ სასამართლოების უძველესი ფორმა სამედიატორო სასამართლო იყო. ასეთი სასამართლოები მოქმედებდა გვაროვნული წყობილების პერიოდში. გვარში წარმოშობილ კონფლიქტებს გვარის უფროსი წყეტდა, ხოლო გვარებს შორის უთანხმოების მოსაგვარებლად მიმართავდნენ მედიატორებს. მედიატორებს მოდავე მხარეები ირჩევდნენ, რათა საქმე მშვიდობიანად მოგვარებულიყო და თავიდან აეცილებინათ სისხლისღვრა, ომები. ამრიგად, სამედიატორო სასამართლოს ძირითადი დანიშნულება იყო მხარეთა მშვიდობიანი მორიგება.³⁰⁷

ხაზგასასმელია, რომ აღმოსავლეთ საქართველოში, რუსეთთან შეერთების წინ, გამოიყენებოდა ბჭეთა ანუ მედიატოროთა სასამართლო. ბჭეები მხარეების მიერ არჩეული მოსამართლეები იყვნენ, რომლებიც მხოლოდ ჩვეულებითი სამართლის მიხედვით განიხილავდნენ დავებს. მხარეებს შეეძლოთ აერჩიათ ორ-ორი სამ-სამი ან მეტი ბჭე. ბჭეების ძირითადი ფუნქცია მხარეთა მორიგება იყო. ბჭეები საქმეებს განიხილავდნენ სანივთო ურთიერთობების სფეროში (დავები ყმების, მიწების მფლობელობასთან

³⁰⁵ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 121.

³⁰⁶ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 132.

³⁰⁷ *მეტრეველი ვ.*, ქართული სამართლის ისტორია, თბილისი, 2009, 395.

დაკავშირებით), ვალდებულებით დავეხს ურთიერთანგარიშსწორების შესახებ, მემკვიდრეობით დავეხს (ქონების განაწილება მემკვიდრეებს შორის). ბჭეთა სასამართლო ყოველთვის კოლეგიური იყო. იგი ჩვეულებით სამართალს ეყრდნობოდა, ბჭე-მედიატორთა სასამართლოს გადაწყვეტილება გასაჩივრებას არ ექვემდებარებოდა. თუმცა ეს არ გამოიხატებოდა საქმის ხელმეორედ განხილვის შესაძლებლობას. სასამართლო პროცესი როგორც წესი მიმდინარეობდა ზეპირად, გადაწყვეტილებათა წერილობითი სახით გაფორმება სავალდებულო არ იყო. ამასთან, ბჭედ შესაძლებელია არჩეულიყო ნებისმიერი პირი, როგორც საერო, ისე სასულიერო.³⁰⁸

ნიშანდობლივია, რომ „ბეჭა აღბულას სამართლის წიგნი“, რომელიც შედგენილია XIII-XIV საუკუნეებში და შეტანილია ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნთა კრებულში (ვახტანგ ბატონიშვილის ბრძანებით შექმნილი საკოდიფიკაციო კომისიის მიერ 1705-1708 წლებში შედგენილი კანონთა კრებული. კრებულის მეშვიდე ნაწილს შეადგენს“ სამართალი ბატონიშვილის ვახტანგისა”, რომელიც შეიცავს შესავალსა და 270 მუხლს. ვახტანგის სამართლის წიგნის ძირითადი წყაროა ქართული ჩვეულებითი სამართალი) მე-6 ნაწილად მიუთითებს „შუათაბრჭობის“ შესახებ, რაც მკვლევართა შეფასებით, შუაკაცთა მეშვეობით შეთანხმების მიღწევას და დაზავებას გულისხმობს. „შუადასხმულნი“, „შუაეთაშესვლით“, „შუათადახედვით“ - ეს ის ტერმინებია, რომლებიც არა სამეფო ხელისუფლების ნების გამომხატველ, არამედ იმ არასასამართლო ფუნქციის მატარებელ პირთა აღსანიშნავად გამოიყენება, ვისაც მხარეები ირჩევენ კონკრეტული საქმის განსახილველად.³⁰⁹

³⁰⁸ იქვე, 410.

³⁰⁹ ტყემალაძე ს., მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბილისი, 2016, 16.

ამავე - ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნში შემავალი ბერძნული სამართლის ქართული ვერსიაც იცნობს მედიატორს, მხოლოდ ბჭის სახელწოდებით: „უკეთუ ორსა კაცსა საჩივარი ჰქონდეს მოსამართლესთანა და არც ხელმწიფისა, არც პატრიარქისა, არც მიტროპოლიტისა, არც მოსამართლის საჩივარი და სამართალი არ მოინდომონ, და იმ ორთა ერთი კაცი გამოირჩიონ და იმასთან მივიდნენ, მოახსენონ, რომე ერთი საჩივარი გვაქვსო და რომელსაც თქუენ სამართალს გუიზამ, იმას ვჯერვართო, იმ მოსამართლეს ეწოდების ბჭე“ (მუხლი 136).³¹⁰

ივანე სურგულაძეც მიიჩნევს, რომ ვახტანგის სამართლის წიგნში, განსხვავებული შინაარსით არის ნახსენები მოსამართლე და ბჭე. ავტორი მიუთითებს სამართლის წიგნის მე-3 მუხლზე, სადაც საუბარია მოსამართლეზე და 215-ე მუხლზე, სადაც საუბარია ბჭეზე. ივანე სურგულაძის მოსაზრებით 215-ე მუხლში კანონმდებელი ბჭეს ეხება და მის საქმიანობას განსხვავებულად აღწერს, ვიდრე მოსამართლის საქმიანობას: „მაშასადამე, ბჭე გაგებულია აქ როგორც შუამავალი მედიატორე“ – ამტკიცებს იგი.³¹¹ თუმცა, ვახტანგის სამართლის წიგნის მიხედვით, „ბჭეს დადგენისათვის“ ხელმწიფემ უნდა უბრძანოს. იმისდა მიუხედავად, რომ „ბჭე“ ამ შემთხვევაში „დადგენილ“ მოხელედ ჩანს, ივ. სურგულაძე მას მაინც შუამავლის, შემარიგებელი მოსამართლის ფუნქციას ანიჭებს.³¹²

³¹⁰ *ონიანი ს.*, „ტერმინ „ბჭის“ მნიშვნელობისათვის ძველ ქართულ სამართალში“, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის ჟურნალი #2, 2013, 16-17.

³¹¹ *სურგულაძე ი.*, საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის”, თბილისი, 1952, 346-347.

³¹² *ტყემალაძე ს.*, მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბილისი, 2016, 16.

მე-19 საუკუნის ძეგლში - „საქართველოს ჩვეულებითი სჯული“ აგრეთვე საუბარია ბჭე მედიატორების ინსტიტუტზე.³¹³ ისიღორე დოლიძე, იკვლევს რა „ჩვეულებით სჯულს“ აღნიშნავს, რომ მის მე-60 მუხლში მითითებულია მოსამართლეთა სხვადასხვა კატეგორია: მედიატორი, ბჭე, მოსამართლე. ხაზგასასმელია, რომ მედიატორის ამორჩევა ხდებოდა მხარეთა მიერ. მოსამართლეთა დანიშვნა კი ხელმწიფის ბრძანებით.³¹⁴

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით დგინდება, რომ საქართველოს ისტორიაში მორიგებისა და მედიაციის ინსტიტუტის ერთგვარი გამოცდილება არსებობს. აქედან გამომდინარე, დროთა განმავლობაში მასთან დაკავშირებული საკითხების საკანონმდებლო დონეზე სრულყოფილი რეგულირება და მიდგომების საერთაშორისოსამართლებრივ სივრცეში დამკვიდრებულ სტანდარტებთან ჰარმონიზაცია ერთგვარ კანონზომიერებად უნდა შეფასდეს.

5.2. სასამართლო მედიაციის მომწესრიგებელი საკანონმდებლო რეგლამენტაციის ანალიზი

სასამართლო მედიაციის მარეგულირებელი ნორმების მიღებით დასახული მიზნის მიღწევისათვის საჭირო იყო, შემუშავებულ სამართლებრივ ნორმებს მოეხდინათ მედიაციის გამოყენების სტიმულირება ისე, რომ არ შელახულიყო მედიაციის არსი; დაცული ყოფილიყვნენ პროცესში მონაწილე პირები და გამჟღავნებული ინფორმაცია; მორიგების ეფექტიანი აღსრულებისათვის შემუშავებულიყო ოსტატური და დაბალანსებული

³¹³ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 15 .

³¹⁴ *დოლიძე ი.*, საქართველოს ჩვეულებითი სჯული, თბილისი, 1960, 133-134.

სამართლებრივი მექანიზმები.³¹⁵ აღნიშნულის ფონზე მნიშვნელოვანად მიიჩნევა რეგულირების ეფექტიანობის სისტემური, კონცეფტუალური ანალიზი. რელევანტურია დადგინდეს, თუ რამდენად უზრუნველყოფს ამჟამინდელი ფორმით არსებული საკანონმდებლო ბაზა დასახული მიზნების განხორციელებას.

არსებული, სსსკ-ით გათვალისწინებული რეგულაციის თანახმად, სასამართლო მედიაციის წამოწყება შესაძლებელია ნებისმიერ დავაზე მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში, ხოლო მოსამართლის განჩინებით:

- ა) საოჯახო დავებზე, გარდა შვილად აყვანისა, შვილად აყვანის ბათილად ცნობისა, მშობლის უფლების შეზღუდვისა და მშობლის უფლების ჩამორთმევისა;
- ბ) სამემკვიდრეო სამართლებრივ დავებზე;
- გ) სამეზობლო სამართლებრივ დავებზე.³¹⁶

შესაბამისად შესაძლებელია ითქვას, რომ საქართველოში დაშვებულია შუალედური მიდგომა, რაც მოიცავს სავალდებულო მედიაციის გავრცელების შესაძლებლობას მხოლოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ კატეგორიის საქმეებზე.

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სსსკ-ის 187¹ მუხლის მიხედვით, მედიატორისათვის საქმის გადაცემის შესახებ განჩინება არ გასაჩივრდება. მითითებული დათქმა იძლევა იმის თქმის საფუძველს, რომ ქართული კანონმდებლობა მედიაციის ინსტიტუტს უფრო კონკრეტულად კი - სავალდებულო მედიაციას აღიქვამს როგორც სასამართლოში საქმის წარმოების პროცესის ნაწილს. ამასთან ის ფაქტი, რომ გარკვეული კატეგორიის

³¹⁵ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 129.

³¹⁶ იხ. Matsne.gov.ge ბოლოს გამოხმობილია: 25.11.2018

დავები სავალდებულო მედიაციას გადაეცემა ისე, რომ მხარეებს ამ განჩინების გასაჩივრების უფლება არ აქვთ, კონსტიტუციით გარანტირებული სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების შეზღუდვა კი არა, არამედ სასამართლოს ადმინისტრირების პროცესში მიღებული გადაწყვეტილებაა.³¹⁷ აღნიშნული მიდგომა ცალსახად დადებით შეფასებას საჭიროებს.

საყურადღებოა ისიც, რომ სსსკ-ს მოქმედი რეგულაციის შესაბამისად, (187³ მუხლის მე-2 ნაწილი) მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში დავა მედიატორს შეიძლება გადაეცეს საქმის განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე. ასეთი დათქმის არსებობა ზრდის იმის ალბათობას, რომ მხარეები სასამართლოში დავის დასრულებამდე აირჩევენ მედიაციას და ამცირებს იმის შესაძლებლობას, რომ მათ მაშინ გადაწყვიტონ მედიაციისათვის მიმართვა, როცა უკვე „დაგვიანებულია“. მითითებული რეგულაცია პროცესს მეტ მოქნილობას სძენს. არ იარსებებს არც ერთი შემთხვევა, როდესაც მხარეები მონდომებენ მედიაციის პროცესში მონაწილეობას და მათ ამის უფლება აღარ ექნებათ კანონის ფორმალური მოთხოვნების გამო.³¹⁸ მითითებული რეგულაცია შესაძლებელია შეფასდეს როგორც საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი და მათთან ჰარმონიზირებული მიდგომის დამაფუძნებელი ელემენტი.

აქვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მითითებული რეგულაციის არსებობის პირობებში ასევე ვლინდება მედიაციის შემდეგი უპირატესობა რაც აგრეთვე დადებით შეფასებას საჭიროებს: განსხვავებით არბიტრაჟის შესახებ საქართველო კანონის პირველი მუხლის მოთხოვნისა (არბიტრაჟი უფლებამოსილია, განიხილოს მხოლოდ პირთა თანასწორობაზე დამყარებული

³¹⁷ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი იურიდიული ფაკულტეტი, 2016, 130.

³¹⁸ *ცერცვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 63.

კერძო ხასიათის ქონებრივი დაგები, რომელთა მონესრიგებაც მხარეებს შეუძლიათ ერთმანეთს შორის), სასამართლო მედიაციის მარეგულირებელი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187³ მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი აღნიშნულ დათქმას არ ითვალისწინებს და მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში ნებისმიერ დავაზე იძლევა სასამართლო მედიაციის ჩატარების შესაძლებლობას. მითითებული ტიპის შემდგომ არარსებობა, შესაძლებელია შეფასდეს როგორც მოდავე მხარეების მამოტივირებელი გარემოება. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული კანონმდებლობა მედიაციის ინსტიტუტს, უფრო კონკრეტულად კი სავალდებულო მედიაციას აღიქვამს როგორც სასამართლოში საქმის წარმოების პროცესის ინტეგრალურ ნაწილს. ამგვარ დამოკიდებულებას არაერთი ქვეყნის სასამართლო იცნობს, თუმცა ამ შემთხვევაში საჭიროა საერთო სასამართლოების მართლმსაჯულების პოლიტიკის შემუშავებელი ორგანოს – საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადანყვეტილებით მისი მონესრიგება.³¹⁹

სსსკ-ს მოქმედი რედაქციის შესაბამისად აგრეთვე რეგულირდება ისეთი საკითხები როგორცაა სასამართლო მედიაციის ვადა, სასამართლო მედიაციის პროცესში მონაწილეობისათვის მხარეთა გამოუცხადებლობის შედეგები, სასამართლო მედიაციის პროცესის დასრულება, სასამართლო მედიაციის პროცესის კონფიდენციალურობა და სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გაუქმება; თუმცა რეგულირების მხოლოდ ამ ფორმით არსებობა და სხვა პროცესუალური თუ მატერიალური საკითხების რეგულაციის მიღმა დატოვება, ცალსახად უარყოფით შეფასებას იმსახურებს. არასრულყოფილი რეგულირება

³¹⁹წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი იურიდიული ფაკულტეტი, 2016, 131.

ინვესტს საზოგადოების უნდობლობას, რაც თავის მხრივ ინსტიტუტის განვითარების შემაფერხებელ გარემოებას წარმოადგენს; კერძოდ - საქართველოში ამ დროისათვის არსებული რეგულირება არ მოიცავს თავად მედიაციის პროცესის განმარტებას, მითითებას ამ პროცესში მესამე ნეიტრალური პირის როლზე, მხარეთა მიერ პროცესის შედეგის კონტროლის საკითხზე, მედიატორის სტილზე, განსხვავებაზე სავალდებულო/სასამართლო და არასასამართლო მედიაციას შორის; მეტიც, მიმდინარე დროისათვის რეგულირების მიღმა დარჩენილი არა მხოლოდ მატერიალური, არამედ მედიაციის წარმოებასთან დაკავშირებული პროცესუალური საკითხებიც. აღნიშნული საკითხები არ რეგულირდება არც სხვა რომელიმე ნორმატიული აქტის შესაბამისად. აგრეთვე საკანონმდებლო განსაზღვრულობის მიღმა დარჩენილი ეთიკური ბოჭვის საკითხი სასამართლო თუ არასასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში, რაც მედიაციის, როგორც ინსტიტუტის განვითარების უმთავრეს წინაპირობას წარმოადგენს. შესაბამისად ერთმნიშვნელოვნად დგინდება, რომ ინსტიტუტთან დაკავშირებული საკითხების მხოლოდ ზემოთ მითითებული ფორმით არსებობა არ შეიძლება ჩაითვალოს სრულყოფილად, რასაც უპირობოდ ადასტურებს კვლევის წინა თავების ფარგლებში განხორციელებული შედარებითსამართლებრივი ანალიზიც. იმ პირობებში როდესაც საერთაშორისო გამოცდილება არის მრავალფეროვანი, ხოლო მიდგომები განსხვავებული, შესაძლებელია ვერ მოხდეს ყველა საკითხზე შეჯერება, თუმცა მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის გზაზე აუცილებლად მიიჩნევა მისი მარეგულირებელი, ზემოთ მითითებული ფუძემდებლური საკითხების საკანონმდებლო დონეზე რეგლამენტაცია.

5.3. თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის პროექტის პრაქტიკული ასპექტების ეფექტიანობის შეფასება

ზემოთ განხილული საკანონმდებლო ნორმების ამოქმედების შემდეგ (2012 წლის 1 იანვარი) 2012 წლის 7 მაისს, საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, იუსტიციის უმაღლეს სკოლას, თბილისის საქალაქო სასამართლოს, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულ დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნულ ცენტრს, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობისა და მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროექტს (JILEP) შორის გაფორმებული მემორანდუმი სასამართლო მედიაციის ამოქმედების მიზნით გადადგმულ პირველ მცდელობას წარმოადგენდა. ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის საფუძველზე, თბილისის საქალაქო სასამართლოში შეიქმნა სასამართლო მედიაციის საპილოტე პროექტი და შეირჩნენ კანდიდატები ბრიტანული კომპანიის - დავების ეფექტიანი გადაწყვეტის ცენტრის (CEDR) დახმარებით წარმართული მედიაციის სასწავლო კურსის გასავლელად.

თბილისის სასაქალაქო სასამართლოს მედიაციის პილოტურმა პროექტმა მედიაციის პროცესების განხორციელება 2013 წლის დეკემბრიდან დაიწყო. მათ შორის 2018 წლის ნოემბერამდე, ე.ი. ექვსი წლის განმავლობაში სამედიაციოდ სულ 164 საქმე იქნა გადაცემული (2013 წელს - 3 საქმე; 2014 წელს - 13; 2015 წელს - 27; 2016 წელს - 24; 2017 წელს - 51; 2018 წლის ნოემბრის თვემდე - 46). მათ შორის, პროცენტული თვალსაზრისით, მორიგებით დასრულდა საქმეთა 60 %; მორიგების გარეშე - საქმეთა 40 %. მიმდინარეობს 17 საქმის განხილვა.³²⁰

ზემოთაქმული სტატისტიკური მონაცემები იძლევა შემდეგი დასკვნის საფუძველს: სასამართლო მედიაციისათვის საქმეთა გადაცემის ტენდენცია წლების მიხედვით არის მზარდი, თუმცა თუკი გავითვალისწინებთ

³²⁰მითითებული სტატისტიკური მონაცემები წარმოდგენილია 2018 წლის 12 ნოემბრის მდგომარეობით.

საქართველოს საერთო სასამართლოთა სისტემაში განსახილველი სამოქალაქოსამართლებრივი დავების სიჭარბეს³²¹ ერთმნიშვნელოვნად დგინდება, რომ სასამართლო მედიაციისათვის დაქვემდებარებული დავების შეთარღება თითოეული წლის განმავლობაში განსახილველი დავების ჯამურ ოდენობასთან არც თუ დამაკმაყოფილებელია. რაც შეეხება პროცესის შედეგიანობას, თუკი მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებებს, რომ მედიაცია ახალი ინსტიტუტია, ამ მიმართულებით საკანონმდებლო ბაზა სრულყოფას საჭიროებს და მათ შორის რეგულირების მიღება დარჩენილი მისი ფუნდამენტური სამოქმედო პრინციპები, ცალსახაა რომ გადაცემულ საქმეთა 60% -ის მორიგებით დასრულება მისაღებ შედეგად უნდა შეფასდეს.

5.4. სასამართლო მედიაციის საკანონმდებლო რეგულირებასთან დაკავშირებული გამოწვევები, სასამართლოს კოორდინაციის შესაძლებლობა ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების სამართლებრივი ბუნების რეგულირება

³²¹ სტატისტიკური მონაცემების თანახმად, თბილისის საქალაქო სასამართლოში 2013 წელს შევიდა 19 388 საქმე. მათ შორის მხარეთა მორიგებით (სასამართლო მედიაციისათვის საქმის გადაცემის გარეშე) დასრულდა 12 11 საქმე; 2014 წელს შევიდა 23249 საქმე. მათ შორის მხარეთა მორიგებით (სასამართლო მედიაციისათვის საქმის გადაცემის გარეშე) დასრულდა 1374 საქმე; 2015 წელს შევიდა 28282 საქმე. მათ შორის მხარეთა მორიგებით (სასამართლო მედიაციისათვის საქმის გადაცემის გარეშე) დასრულდა 1439 საქმე; 2016 წელს შევიდა 40340 საქმე. მათ შორის მხარეთა მორიგებით (სასამართლო მედიაციისათვის საქმის გადაცემის გარეშე) დასრულდა 2450 საქმე; 2017 წელს შევიდა 37542 საქმე. მათ შორის მხარეთა მორიგებით (სასამართლო მედიაციისათვის საქმის გადაცემის გარეშე) დასრულდა 3266 საქმე;

სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, როგორც არსებული ინსტიტუციონალური გამოწვევების დაძლევის წინაპირობა

წინამდებარე თავის ფარგლებში ყურადღება გამახვილდება იმ გამოწვევებზე, რომელიც ამ დროისათვის არსებობს სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტთან მიმართებაში; საკითხებზე, რომელთა სრულყოფილი რეგულირების შესაძლებლობა დამოკიდებულია სახელმწიფო პოლიტიკაზე. ხოლო შესაბამისი ნების არსებობის შემთხვევაში აუცილებლად მიიჩნევა საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელება. ამასთან, ნაშრომის შესავალშივე განმტკიცებული მიზნებიდან გამომდინარე, უპირატესი ყურადღება გამახვილდება მოსამართლის როლსა და უფლებამოსილების ფარგლებზე, რამეთუ მითითებული საკითხის მართებული რეგულირება მჭიდროდ უკავშირდება თითოეული გამოწვევის დაძლევას. მსჯელობა დაეფუძნება მოსამართლის როლის გააქტიურების ხელშეწყობის პრინციპს, რაც მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პირობებში განაპირობებს როგორც დასახული მიზნების განხორციელებას, აგრეთვე მათი მიღწევის პროცესში დახარჯული სახელმწიფო რესურსების შედეგიანობას, პრაქტიკის სწორი მიმართულებით ჩამოყალიბებასა და მოქალაქეთათვის მაქსიმალური სარგებლის უზრუნველყოფას. მართლაც - საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობა უნდა იხრებოდეს მოსამართლის როლის გააქტიურებისაკენ, საქმის სწორად და სამართლიანად გადანყვეტის მიზნით. მხოლოდ არბიტრის როლით ძნელია სიმართლის გარკვევა, რის გამოც ვერ ამოიწურება მართმსაჯულების ნამდვილი მიზანი.³²² აღნიშნული აგრეთვე განიხილება როგორც დისპოზიციურობის პრინციპის გამოვლინება სამოქალაქო სამართალწარმოებაში, რომელიც თავის მხრივ განიმარტება როგორც

³²² *მერებაშვილი ი.*, სასამართლოში საქმეთა განხილვისას მხარეთა შეჭიბრებითობისა და მოსამართლეთა აქტიურობის პრინციპების მოქმედება, თბილისი, 2009, 19.

სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული და გარანტირებული მხარეთა შესაძლებლობა თავისუფლად ისარგებლონ ან განკარგონ თავიანთი მატერიალური და საპროცესო უფლებები.³²³

5.4.1. სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებული პროცესუალური საკითხების ხარვეზული რეგულირების სამართლებრივი მონესრიგების აუცილებლობა და მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები აღნიშნული საკითხების განსაზღვრის პროცესში

მიმდინარე დროისათვის, სასამართლო მედიაციის წარმოებასთან დაკავშირებულ ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევად რჩება პროცესუალური საკითხების საკანონმდებლო დონეზე რეგულირების არარსებობა - მიუხედავად იმისა, რომ მედიაციის პროცესის ამგვარი დაყოფა შესაძლებელია პირობით ხასიათს ატარებდეს. კერძოდ ის გარემოება, რომ კანონმდებლობა, კერძოდ კი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ განსაზღვრავს მედიაციის ეტაპებს და მონაწილეთა მიერ სავალდებულოდ შესასრულებელ ქმედებებს თითოეული ეტაპის მახასიათებელების გათვალისწინებით.

სამეცნიერო კვლევებში განვითარებული მოსაზრებების შესაბამისად, ძირითადად გამოიყოფა საქმისწარმოების შემდეგი ეტაპები:

1. მედიაციის პროცესის წამოწყება;
2. მედიაციის წინარე კონფერენცია;
3. მხარეთა პოზიციების წინასწარი წარმოდგენა;
4. მედიაციის მთავარი სესია;

³²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე # ას-433-675-08.

5. მედიაციის დასკვნითი ნაწილი, რაც აგრეთვე მოიცავს შეთანხმების გაფორმების პროცედურას.

ნათელია, რომ მედიაციის თითოეული ეტაპი პროცესის განსაზღვრულ მიზანს ეხმიანება. ხოლო მიზნის ცვლილებასთან ერთად იცვლება შესაბამისი ეტაპიც. და მაინც რა უპირატესობა შეიძლება ჰქონდეს მედიაციის ეტაპების გამიჯვნას? შესაბამისი რეგულაციის არსებობის პირობებში, სასამართლო მედიაცია დაეწვემდებარება კონკრეტულ სტანდარტებს - განისაზღვრება პროცესის თითოეულ ეტაპზე მონაწილეთა მხრიდან განსახორციელებელი ქმედებები და გადასაწყვეტი საკითხები, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს წესრიგს, თავიდან იქნება აცილებული პროცესის არასათანადო განვითარება და მონაწილეთა მხრიდან შესაძლო არაადეკვატური ქცევა. პროცესუალური საკითხების განსაზღვრა კონკრეტულად სასამართლო მედიაციის პროცესში რელევანტურია იმდენად რამდენადაც, განსხვავებით ნებაყოფლობითი მედიაციისაგან, პროცესი შედარებით მეტი ფორმალურობით ხასიათდება (მით უფრო, თუ საქართველოს მასშტაბით დამკვიდრდება წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში შემოთავაზებული რეკომენდაცია, რომლის შესაბამისად მოსამართლეს მიენიჭება სასამართლო მედიაციის პროცესის წარმოების შესაძლებლობა).

სასამართლო მედიაციის პროცესუალურ საკითხებზე მსჯელობისას, საყურადღებოა ვადების საკითხიც. კერძოდ: სსსკ-ის მოქმედი რეგულაციის შესაბამისად, 187⁵ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სასამართლო მედიაციის ვადა შეადგენს ორმოცდახუთ დღეს. ამ ვადის განმავლობაში მედიატორმა მხარეებთან უნდა გამართოს არანაკლებ ორი შეხვედრისა. მხარეთა შეთანხმებით აღნიშნული ვადა შეიძლება გაგრძელდეს დამატებით ორმოცდახუთი დღით. რეგულირების არსებობის ფაქტი ცალსახად გამართლებულია - რეგლამენტაცია არაკეთილსინდისიერ მხარეს არ მისცემს

სასამართლო მედიაციის პროცესის სამართლიანი სასამართლო განხილვის თავიდან აცილების მიზნით გამოყენების შესაძლებლობას. თუმცა, პრაქტიკაში შესაძლებელია არსებობდეს შემთხვევები, როდესაც მხარეებს სურთ მორიგება, არსებობდეს პროცესის შედეგიანად დასრულების ყველა ობიექტური საფუძველი, თუმცა კონკრეტული გარემოების დადგომამდე/კონკრეტულ ვადამდე მათ არ ჰქონდეთ შესაძლებლობა, მორიგდნენ, რაც ცხადყოფს არსებული რეგულირების ხარვეზს. ამ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს, რა უფრო მნიშვნელოვანია: ის რომ ორმოცდახუთ დღეში გაირკვეს მხარეები მორიგდნენ თუ არა, თუ ორმოცდამეათე დღეს მხარეებმა მიაღწიონ შეთანხმებას. შესაბამისად, მოსამართლის თანხმობის შემთხვევაში, რომელიც ობიექტურად შეაფასებს ამის აუცილებლობის არსებობას, მხარეებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა საკუთარი ინიციატივით გააგრძელონ შეთანხმების მისაღწევად განსაზღვრული ვადა. მნიშვნელოვანია, რომ მხარეებისათვის ასეთი უფლების მინიჭებით მათი ნების ავტონომია გარკვეულ მნიშვნელობას იძენს სავალდებულო მედიაციის დროსაც.³²⁴

შესაბამისად, განსახილველ საკითხთან მიმართებაში გადაწყვეტა შემდეგი სახით ჩამოყალიბდება: მოსამართლეს უნდა გააჩნდეს უფლებამოსილება, ობიექტური წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში, გონივრულ ფარგლებში გაზარდოს სასამართლო მედიაციის წარმოების კანონმდებლობით გათვალისწინებული ვადა. ამასთან, აღნიშნული საკითხი განხილვას მხოლოდ ორივე მოდავე მხარის თანხმობის არსებობის შემთხვევაში უნდა დაეყვებოდებაროს.

³²⁴ *ჯერკვაძე გ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 64.

ე.ი მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები უნდა ითვალისწინებდეს შესაძლებლობას, ყოველი კონკრეტული საქმის ობიექტური მახასიათებლებიდან გამომდინარე განისაზღვროს სასამართლო მედიაციის ვადები. ამ შემთხვევაში, აუცილებლად მიიჩნევა შესაბამისი ცვლილებების საკანონმდებლო დონეზე ასახვა. თუმცა ბუნებრივია დაუშვებლად მიიჩნევა სასამართლო მედიაციის განუსაზღვრელი ან/და არაგონივრულად დიდი ვადით გაგრძელება - სასამართლოს ამგვარი უფლებამოსილება უნდა იყოს პირობადადებული; მოიაზრებდეს მხოლოდ შესაძლებლობას, მოსამართლემ სასამართლო მედიაციის პროცესის ვადები განსაზღვროს ინდივიდუალური მიდგომის საფუძველზე, ყოველი კონკრეტული საქმის ფაქტობრივ, ობიექტურ გარემოებებზე დაყრდნობით; კანონმდებლობით ასევე უნდა დაზუსტდეს, რომ ყოვლად დაუშვებლად მიიჩნევა სასამართლოს მხრიდან მინიჭებული უფლებამოსილებით სარგებლობა მხარეთა თანხმობის არარსებობის პირობებში.³²⁵

მითითებული საკითხების რეგლამენტაციის დასაბუთებულობას ადასტურებს სამართლის დოქტრინაში დამკვიდრებული მიდგომაც, რომელთა შესაბამისად, სამართლებრივი მონესრიგების სფეროში უნდა შედიოდეს ურთიერთობები, რომლებიც საზოგადოების წევრების ინდივიდუალური და ზოგადსოციალური ინტერესებით არიან განსაზღვრულნი,³²⁶ რამეთუ მითითებულ საკითხთან მიმართებაში აღნიშნული კრიტერიუმის დაკმაყოფილება უდავოა.

³²⁵ გურიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის გამოყენებასთან მიმართებაში, აურნალი სამართალი და მსოფლიო, 2017, 115.

³²⁶ ლობჯანიძე გ., სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 291.

5.4.2. მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები სასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში და მოსამართლე, როგორც მედიატორი

მიმდინარე დროისათვის საქართველოში არსებული რეგულირების შესაბამისად, მედიატორისათვის საქმის გადაცემის შესახებ განჩინება არ საჩივრდება.³²⁷ აღნიშნული უნდა შეფასდეს მართებულ პოზიციად და შინაარსობრივი თვალსაზრისით იგივე მიდგომა უნდა შენარჩუნდეს საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელების შემთხვევაშიც. თუმცა მითითებული რეგულაციის არსებობის პარალელურად აუცილებელია იმის გათვალისწინება, რომ სასამართლო/სავალდებულო მედიაციის დამკვიდრება და წარმატებული ფუნქციონირება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული მედიატორის პიროვნებაზე. შესაბამისად ცალსახაა, რომ სავალდებულო მედიაციის არსებობის პირობებში, მასთან დაკავშირებული პროცესუალური საკითხების რეგულირების პარალელურად, პრიორიტეტული უნდა იყოს მედიატორის შერჩევასთან დაკავშირებული საკითხები. ამასთან, მედიატორის პიროვნება განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სწორედ სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის წარმოების შემთხვევაში იძენს. ერთის მხრივ აღნიშნული გადაწყვეტის საფუძველია ის, რომ სავალდებულო მედიაციის დაწესებით სახელმწიფო იღებს პასუხისმგებლობას მოქალაქეთა წინაშე მათი მოთხოვნების დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით; ხოლო მეორეს მხრივ, იმ პირობებში როდესაც რესურსის ხარჯვა ხორციელდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, აუცილებლად მიიჩნევა მიღებული შედეგები ხასიათდებოდეს საუკეთესო სტანდარტით.

წინამდებარე კვლევის მეორე თავის ფარგლებში ერთმნიშვნელოვნად განისაზღვრა მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები მედიაციის პროცესში.

³²⁷ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 187¹ (2).

აღნიშნული არსებითად შეეხებოდა მედიატორის ცოდნას, კომპეტენციასა და პიროვნულ უნარებს. დადგინდა მის მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებებიც, რომელთა შორის მნიშვნელოვნად შეფასდა: მედიატორის მიერ პროცესის მონაწილე პირთა წრის განსაზღვრა; მხარეთათვის მედიაციის არსისა და მისი თანმდევი დადებითი შედეგების განმარტება; მხარეთათვის მედიაციის პროცესუალური საკითხების განმარტება; მხარეთათვის მედიაციის პროცესის მონაწილეთა როლის განმარტება; მედიატორთა სერტიფიცირება და პროვაიდერი კომპანიების ჩართულობა.

საკითხის მნიშვნელობის გათვალისწინებით დგინდება, რომ მედიატორისადმი წარდგენილ მოთხოვნებთან დაკავშირებული საკითხების რეგულირება დღესდღეობით გამოწვევად რჩება საქართველოს რეალობაშიც. შესაბამისად, აუცილებლად მიიჩნევა აღნიშნულის საკანონმდებლო დონეზე რეგლამენტაცია. რეგულირება უნდა იყოს კომპლექსური, საერთაშორისო სტანდარტებთან ჰარმონიზირებული და ამოწურავდეს მის პიროვნებასთან დაკავშირებულ ყველა რელევანტურ საკითხს. საკანონმდებლო დონეზე უნდა განისაზღვროს მათ მიმართ წარდგენილი მოთხოვნები, სამოქმედო პრინციპები, მათ მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები და ნორმების დარღვევის შემთხვევაში პასუხისმგებლობის საკითხი. ამრიგად, კანონმდებლობაში განსახორციელებელი ცვლილებების შესაბამისად უნდა დაფუძნდეს შემდეგი მიდგომები:

- მედიატორის შერჩევასას გასათვალისწინებელია მისი ცოდნა, სამართლებრივი კომპეტენცია. სამართლებრივი კომპეტენციის არარსებობის პირობებში მედიატორმა არ უნდა აიღოს პროცესის წარმართვის პასუხისმგებლობა. ასეთი გადაწყვეტის მიზანია ის, რომ

შეთანხმება, რომელიც მიიღწევა, სრულად უნდა შეესაბამებოდეს მოქმედ კანონმდებლობას.

▪ ცოდნაზე არანაკლებ მნიშვნელოვანად უნდა შეფასდეს მედიატორის ეთიკა, უნარები თუ თვისებები. ეთიკა ხომ არსობრივად განსაზღვრავს მედიაციას და თითოეული ფუნქციონირების პრინციპის დაცვა თითოეული საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში განაპირობებს მისი წარმატების ხარისხს.³²⁸

ამასთან, მაშინ როდესაც განიხილება ის, თუ ვინ შეიძლება იყოს მედიატორი, ხაზი უნდა გაესვას ზემოთ განხილულ - კანადის, აშშ-ს და სხვა სახელმწიფოთა პრაქტიკას, სადაც აღნიშნული საკითხების რეგულირება კომპლექსურობით ხასიათდება და მოქალაქეებს ეძლევათ შესაძლებლობა საქმისწარმოებისა და მედიატორის ტიპის მათთვის სასურველი ალტერნატივა შეარჩიონ. მათ შორის, სასამართლო მედიაციის წარმოება მოსამართლის მიერ.

შედარებითსამართლებრივი თვალსაზრისით, ერთ-ერთ სახელმწიფოდ, სადაც საკითხი კომპლექსური რეგულირებით ხასიათდება, უნდა გამოიყოს კორეის სახელმწიფო. აქ სასამართლო მედიაციის პროცესის წარმოების ოთხი ტიპი გამოიყოფა: პირველ შემთხვევაში საქმეს აწარმოებს ე.წ. მედიატორი მოსამართლე, რომელიც სპეციალიზირებულია კონკრეტულად მედიაციის პროცესში. მეორე ალტერნატივის შესაბამისად, მედიატორი მოსამართლე საქმეს განსახილველად საჭიროებისამებრ გადასცემს სასამართლო სისტემაში მუდმივად დასაქმებულ პირს - სასამართლო მედიატორს. აღსანიშნავია, რომ სასამართლო მედიატორების სისტემა აღნიშნულ სახელმწიფოში დაინერგა 2009 წელს, დავების მეტად სწრაფად და ეფექტიანად გადანაცვების მიზნით. ამასთან,

³²⁸ გურიელი ა., მედიატორისადმი დადგენილი მოთხოვნები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, ურნალი სამართალი და მსოფლიო, 2015, 126.

აღნიშნული პირის კვალიფიკაცია უნდა იყოს შესაბამისი სტანდარტის. მისთვის უფლებამოსილების მინიჭება ხორციელდება ე.წ. სასამართლოთა ადმინისტრაციის მიერ, ორი წლის ვადით. მუდმივი სასამართლო მედიატორი ამავდროულად არ შეიძლება წარმოადგენდეს პრაქტიკოს იურისტს. მესამე ალტერნატივის შესაბამისად, მედიატორ მოსამართლეს ეძლევა უფლებამოსილება, მხარეთა სურვილის შემთხვევაში საქმე განსახილველად გადასცეს მედიატორთა შემადგენლობას. მეტიც, იმ შემთხვევაში თუ აღნიშნულს მხარე მოითხოვს, საქმის კოლეგიალური განხილვა სავალდებულო ხასიათს ატარებს. შემადგენლობა როგორც წესი შედგება უფროსი მედიატორისაგან და ორი თანამედიატორისაგან. რაც შეეხება სასამართლო მედიაციის მეოთხე ალტერნატივას, აღნიშნულ შემთხვევაში პირველი ინსტანციის მოსამართლეს ექმნება შესაძლებლობა თავად უზრუნველყოს მედიაციის ჩატარება. მითითებულ შემთხვევაში, მას ენიჭება მედიატორი მოსამართლის იდენტური უფლებამოსილება.³²⁹

ნიშანდობლივია, რომ როგორც ამას ავსტრალიის სამართლის ასოციაციაც აღნიშნავს, (Australian law reform commisiion) სამართლებრივ სახელმწიფოში სასამართლო სისტემა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს დემოკრატიული წყობილების ფორმირების პროცესს.³³⁰ შესაბამისად, მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლების მართებული განსაზღვრა მედიაციის პროცესში ერთ-ერთ პრიორიტეტად მიიჩნევა. ამ სახელმწიფოში მოსამართლის როლმა არსებითი ცვლილება განიცადა ბოლო წლების განმავლობაში. როგორც თეორეტიკოსები და მოსამართლეები აღნიშნავენ, თანამედროვე მოსამართლე არ უნდა იყოს მეოცე საუკუნის მოსამართლის

³²⁹ *Park N.*, Court-Annexed Mediation in Korea, *Asia Pacific Law Review*, 2009, 155.

³³⁰ *Richler J.*, Court-based mediation in Canada, *Judges' Journal*, *Issue 3*, 2011, 14.

იდეენტური. კერძოდ: გარდა წმინდა სამართლებრივი საკითხებისა, უნდა იყოს გაცნობიერებული მენეჯერულ მართვაში, ინტერესდებოდეს პროცესის შედეგებით და გარკვეულ დონეზე მაინც იყოს ჩახედული ე.წ. „თერაპიულ იურისპუდენციაში“. ამავდროულად, აუცილებლად მიიჩნევა თანამედროვე მოსამართლე იყოს სპეციალიზირებული დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მეთოდებში.³³¹ ამის გათვალისწინებით, ავსტრალიაში, ისევე როგორც კანადასა და ბევრ ევროპულ სახელმწიფოში, განხორციელდა ფუნდამენტური ცვლილებები მოსამართლის როლთან დაკავშირებით და მოსამართლეთა ნაწილმა მოახდინა დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მეთოდების ინტეგრირება მოსამართლის ფუნქციებთან.³³²

შესაბამისად, ნაშრომის ფარგლებში განვითარებული შედარებითსამართლებრივი ანალიზი აგრეთვე იძლევა შემდეგი რეკომენდაციის შემუშავების შესაძლებლობას:

- საქართველოში მოსამართლეს უნდა გააჩნდეს შესაძლებლობა, საკუთარი ინიციატივისა და მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში, თავად წარმართოს სასამართლო მედიაციის პროცესი. ამასთან, იმ საკითხის გადაწყვეტა, თუ ვინ წარუძღვება სასამართლო მედიაციის პროცესს, თავად საქმის განმხილველი მოსამართლე, თუ ამისათვის სპეციალიზირებული მედიატორი, სრულად უნდა იყოს დამოკიდებული მხარეთა ნებასა და მოსამართლის გადაწყვეტილებაზე. აღნიშნულთან მიმართებაში მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში კანონმდებლობა არ უნდა

³³¹*Sourdin T.*, Five Reasons Why Judges Should Conduct Settlement Conferences Monash University Law Review, Issue 1, 2011, 145.

³³²*Sourdin T.*, Five Reasons Why Judges Should Conduct Settlement Conferences Monash University Law Review, Issue 1, 2011, 149.

ითვალისწინებოდა მოსამართლის უფლებამოსილების შეზღუდვას.³³³ აღნიშნულის პარალელურად სასამართლოს სისტემაში უწყვეტად უნდა ხდებოდა სასამართლო მედიატორთა ინსტიტუტის განვითარება, ხოლო მხარეთა მოთხოვნის შემთხვევაში, მედიაციის განხილვის შესაძლებლობა უნდა ჰქონოდა ერთზე მეტ სასამართლო მედიატორს.

ყოველივე ზემოთ მითითებული ერთმნიშვნელოვნად ადასტურებს მოსამართლეთა მიერ სასამართლო მედიაციის წარმართვის შესაძლო თანმდევ დადებით შედეგებს.

5.4.3. პროცესის მონაწილეთა ეთიკური ბოჭვის საკითხის განსაზღვრის მნიშვნელობა სასამართლო მედიაციის პროცესში და მოსამართლე, როგორც ეთიკური სტანდარტების მოთხოვნათა აღრესატი

წინამდებარე კვლევის მეორე თავის ფარგლებში განხილული სამართლებრივი აქტების ანალიზისა და ურთიერთშეჯერების შედეგად დადგინდა შემდეგი - საერთაშორისო სამართლებრივ სივრცეში აღიარებულ აქტთა უმრავლესობა გამოყოფს ეთიკურ ფასეულობებს, რომლებიც შეეხება მედიატორის კომპეტენციას, ნეიტრალურობას, თვითგამოხატვას, ხარისხს, კონფიდენციალურობას, მომსახურების რეკლამირებასა და ანაზღაურებას.³³⁴ ამას გარდა, სხვა ინსტიტუტების მსგავსად მედიაციის პროცესშიც ფუძემდებლურად შეფასდა სამართლიანობის უნივერსალური პრინციპი. აღნიშნული პრინციპების საკანონმდებლო დონეზე რეგლამენტაცია გამოიყო როგორც აუცილებლობა, რამაც უნდა უზრუნველყოს მედიაციის წარმატებული

³³³ გურიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის გამოყენებასთან მიმართებაში, უურნალი სამართალი და მსოფლიო, 2017, 114.

³³⁴ ცერცვაძე გ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი თბილისი, 2013, 145.

ფუნქციონირება ღავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებათა ერთიან სისტემაში. დადგინდა, რომ მიმდინარე დროისათვის საქართველოში მედიაციასთან დაკავშირებული პროცესუალური საკითხებისა და მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნების რეგლამენტაციასთან ერთად, გამონწვევად განიხილება სწორედ პროცესის მონაწილეთა ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენის საკითხი.

ხაზგასასმელია ზემოთ განვითარებული მოსაზრება მასზედაც, რომ ეთიკის რეგულირება პირდაპირ უკავშირდება შესაბამისი წესების აღსრულების უზრუნველყოფას. შესაბამისად, თუკი განისაზღვრება კონკრეტული რეგულაციები, აუცილებელია განისაზღვროს ადრესატთა მხრიდან მისი გაუთვალისწინებლობის შედეგებიც.

მითითებულის გათვალისწინებით, რელენატურია განისაზღვროს თუ ვინ შეიძლება იყოს ეთიკური სტანდარტებით ბოჭვის ადრესატი. ერთმნიშვნელოვანია, რომ ეთიკური ბოჭვის სტანდარტების დადგენა გულისხმობს როგორც მედიატორის, ასევე მხარეების, მათი წარმომადგენლებისა და მედიაციის პროვაიდერი ორგანიზაციების ეთიკური ბოჭვის ფარგლების განსაზღვრას. თუმცა, განსაკუთრებული აქტუალობის მქონედ უნდა შეფასდეს სასამართლო მედიაციის პროცესში სასამართლოს, მოსამართლეთა და სასამართლო მედიატორთა ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენა, რამეთუ აღნიშნულ შემთხვევაში განსხვავებით ნებაყოფლობითი მედიაციისაგან, რესურსების ხარჯვა თითოეული პროცესის მონაწილის სასარგებლოდ ხორციელდება სახელმწიფოს მიერ და ამასთან, სასამართლო მედიაციის თითოეულმა პროცესმა შესაძლებელია წვლილი შეიტანოს საზოგადოების წარმოდგენის ჩამოყალიბების პროცესში

სრულად სასამართლო სისტემის ავტორიტეტთან დაკავშირებით. ე.ი. მედიაციის პროცესში ეთიკური ბოჭვის სტანდარტების საკანონმდებლო დონეზე რეგლამენტაციას მეტად თვალსაჩინოს ხდის და არსებული ხარვეზული რეგულირების მოწესრიგების საჭიროებას უფრო გამოკვეთს მოსამართლისა და სასამართლო მედიატორის ქმედებების შესაბამისობის აუცილებლობა საერთაშორისოსამართლებრივ სივრცეში აღიარებულ მიდგომებთან, რამეთუ აღნიშნული თითოეული საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში განსაზღვრავს სახელმწიფო რესურსებით ნაწარმოებ საქმეთა წარმატების ხარისხს.

განსახილველ საკითხთან მიმართებაში ხაზგასასმელია, რომ 1991 წელს აშშ-ში დავების გადაწყვეტის ცენტრის, სასამართლოს ადმინისტრირების ინსტიტუტისა და 18-წევრიანი მრჩეველთა საბჭოს თანამშრომლობის ფარგლებში სავალდებულო მედიაციის განმახორციელებელი სასამართლოს ეთიკური ვალდებულების განმტკიცების მიზნით მიღებულ იქნა აშშ-ს ეროვნული სტანდარტები სასამართლო მედიაციის პროგრამებისათვის. კერძოდ, მითითებული აქტი³³⁵ შედგება 16 მუხლისაგან და აწესრიგებს შემდეგ საკითხებს: მოქალაქეთა წვდომის შესაძლებლობა მედიაციასთან (დადგენილია, რომ მედიაცია იმავე პრინციპით უნდა იყოს შემოთავაზებული სასამართლოში, როგორც სხვა სერვისები); სასამართლოთა პასუხისმგებლობა მედიაციის ხარისხთან დაკავშირებით (სასამართლო იხსნის ამგვარ პასუხისმგებლობას თუ სასამართლოს მიღმა პროგრამის ფარგლებში პირი მედიატორად აირჩიეს მხარეებმა სასამართლოს ჩართულობის გარეშე); სასამართლოს ვალდებულება უზრუნველყოს მოსამართლეები, სასამართლო პერსონალი და მოქალაქეები მედიაციასთან დაკავშირებული საკითხების თაობაზე; სასამართლოს მიერ

³³⁵ National Standards for Court-Connected Mediation Programs, Center for Dispute Settlement and Institute of Judicial Administration, 1992. მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016, 41.

მედიაციისათვის გადასაცემი საქმეების შერჩევის პრინციპი; სავალდებულო ჩართულობა მედიაციის პროცესში; მედიატორთა კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული საკითხები; მედიატორთა შერჩევა; მედიატორთა ეთიკური სტანდარტები; ადვოკატთა როლი მედიაციის პროცესში; კომუნიკაცია მედიატორსა და სასამართლოს შორის; სასამართლო მედიაციის პროგრამების დაფინანსებისა და მედიატორთა ანაზღაურების საკითხი; მედიაციის პროცესში მიღებული შეთანხმების აღსრულება; მედიატორის პასუხისმგებლობა; შეფასება;

რა თქმა უნდა, მედიაციის ყველაზე ძლიერი სპეციალისტებიც კი თანხმდებიან მასზედ, რომ მედიაციის ინსტიტუტი ვერ გადანყვეტს საზოგადოებაში არსებულ ყველა პრობლემას; მეტიც, ზოგიერთ შემთხვევაში მხარეთა მიერ გამოირიცხება შეთანხმების ნებისმიერი ფორმით მიღწევა, იქნება ეს მედიაციის პროცესში მიღებული კონსესუსი თუ სხვა.³³⁶ თუმცა, თითოეული ინსტიტუტის სახელმწიფო დონეზე განმტკიცება, რაც სასამართლო მედიაციასთან მიმართებაში საქართველოში განხორციელდა 2011 წელს, ქმნის მისი რეგულირების ანალიზის, კვლევისა და საერთაშორისო განვითარების ტენდენციებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფის აუცილებლობას. შესაბამისად, სხვა სახელმწიფოთა წარმატებული პრაქტიკის გათვალისწინებით, საქართველოში აუცილებლად მიიჩნევა შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი აქტის - მედიაციის ეთიკის კოდექსის მიღება, რომელიც განსაზღვრავს პროცესის მონაწილეთა ქცევის სტანდარტებს, სავალდებულოდ დასაცავ პრინციპებსა და თითოეული პრინციპის მოქმედების ფარგლებს. ე.ი. ამ თვალსაზრისით, საქართველოს საკანონმდებლო ბაზა საჭიროებს სრულყოფას და ჰარმონიზაციას დარგში დამკვიდრებულ თანამედროვე სტანდარტებთან.

³³⁶ *Rosenberg J. D.*, In defence of mediation, *Arizona Law Review*, Issue 3, 1991, 467.

ამასთან, მედიაციის ეთიკურ საფუძვლებთან დაკავშირებული საკითხები შემდეგი სახით უნდა განისაზღვროს:

- აუცილებელია საქართველოში ამოქმედდეს მედიაციის ეთიკის კოდექსი, რომელიც განსაზღვრავს პროცესის მონაწილეთა ქცევის საბაზისო სტანდარტებს. საქართველოში მოქმედი მოცემულობა, რაც გულისხმობს ამ ტიპის კოდექსის არარსებობას, ცალსახად არადაამაკმაყოფილებლად უნდა შეფასდეს.
- აუცილებელია მკაფიოდ განისაზღვროს მედიაციის ეთიკის კოდექსის ადრესატების ვინაობა. უნდა დადგინდეს, რომ სტანდარტების დადგენა გულისხმობს როგორც მედიატორის, ასევე მხარეების, მათი წარმომადგენლებისა და მედიაციის პროვაიდერი ორგანიზაციების ეთიკური ბოჭვის ფარგლების განსაზღვრას.
- ფუძემდებლური პრინციპების სახით უნდა გამოიყოს სამართლიანობა, მედიატორის კომპეტენცია, ნეიტრალურობა, თვითგამოხატვა, ხარისხი, კონფიდენციალურობა, მომსახურების რეკლამირება და ანაზღაურება.
- მედიაციის ეთიკის კოდექსისა და მითითებული რეგულაციების ამოქმედების შემთხვევაში, აუცილებელია განისაზღვროს ადრესატთა მხრიდან რეგულაციების გაუთვალისწინებლობის შედეგები; აღნიშნული მიდგომის არარსებობის შემთხვევაში, შესაძლებელია ეჭვქვეშ დადგეს რეგლამენტაციის არსებობის შედეგიანობა.³³⁷
- და რაც განსაკუთრებით აქტუალურია - მედიაციის ეთიკის კოდექსში განმტკიცებული საბაზისო პრინციპები უნდა გავრცელდეს სასამართლოზეც, სასამართლო მედიაციის წარმოების შემთხვევაში.

³³⁷ გურიელი ა., ეთიკური ბოჭვის ფარგლები სამოქალაქო სამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის პროცესში, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის შურნალი მაცნე, 2018, 104-105.

მათ შორის სასამართლო მედიატორისა და მოსამართლის მიმართ, მით უფრო თუ საქართველოს მასშტაბით დამკვიდრდება წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში შემოთავაზებული რეკომენდაცია, რომლის შესაბამისად მოსამართლეს მიენიჭება სასამართლო მედიაციის პროცესის წარმართვის შესაძლებლობა.

- მეტიც, მითითებული რეკომენდაციის გათვალისწინების შემთხვევაში, ე.ი. თუკი მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები მოიცავს სასამართლო მედიაციის წარმართვის შესაძლებლობას, აღნიშნულმა მოსამართლის ავტორიტეტული სტატუსის გათვალისწინებით შესაძლებელია თავისთავად უზრუნველყოს პროცესის სხვა მონაწილეთა მხრიდან ეთიკური ქცევა.

5.4.4. სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის პროგრამების იმპლემენტაციის აუცილებლობა სასამართლო სისტემაში და სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის განმახორციელებელ სუბიექტთა კოორდინაციის შესაძლებლობა ნებაყოფლობითი მედიაციის პროვაიდერ პირებთან

საკითხის კომპლექსური ანალიზი ცხადყოფს, რომ მედიაციას გააჩნია ხანგრძლივი ისტორია. ამასთან, მის განხორციელებას ადგილი აქვს სხვადასხვა საშუალებებისა თუ ბერკეტების გამოყენებით და მასში ჩართულნი არიან სხვადასხვა ინსტიტუციები.³³⁸

³³⁸ *Esplugues C.*, New developments in civil and commercial mediation, Volume 6, 2015, 5.

ამასთან, როგორც წინამდებარე ნაშრომის მეორე თავის ფარგლებში აღინიშნა - მედიაციის ნებაყოფლობითობის საკითხის იდეა ე.წ. „სურვილის ფაქტორში“ მდგომარეობს, რაც შეიძლება შეიზღუდოს სამედიაციო ცენტრისადმი მიმართვის თვალსაზრისით, მაგრამ ყოველთვის დაცული უნდა იყოს თვით მედიაციის პროცესში გადანყვეტილების მიღების საკითხთან მიმართებით. რამდენადაც მედიაციის პროცესში მესამე ნეიტრალური პირის შეთავაზება არ არის მხოჭავი, ერთი მხრივ მასზე უარის თქმის უფლება, ხოლო მეორე მხრივ, მხარეებისათვის მედიაციის პროცესში გადანყვეტილების ნებაყოფლობით მიღების უფლება სავალდებულოდ დასაცავია.³³⁹

ე.ი. კრიტიკოსთა მოსაზრება, რომლის შესაბამისად სავალდებულო/სასამართლო მედიაციის არსებობა შესაძლებელია ქმნიდეს მედიაციის ფუძემდებლური პრინციპის - მხარეთა თვითგამორკვევის უფლების შეზღუდვასთან დაკავშირებულ რისკებს, არის დაუსაბუთებელი. მართლაც, მხარეებს ყოველთვის უნდა გააჩნდეთ უფლებამოსილება, უპირობო უარი განაცხადონ მორიგებზე, მორიგების კონკრეტულ პირობებზე, თუმცა მათ ყოველთვის არ უნდა გააჩნდეთ უფლება უარი განაცხადონ მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ სავალდებულო მედიაციის პროცესში, სახელმწიფოს უკავია „დომინანტი პოზიცია“ უდავოა ისიც, რომ სწორი სამართლებრივი რეგულირების არსებობისა და პროცესის მართებული ფორმით წარმართვის შემთხვევაში, სავალდებულო მედიაციის არსებობა ვერ მოახდენს გავლენას მხარეთა მიერ სადავო საკითხის ირგვლივ მიღებულ გადანყვეტილებაზე.³⁴⁰

³³⁹ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 20.

³⁴⁰ *Glen N.*, The principles of mediation, Journal of Eastern European Law, 2016, 78.

შესაბამისად ღვინდება, რომ ვინაიდან დავის გადაწყვეტის სხვა ინსტიტუტებთან ერთად მედიაციის წარმატებული ფუნქციონირება საჯარო ინტერესის ერთგვარი გამოხატულებაა, ნებისმიერ შემთხვევაში, ორივე ტიპის - სავალდებულო/სასამართლო თუ ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმატებულმა ფუნქციონირებამ ცალ-ცალკე და ერთობლივად, უნდა უზრუნველყოს სამართლებრივი და სოციალური სტაბილურობა, სახელმწიფოს მასშტაბით დაამკვიდროს დავების დიალოგით დასრულების მაღალი სტანდარტი.

ამასთან, ნებისმიერი სამართლებრივი სისტემის და მათ შორის ქართული სამოქალაქო სამართლის უმთავრესი ამოცანაა სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებული საკითხების მოწესრიგება არა მხოლოდ საკანონმდებლო, არამედ პრაქტიკულ დონეზე, რაც გამოიხატება შესაბამისი სტანდარტების მედიაციის პროგრამების იმპლემენტაციით და რაც უზრუნველყოფს სისტემის სრულყოფილ ფორმირებას. რამეთუ, როგორც ეს შედარებითსამართლებრივმა კვლევამ ცხადყო, მონინავე სამართლებრივი კულტურის მქონე სამართლებრივი სისტემები საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფის პარალელურად სულ უფრო ესწრაფვიან აღნიშნულის უზრუნველყოფას. შესაბამისად, უნიფიცირებული სამართლის, უცხოური სამართლებრივ სისტემებში დამკვიდრებული რეგულირების და განხორციელებული პროექტების არსის მახასიათებლების გათვალისწინებით, ქმედით მექანიზმად შეფასდება ეტაპობრივად, საქართველოს მასშტაბით მოქმედ სასამართლოებში, მათ შორის სააპელაციო და საკასაციო ინსტანციებში სასამართლო მედიაციის პროგრამების დანერგვა, რაც ერთმნიშვნელოვნად ხელს შეუწყობს ინსტიტუტის სრულყოფას, დავის გადაწყვეტის მშვიდობიანი ფორმების გამოყენებას, რათა მხარეებმა გართულებული ურთიერთობები თუ შეუსრულებელი ვალდებულებები აქციონ სარგებლიანობის მიღების წყაროდ.

მითითებული ხასიათის მიდგომები ხომ მოწინავე სამართლებრივი განვითარების მქონე სახელმწიფოებში სწორედ მოქალაქეთათვის საუკეთესო სერვისების შეთავაზების მოტივაციის საფუძველზე აღმოცენდა და მათი წარმატებული იმპლემენტაცია სწორედ აღნიშნული პრინციპის განხორციელებას დაეფუძნა.

აღნიშნულის პარალელურად, ერთგვარ გამოწვევად უნდა შეფასდეს იმ ალტერნატიული აქტივობების განსაზღვრა, რომელთა განხორციელებაც შესაძლებლად მიიჩნევა სამოქალაქო სექტორის მიერ, საზოგადოებაში „მშვიდობის“ დამკვიდრების მიზნით.³⁴¹ საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფისა და სასამართლო მედიაციის პროგრამების ამოქმედების საჭიროების დადასტურების შემდეგ, ამ თვალსაზრისით იკვეთება შემდეგი საკითხის განხილვის შესაძლებლობა - სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობით მედიაციასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის სრულყოფისა და იმ გამოწვევების გამკლავების შემთხვევაში, რაც აგრეთვე განხილული იქნა წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში, ხომ არ იქნება შესაძლებელი სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობითი მედიაციის გადაკვეთის წერტილის დადგენა იმ მიზნით, რომ შესაძლებელი გახდეს მოქალაქეთათვის დავის გადაწყვეტის კიდევ ერთი შესაძლო, მოდიფიცირებული ფორმის შეთავაზება.

მართლაც, რამდენადაც წინამდებარე კვლევის ფარგლებში ნაწარმოები შედარებითსამართლებრივი ანალიზი ცხადყოფს, ასეთი შეიძლება არსებობდეს და ის შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს შემდეგი სახით: თუკი სასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში გამოვლინდება, რომ კონკრეტულ განსახილველ შემთხვევაში პროცესის ეფექტიანობას გაზრდიდა არა

³⁴¹ *Fritz J.*, *Moving toward a just peace*, Ohio, 2014, 286.

სასამართლო, არამედ ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოება რომელიმე პროვაიდერი ორგანიზაციის (კერძო სამართლის იურიდიული პირის) მიერ, დასაშვები უნდა იყოს საქმისმწარმოებელი მოსამართლის მიერ მითითებული დავის მხარეთა მიერ შერჩეულ, შესაბამისი სერვისის პროვაიდერ ორგანიზაციაში/მედიატორთან გადამისამართება, უკვე ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების მიზნით. რელევანტურია აღინიშნოს, რომ მითითებული მიდგომის განხორციელების შემთხვევაში, შესაძლებელი გახდება რიგი დადებითი შედეგების მიღწევა. ერთის მხრივ, კერძო სამართლის იურიდიული პირები წვლილს შეიტანენ სახელმწიფოს მასშტაბით დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში; ხოლო მეორეს მხრივ, სასამართლოს მიერ ინდივიდუალური დავების მათთან, როგორც კერძო სამართლის პირებთან გადამისამართების შემთხვევაში, მათ გაუჩნდებათ განხორციელებული საქმიანობის პროპორციულად, დადგენილი წესით შემოსავლის მიღების შესაძლებლობა.

აქვე მედიაციის პროვაიდერ ორგანიზაციებზე მსჯელობისას, მისი მნიშვნელობის გათვალისწინებით ხაზგასასმელია ADR სტანდარტების დამდგენი აქტი (A Draft of Principles of ADR Provider Organizations, CRP-Georgetown Commission on Ethics and Standards in ADR)³⁴², რომელიც ვრცელდება მედიაციის როგორც საჯარო ასევე კერძო პროვაიდერების მიმართ და განსაზღვრავს მათ სამოქმედო არსებით პრინციპებს.

ბუნებრივია, შემოთავაზებული რეგულაცია არ შეიძლება შეესაბამებოდეს ყველა შემთხვევას და მისი გამოყენება ეფექტიანად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, თუკი მხარეები მოლაპარაკების კონკრეტულ ეტაპზე ჩათვლიან, რომ

³⁴²A Draft of Principles of ADR Provider Organizations, CRP-Georgetown Commission on Ethics and Standards in ADR, 1999, 2000-2002.

სასამართლოს ფორმალური გარემო შესაძლებელია დამაბრკოლებელი აღმოჩნდეს შეთანხმების მიღწევის პროცესში.

ამასთან, უნდა დადგინდეს ამგვარი მიდგომის განხორციელების წინაპირობები, რომელთაგან თუნდაც ერთ-ერთის არარსებობა გამოირიცხავს მისი გამოყენების შესაძლებლობას. კერძოდ: ერთის მხრივ, მითითებულ ინიციატივას უნდა ემხრობოდეს დავის მონაწილე ორივე მხარე; ხოლო მეორეს მხრივ, აღნიშნულის განხორციელებისათვის აუცილებლად მიიჩნევა საქმის განმხილველი მოსამართლის თანხმობა, რომელიც გადაწყვეტილებას მიიღებს დავის სპეციფიკისა და მხარეთა დამოკიდებულების ობიექტური შეფასების საფუძველზე საკითხის მიმართ.

მითითებული რეგულირება მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მოსამართლის როლისა და უფლებამოსილებების ფარგლების გაფართოებას სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში.

ცალკე ანალიზს ექვემდებარება ის გარემოება, რომ გარდა მითითებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა, შესაბამისი პროგრამებისა და ნოვაციური მეთოდების სისტემური ერთობლიობისა, მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის აუცილებელ წინაპირობად მიიჩნევა მოქალაქეთა ცნობიერების ამაღლება, რათა თითოეულმა მოქალაქემ შეძლოს იმ შესაძლებლობების ეფექტიანი გამოყენება, რომელსაც მათ სახელმწიფო მითითებული საშუალებებით (საკანონმდებლო ბაზის ფორმირებითა და პროგრამების დანერგვით) შესთავაზებს. აღნიშნული შესაძლებელია მოიცავდეს სასამართლოთა ორგანიზებით და მოსამართლეთა მონაწილეობით მრგვალი მაგიდების მონწყობას, სემინარების ჩატარებას, გასვლით შეხვედრებს.

მითითებული რეკომენდაციების გათვალისწინების შემთხვევაში ხელი შეეწყობა მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესს; გამოირიცხება სასამართლო

რესურსის მიზანმიმართავი ხარჯვა; ადგილი ექნება მოქალაქეთა საუკეთესო ინტერესების განხორციელების შესაძლებლობების ჩამოყალიბებას ნოვაციური მსოფმხედველობის დანერგვისა და სამართლის მოდერნიზებული ინსტიტუტების კვლევის საფუძველზე.

სახელმწიფოს მასშტაბით მედიაცია განისაზღვრება როგორც სამოქალაქო სამართლის სისტემის ინტეგრალური, განუყოფელი ნაწილი, ისევე როგორც ეს განხორციელდა სხვა წარმატებულ სახელმწიფოთა, მაგალითად ავსტრალიის მასშტაბით.³⁴³

5.4.5. ადვოკატის როლთან დაკავშირებული საკითხების რეგულირების საჭიროება მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში და მოსამართლე, როგორც ამ მოთხოვნათა შესრულების გარანტი

სახელმწიფო თავის საკანონმდებლო პოლიტიკას ახორციელებს საზოგადოების მოთხოვნილების შესწავლისა და საზოგადოებრივი განვითარების ტენდენციის შემცნების საფუძველზე. კანონის შექმნის ან სხვა ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტის ძირითადი იმპულსია მნიშვნელოვანი პრობლემის გადაჭრა, მწვავე სოციალური მდგომარება, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოების უმეტესი ნაწილისა და მთელი სახელმწიფოსათვის. კანონმდებლის ტექნიკა იმაში გამოიხატება რომ საზოგადოებამ დროულად და ზუსტად, ადეკვატური სამართლებრივი საშუალებებით მოახდინოს რეაგირება საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე.³⁴⁴

³⁴³ *Wolski B.*, On mediation, legal representatives and advocates, UNSW Law journal, 2015, 5.

³⁴⁴ *ლობუანიძე გ.*, სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2017, 331.

როგორც წინამდებარე ნაშრომის მეორე თავის ფარგლებშიც განისაზღვრა, მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის კვალდაკვალ, მათ შორის აქტუალური ხდება შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე აღნიშნულ პროცესში ადვოკატთა წარმომადგენლობასთან დაკავშირებული საკითხების საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგება. რამდენადაც დადგინდა, თანამედროვე იურიდიულ დოქტრინაში გავითარებული მოსაზრებების შესაბამისად, სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში ადვოკატის მიმართ გავრცელდება როგორც ძირითადი პროფესიული ეთიკის ნორმები, აგრეთვე ქცევის ის სტანდარტები, რომელთა დაცვის აუცილებლობაც უშუალოდ მედიაციის პროცესში ვლინდება. კერძოდ, სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, ადვოკატთა მიერ სავალდებულოდ წარდგენილმა მოთხოვნებმა მოიცვა: პიროვნული უნარების განვითარების მაღალი სტანდარტის არსებობა, მედიაციის ფუძემდებლურ პრინციპებზე დაყრდნობით შესაბამისი სამოქმედო სტრატეგიის/ტაქტიკის განსაზღვრის შესაძლებლობების არსებობა; უნარი მოამზადოს საქმე; უნარი უზრუნველყოს კლიენტის მომზადება;

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოში შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი აქტის - მედიაციის შესახებ კანონის მიღების შემთხვევაში, რომელიც განსაზღვრავს ინსტიტუტის მომწესრიგებელ ფუძემდებლურ საკითხებს, მიზანშეწონილად მიიჩნევა მათ შორის მითითებულ მოთხოვნათა დადგენა ადვოკატთა მიმართ, რომელთაც სავალდებულო ხასიათი უშუალოდ მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში მიენიჭებათ. ე.ი. ამ თვალსაზრისით საქართველოს საკანონმდებლო ბაზა საჭიროებს სრულყოფას და ჰარმონიზაციას დარგში დამკვიდრებულ თანამედროვე სტანდარტებთან.

ხაზგასასმელია, რომ წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში შემოთავაზებული რეკომენდაციის გათვალისწინება და რეგლამენტაცია საკანონდებლო დონეზე, რომლის შესაბამისად მოსამართლეს მიენიჭება სასამართლო მედიაციის პროცესის წარმართვის შესაძლებლობა, თავის მხრივ შეამცირებს წარმომადგენელთა მიერ მითითებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის რისკებს, რამეთუ მოსამართლის მონაწილეობა პროცესში ყოვეთვის ატარებს ავტორიტეტულ ხასიათს. როგორც აღინიშნა - ეს არ ხდება იმიტომ, რომ მოსამართლე არის უფრო ჭკვიანი ვიდრე სხვა პირები, თუმცა არის მოსამართლის პროფესიაში რალაც ისეთი რაც ქმნის სანდოობისა და ქმედების მაღალ სტანდარტებს.³⁴⁵

აღნიშნულის აუცილებლობას ადასტურებს ის გარემოებაც, რომ საერთაშორისოდ აღიარებული მიდგომების შესაბამისად, კლიენტთა მოქმედებებს მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს სწორედ ადვოკატთა დამოკიდებულება. აღნიშნული არ შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც მარტივი პროცესი, თუმცა მისი სწორი წარმართვის შემთხვევაში, შესაძლებელია უზრუნველყოფილი იქნეს საუკეთესო ცვლილებები.³⁴⁶

6. დასკვნა

სამოქალაქოსამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის პროცესში მოსამართლის როლთან და მის უფლებამოსილებებთან

³⁴⁵ *Miller S.*, Judicial Mediation: Two Judge's Philosophies, *Litigation* 38 Litig, 2012, 33.

³⁴⁶ *Kovach K.*, lawyer ethics in mediation: Time for a requirement of good faith, *Dispute resolution magazine*, 1997, 13.

დაკავშირებული მოქნილი სამართლებრივი მექანიზმების არსებობა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მედიაციის ფუძემდებლური პრინციპებისა და არსობრივი მახასიათებლების განხორციელების შესაძლებლობებს. ამასთან, იგი სამართლის სუბიექტთა ინტერესების დაკმაყოფილებისა და დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების მდგრადი განვითარების წინაპირობაა. მითითებული თვალსაზრისით ჯეროვანი საკანონმდებლო რეგულაციების არსებობის პირობებში, შესაძლებელია მიღწეულ იქნეს იმ მიზნების განხორციელება, რაც დასაწყისშივე საფუძვლად დაედო მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესს. შესაბამისად, საქართველოში არასრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზის არსებობის პირობებში, მათ შორის მოსამართლის უფლებამოსილებების ფარგლებთან დაკავშირებული საკითხები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის პროცესში გადასინჯვასა და ანალიზს ექვემდებარება.

მოსამართლის როლის მეცნიერული ანალიზი სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში უნდა ეფუძნებოდეს როგორც საერთაშორისოსამართლებრივი ინსტრუმენტების კვლევას, აგრეთვე მედიაციის ინსტიტუტის სპეციფიკის გათვალისწინებით, მისი არსებითი მახასიათებლების განსაზღვრას, რამეთუ მედიაციის როგორც ინსტიტუტის ფუძემდებლური მახასიათებლების კვლევის გარეშე შეუძლებლად ჩაითვლებოდა მოსამართლის როლის შეფასება აღნიშნულ პროცესში. შესაბამისად შესავლის შემდგომ, წინამდებარე ნაშრომის მეორე თავის ფარგლებში, განისაზღვრა აღნიშნული საკითხი. მათ შორის, ჩამოყალიბდა მედიაციის ცნება და მისი ძირითადი ნიშნები. დადგინდა მედიაციის ურთიერთმიმართება დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან - სასამართლოსა და არბიტრაჟთან. ყურადღება გამახვილდა მედიაციის ორი ძირითადი ტიპის -

სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობითი მედიაციის გამიჯვნის თვალსაზრისითაც, რომლებიც მნიშვნელოვნად უახლოვდებიან ერთმანეთს რიგი ფუძემდებლური სახელმძღვანელო პრინციპებით, მაგრამ განსხვავდებიან როგორც არსობრივი და პროცესუალური თვალსაზრისით, აგრეთვე თანამდევნი სამართლებრივი შედეგებით. ნაშრომში განვითარებული მსჯელობის საფუძველზე, მედიაცია აგრეთვე შეფასდა როგორც ეთიკურ ფასეულობებზე დაფუძნებული პროცესი. ამავე დროს, ვინაიდან მედიაცია ინტერდისციპლინურ სფეროსთან დაკავშირებული კატეგორიაა, განისაზღვრა, რომ რომელიმე მომიჯნავე პროფესიული ეთიკის სტანდარტების ავტომატური გავრცელება მასზე, არ იქნება გამართლებული. შესაბამისად, ნაშრომის შესავალშივე გათვალისწინებული მიზნების შესაბამისად, აღინიშნა მისი წარმოებისას სახელმძღვანელო პრინციპთა ნუსხა, რაც არამხოლოდ თეორიული მნიშვნელობის მატარებელია, არამედ პროცესის მონაწილეთა ინტერესების განხორციელებისა და დაცვის ქმედით საშუალებად განიხილება.

ამავე თავის ფარგლებში შედარებითსამართლებრივი მეთოდის საფუძველზე განხორციელდა მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნების კვლევა მედიაციის პროცესში, რომელთა შესაბამისობის მიღწევაც საერთაშორისო განვითარების ტენდენციებთან და საუკეთესო სტანდარტებთან პროცესის ფუძემდებლური პრინციპების განხორციელების ერთ-ერთ ინსტრუმენტად დასახელდა.

ამასთან, მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში, მაშინ როდესაც სამართალი სულ უფრო უნიფიკაციისაკენ მიემართება, შეუძლებლად ჩაითვალა მედიაციის, როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტის შესწავლა მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის ანალიზის საფუძველზე. ამის გათვალისწინებით, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში განსაკუთრებული

მნიშვნელობა მიენიჭა შედარებითსამართლებრივ მეცნიერულ მეთოდს. ქართული სამართალი განისაზღვრა როგორც მსოფლიო სამართლებრივი სივრცის უნიფიკაციის ერთიანი პროცესის ინტეგრალური ნაწილი. გაანალიზდა აშშ-ს, კანადისა და სხვა სახელმწიფოთა თეორიული თუ პრაქტიკული გამოცდილება, თითოეულ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული კონსეფციები.

ნაშრომის მეხუთე თავის ფარგლებში ყურადღება გამახვილდა იმ ძირითად გამოწვევებზე, რომელიც ამ დროისათვის საქართველოში არსებობს სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტთან მიმართებაში. საკითხებზე, რომელთა სრულყოფილი რეგულირების შესაძლებლობა დამოკიდებულია სახელმწიფო პოლიტიკაზე. ხოლო შესაბამისი ნების არსებობის შემთხვევაში, აუცილებლად მიიჩნევა საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელება. ამასთან, წინამდებარე კვლევის მიზნების გათვალისწინებით, უპირატესი ყურადღება გამახვილდა მოსამართლის როლსა და უფლებამოსილების ფარგლებზე, რამეთუ მითითებული საკითხის მართებული რეგულირება ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრავს თითოეული გამოწვევის დაძლევის წარმატების ხარისხს. მსჯელობა დაეფუძნა მოსამართლის როლის გააქტიურების ხელშეწყობის პრინციპს, რაც განსახილველი თვალსაზრისით უზრუნველყოფს შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის საერთაშორისოსამართლებრივი სისტემების ფუნდამენტურ სტანდარტებთან ჰარმონიზაციის პროცესს.

ცალსახად განისაზღვრა, რომ სამართლის მზარდი უნიფიკაციის პროცესის კვალდაკვალ რელევანტურია ნაციონალური კანონმდებლობის სრულყოფა მედიაციის, როგორც სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების შედეგად ლეგიტიმირებული ინსტიტუტის მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის დახვეწის თვალსაზრისით. ამასთან, ვინაიდან საქართველოს

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მარეგულირებელი ნორმები საკითხის ფრაგმენტული მონესრიგებით ხასიათდება და არსებული რეალობა პრაქტიკულად უგულებელყოფს მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპების განხორციელების შესაძლებლობას, საჭიროდ იქნა მიჩნეული არა ეპიზოდური, არამედ საფუძვლიანი საკანონმდებლო ცვლილებების შეთავაზება. ერთის მხრივ, ცვლილებების განხორციელება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში, ხოლო მეორეს მხრივ დამოუკიდებელი აქტების - მედიაციის შესახებ კანონისა და მედიაციის ეთიკის კოდექსის შემუშავება. აღნიშნული მოიაზრებს ქართული სამართლის ინსტიტუტის დასაბუთებულ დაახლოებას და მისი შესაბამისობის უზრუნველყოფას წამყვან, დემოკრატიულ ღირებულებებზე ორიენტირებულ სამართლებრივი სისტემების სტანდარტებთან.

როგორც აღინიშნა, წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში განხორციელებული მეცნიერული კვლევა გლობალურ ანალიზზეა ორიენტირებული, რა შემთხვევაშიც დასკვნები მიღებული იქნა სამართლებრივ სისტემაში დამკვიდრებული ანალოგიური ინსტიტუტების განხილვის გზით. აღსანიშნავია ისიც, რომ განსახილველ საკითხთან მიმართებაში მსოფლიოს მასშტაბით მიმდინარე ტენდენციებმა და უნიფიკაციის პროცესმა მიდგომათა შორის განსხვავებულობა მნიშვნელოვნად შეამცირა, წინააღმდეგობები აღმოფხვრა და სამართლებრივი რეგულირების სტანდარტები რიგ სახელმწიფოებში ერთმანეთთან დაახლოვა. შესაბამისად, შეთავაზებული რეგულირება ეხმიანება საერთაშორისო სამართლებრივ სივრცეში დამკვიდრებულ მიდგომებს. ამასთან, ვინაიდან საქართველოს ისტორიაში მორიგებისა და მედიაციის ინსტიტუტის არსებობის ერთგვარი გამოცდილება არსებობს, დროთა განმავლობაში მისი საკანონმდებლო დონეზე

სრულყოფილი რეგულირება და დამკვიდრება ქართულ პრაქტიკაში კრიტიკის მიუხედავად ერთგვარ კანონზომიერებად უნდა შეფასდეს.

როგორც წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებშიც არაერთხელ აღინიშნა, აშშ-შიც არაერთ ავტორსა თუ მკვლევარს გაუხდია სავალდებულო მედიაციის საკითხი სადავოდ და სასამართლომდევ მისულა დავა ამ საკითხთან დაკავშირებით, თუმცა აშშ-ის მართლმსაჯულების პოლიტიკის შემმუშავებელ პირთა დამოკიდებულება სავალდებულო მედიაციის მიმართ მეტწილად უცვლელი დარჩა. მეტიც, მაგალითად კალიფორნიის შტატის სასამართლოების მოდელი გარკვეული კატეგორიების დავებთან დაკავშირებით ითვალისწინებს მედიაციისადმი ავტომატურ, სავალდებულო მიმართვას. ამასთან, სავალდებულო მედიაცია მოქმედებს არათუ პირველი ინსტანციის, არამედ ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებშიც.³⁴⁷

ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო მედიაციის საკანონმდებლო მონესრიგებისა და პრაქტიკის ანალიზი ქართულ სამართალში ავლენს არაერთ მნიშვნელოვან ხარვეზს როგორც შინაარსობრივი/მატერიალური, ისე პროცესუალური თვალსაზრისით. თუმცა რამდენადაც აღინიშნა, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში უპირატესი მნიშვნელობა მიენიჭა მოსამართლის როლისა და უფლებამოსილების ფარგლების მართებული რეგულირების საკითხს, მასთან დაკავშირებული კონცეფციების სამართლებრივი მახასიათებლების მონესრიგებასა და შესაბამისობის უზრუნველყოფას საერთაშორისოსამართლებრივი სისტემების უნიფიცირებულ მიდგომებთან,

³⁴⁷ *De Palo G., D'Urso L., Trevor M., Branon b., Canessa R., Cawyer B., Florence R., "Rebooting" the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU, Directorate General for Internal Policies, European Parliament's Committee on Legal Affairs, Brussels, 2014, 162.* მითითებულია: *ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016, 154.*

რამეთუ მითითებული საკითხის გადანყვეტა თავის მხრივ მნიშვნელოვნად უზრუნველყოფს თითოეული დასახელებული გამოწვევის დაძლევას. მოსამართლის როლის გააქტიურებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი წინაპირობებისა და თანამდევნი შედეგების ინტერპრეტაცია შესაძლებელი გახდა მათ შორის უცხოური სამართლებრივი სისტემებით განსაზღვრული კონცეფციების სამართლებრივი ბუნების მოშველიებითა და საუკეთესო პრაქტიკის განზოგადების საფუძველზე. შედეგად, მიღებული რეკომენდაციები შესაძლებელია შემდეგი სახით განისაზღვროს:

მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები უნდა ითვალისწინებდეს შესაძლებლობას, ყოველი კონკრეტული საქმის ობიექტური მახასიათებლებიდან გამომდინარე დადგინდეს სასამართლო მედიაციის ვადები. ამ თვალსაზრისით, აუცილებლად მიიჩნევა შესაბამისი ცვლილებების კანონმდებლობაში ასახვა. თუმცა დაუშვებლად უნდა იქნეს მიჩნეული მედიაციის განუსაზღვრელი ან/და არაგონივრულად ხანგრძლივი ვადით გაგრძლება - სასამართლოს ამგვარი უფლებამოსილება უნდა მოიაზრებდეს შესაძლებლობას, მოსამართლემ სასამართლო მედიაციის პროცესის ვადები განსაზღვროს ინდივიდუალური მიდგომის საფუძველზე, ყოველი კონკრეტული საქმის ფაქტობრივ, ობიექტურ გარემოებებზე დაყრდნობით; კანონმდებლობის შესაბამისად ასევე უნდა დაზუსტდეს მითითებული თვალსაზრისით მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები. კერძოდ, დაუშვებლად უნდა იქნეს მიჩნეული სასამართლოს მხრიდან, მინიჭებული უფლებამოსილებით სარგებლობა მხარეთა თანხმობის არარსებობის პირობებში.

საქართველოს რეალობაში სამართლის მითითებულ დარგში რეგულირების არარსებობის გათვალისწინებით, აგრეთვე აუცილებლად მიიჩნევა მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნების საკანონდებლო დონეზე

განსაზღვრა. კერძოდ, რეგულირებას უნდა დაექვემდებაროს მათი სამოქმედო პრინციპები, მათ მიერ სავალდებულოდ განსახორციელებელი ქმედებები და ნორმათა დარღვევის შემთხვევაში პასუხისმგებლობის საკითხი. ამრიგად, საკანონმდებლო დონეზე განსახორციელებელი ცვლილებების შესაბამისად მითითებული თვალსაზრისით უნდა დაფუძნდეს შემდეგი მიდგომები:

- სავალდებულო/სასამართლო თუ ნებაყოფლობითი მედიაციის პროცესში, მედიატორის შერჩევისას გასათვალისწინებელ ერთ-ერთ კრიტერიუმად განხილული უნდა იქნეს მისი ცოდნა და სამართლებრივი კომპეტენცია. აღნიშნული კრიტერიუმის დაუკმაყოფილებლობა მედიატორის მხრიდან უნდა გამოირიცხავდეს პროცესის წარმართვის პასუხისმგებლობის აღების შესაძლებლობას. ასეთი გადაწყვეტის მიზანია ის, რომ შეთანხმება, რომელიც მიიღწევა, სრულად უნდა შეესაბამებოდეს მოქმედ კანონმდებლობას, უნდა გამოირიცხოს სამართლის ნორმების გაუთვალისწინებლობასთან დაკავშირებული რისკები და მითითებული საფრთხის თანმდევი რიგი უარყოფითი შედეგები.
- ცოდნაზე არანაკლებ მნიშვნელოვანად უნდა შეფასდეს მედიატორის პროფესიული ეთიკა, უნარები და პიროვნული მახასიათებლები. ეთიკა ხომ არსობრივად განსაზღვრავს მედიაციას და თითოეული ფუქციონალური პრინციპის სრულყოფილი განხორციელება თითოეული საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში განაპირობებს ინსტიტუტის საერთო წარმატების ხარისხს.
- საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში განსახორციელებელი ცვლილებების შესაბამისად, მოსამართლეს უნდა მიენიჭოს შესაძლებლობა, საკუთარი ინიციატივისა და მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში, თავად წარმართოს სასამართლო მედიაციის

პროცესი, შეითავსოს მედიატორის უფლებამოსილება. შესაბამისად, იმ საკითხის გადაწყვეტა, თუ ვინ წარუძღვება სასამართლო მედიაციის პროცესს, საქმის განმხილველი მოსამართლე თუ ამისათვის სპეციალიზირებული მედიატორი, სრულად უნდა იყოს დამოკიდებული მხარეთა ნებასა და მოსამართლის გადაწყვეტილებაზე. აღნიშნულთან მიმართებაში მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში კანონმდებლობა არ უნდა ითვალისწინებდეს მოსამართლის როლისა და უფლებამოსილების შეზღუდვას, მით უფრო იმ პირობებში, რომ აღნიშნულ შემთხვევაში გამოირიცხება მედიატორის კვალიფიკაციის შეუსაბამობასა და სამართლებრივი ცოდნის არარსებობასთან დაკავშირებული რისკები. აღნიშნულის პარალელურად სასამართლოს სისტემაში უწყვეტად უნდა მიმდინარეობდეს სასამართლო მედიატორთა ინსტიტუტის განვითარება, ხოლო მხარეთა მოთხოვნის შემთხვევაში, მედიაციის განხილვის შესაძლებლობა თანადროულად ეძლეოდეს ერთზე მეტ სასამართლო მედიატორს.

აუცილებელია საქართველოში ამოქმედდეს მედიაციის ეთიკის კოდექსი, რომელიც სავალდებულო თუ ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების შემთხვევაში განსაზღვრავს პროცესის მონაწილეთა ქცევის საბაზისო სტანდარტებს. საქართველოში მოქმედი მოცემულობა, რაც გულისხმობს ამ ტიპის კოდექსის არარსებობას, ერთმნიშვნელოვად არაა დამაკმაყოფილებლად უნდა შეფასდეს. ამასთან:

- აუცილებელია მკაფიოდ განისაზღვროს მედიაციის ეთიკის კოდექსის ადრესატების ვინაობა. უნდა დადგინდეს, რომ სტანდარტების დადგენა გულისხმობს როგორც მედიატორის, ასევე მხარეების, მათი

წარმომადგენლებისა და მედიაციის პროვაიდერი ორგანიზაციების ეთიკური ბოჭვის ფარგლების განსაზღვრას.

- პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ფუძემდებლური პრინციპების სახით უნდა გამოიყოს სამართლიანობა, მედიატორის კომპეტენცია, ნეიტრალურობა, თვითგამოხატვა, ხარისხი, კონფიდენციალურობა, მომსახურების რეკლამირება და ანაზღაურება.
- მედიაციის ეთიკის კოდექსისა და მითითებული რეგულაციების ამოქმედების შემთხვევაში, აუცილებელია განისაზღვროს ადრესატთა მხრიდან რეგულაციების გაუთვალისწინებლობის შედეგები. აღნიშნული მიდგომის არარსებობის შემთხვევაში, შესაძლებელია ეჭვქვეშ დადგეს რეგულაციის არსებობის შედეგიანობა.
- და რაც განსაკუთრებით აქტუალურია - მედიაციის ეთიკის კოდექსში განმტკიცებული საბაზისო პრინციპები უნდა გავრცელდეს სასამართლომც, სასამართლო მედიაციის წარმოების შემთხვევაში. მეტიც, მედიაციის პროცესში ეთიკური ბოჭვის სტანდარტების საკანონმდებლო დონეზე რეგლამენტაციის საჭიროებას მეტად თვალსაჩინოს ხდის და არსებული ხარვეზული რეგულირების მონესრიგების აუცილებლობას მით უფრო გამოკვეთს სწორედ მოსამართლისა და სასამართლო მედიატორის ქმედებების შესაბამისობის აუცილებლობა საერთაშორისოსამართლებრივ სივრცეში აღიარებულ მიდგომებთან, რამეთუ მათი თითოეული ქმედება, თითოეული საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში განსაზღვრავს როგორც სახელმწიფო რესურსებით ნაწარმოებ საქმეთა წარმატების ხარისხს, აგრეთვე აყალიბებს საზოგადოების ხედვას სრულიად ინსტიტუტის მიმართ.

სავალდებულო/სასამართლო და ნებაყოფლობით მედიაციასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის მონესრიგებისა და იმ გამონვევებთან გამკლავების შემთხვევაში, რაც აგრეთვე განხილულ იქნა წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული მოქალაქეთათვის დავის გადაწყვეტის კიდევ ერთი შესაძლო, მოდიფიცირებული ფორმის შეთავაზება, რაც შემდეგი კონცეფციით ჩამოყალიბდა: თუკი სასამართლო მედიაციის წარმოების პროცესში გამოვლინდება, რომ კონკრეტულ განსახილველ შემთხვევაში პროცესის ეფექტიანობას გაზრდიდა არა სასამართლო, არამედ ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოება რომელიმე პროვაიდერი ორგანიზაციის მიერ, დასაშვები უნდა იყოს საქმისმწარმოებელი მოსამართლის მიერ მითითებული დავის მხარეთა მიერ შერჩეულ, შესაბამისი სერვისის პროვაიდერ ორგანიზაციაში/მედიატორთან გადამისამართება, ნებაყოფლობითი მედიაციის წარმოების მიზნით. ბუნებრივია, ცალსახაა, რომ შემოთავაზებული რეგულაცია არ შეიძლება შეესაბამებოდეს ყველა შემთხვევას და მისი გამოყენება ეფექტიანად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, თუკი მხარეები მოლაპარაკების კონკრეტულ ეტაპზე ჩათვლიან, რომ სასამართლოს ფორმალური გარემო შესაძლებელია დამაბრკოლებელი აღმოჩნდეს შეთანხმების მიღწევის პროცესში. ამასთან, მითითებული ქმედების განხორციელების შესაძლებლობა უნდა განისაზღვროს თანადროულად მითითებული ორი პირობის არსებობისას, რომელთაგან ერთ-ერთის არარსებობაც კი გამორიცხავს მისთვის მიმართვის ალბათობას.

ამასთან, საქართველოში შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი აქტის - მედიაციის შესახებ კანონის მიღების შემთხვევაში, რომელიც განსაზღვრავს ინსტიტუტის მომწესრიგებელ ფუძემდებლურ საკითხებს, მიზანშეწონილად მიიჩნევა მათ შორის იმ მოთხოვნათა დადგენა ადვოკატთა მიმართ, რომელთაც

სავალდებულო ხასიათი უშუალოდ მედიაციის პროცესში წარმომადგენლობის შემთხვევაში მიენიჭებათ. ხაზგასასმელია, რომ წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში შემოთავაზებული რეკომენდაციის გათვალისწინება და რეგლამენტაცია საკანონდებლო დონეზე, რომლის შესაბამისად მოსამართლეს მიენიჭება სასამართლო მედიაციის პროცესის წარმართვის შესაძლებლობა, თავის მხრივ შეამცირებს წარმომადგენელთა მიერ მითითებული ვალდებულებების შეუსრულებლობასთან დაკავშირებულ რისკებს, რამეთუ მოსამართლის მონაწილეობა პროცესში ყოვეთვის ატარებს ავტორიტეტულ ხასიათს და ნებაყოფლობითი მედიაციისაგან განსხვავებით შესაძლებელია თავისთავად უზრუნველყოს პროცესის მონაწილეთა და მათ შორის ადვოკატის ეთიკური ქცევა.

ცალკე ანალიზს ექვემდებარება ის გარემოება, რომ გარდა მითითებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა, შესაბამისი პროგრამებისა და ნოვაციური მეთოდების სისტემური ერთობლიობისა, მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის აუცილებელ წინაპირობად მიიჩნევა მოქალაქეთა ცნობიერების ამაღლება, რათა თითოეულმა მათგანმა შეძლოს იმ შესაძლებლობების ეფექტიანი გამოყენება, რომელსაც მათ სახელმწიფო შესთავაზებს. აღნიშნულ პროცესში აგრეთვე რელევანტურად იქნა მიჩნეული მოსამართლეთა უფლებამოსილების გაფართოება, რომელიც შესაძლებელია მოიცავდეს სასამართლოთა ორგანიზებით და მოსამართლეთა აქტიური მონაწილეობით რიგი აქტივობების - მრგვალი მაგიდების, სემინარებისა და გასვლითი შეხვედრების ორგანიზებას. მითითებული რეკომენდაციების გათვალისწინების შემთხვევაში ხელი შეეწყობა მოქალაქეთა საუკეთესო ინტერესების განხორციელებას ნოვაციური შესაძლებლობების დანერგვისა და სამართლის მოდერნიზებული ინსტიტუტების კვლევის საფუძველზე.

წინამდინარე კვლევის შედეგები და განსაზღვრული საკანონმდებლო რეკომენდაციები შესაძლებელია გახდეს საქართველოს ნაციონალური კანონმდებლობის სრულყოფის წყარო. მათმა განხორციელებამ შესაძლებელია ხელი შეუწყოს მოქალაქეთა ინტერესებზე მორგებული სამართლის ინსტიტუტების დანერგვას, თანამედროვე სამართლებრივი სივრცისათვის დამახასიათებელი ღირებულებათა სისტემის ამსახველი საკანონმდებლო ბაზის ფორმირებას. ამასთან, რეკომენდირებული ინსტრუმენტების არსებობა სასამართლოს ხელში მხარეთა საუკეთესო ინტერესების განხორციელებისა და სამართლის უზოგადესი პრინციპის - სამართლიანობის მიღწევის მექანიზმად იქცევა, აღმოიფხვრება სამოქალაქო სამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის პროცესში არსებულ გამოწვევებთან და რისკებთან დაკავშირებული პრობლემატიკა.

გამოყენებული ლიტერატურა

ქართულ ენაზე:

- *გურიელი ა.*, ადვოკატის როლი სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის მოსამზადებელ ეტაპზე, *ჟურნალი სამართალი და მსოფლიო*, 2015, 170.
- *გურიელი ა.*, ეთიკური ბოჭვის ფარგლები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების სასამართლო მედიაციის პროცესში, *კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ჟურნალი მაცნე*, 2018.
- *გურიელი ა.*, მედიატორისადმი დადგენილი მოთხოვნები სამოქალაქოსამართლებრივი დავების მედიაციის პროცესში, *ჟურნალი სამართალი და მსოფლიო*, 2015.
- *გურიელი ა.*, მოსამართლის უფლებამოსილების ფარგლები სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის გამოყენებასთან მიმართებაში, *ჟურნალი სამართალი და მსოფლიო*, 2017.
- *დოლიძე ი.*, *საქართველოს ჩვეულებითი სჯული*, თბილისი, 1960.
- *კეკელია მ.*, *ქართული ჩვეულებითი სამართალი*, ტ. 4, მთავარი გამომცემლობა მეცნიერება, თბილისი, 1993.
- *ლობჟანიძე გ.*, *სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია*, თბილისი, 2017.
- *მერებაშვილი ი.*, *სასამართლოში საქმეთა განხილვისას მხარეთა შეჯიბრებითობისა და მოსამართლეთა აქტიურობის პრინციპების მოქმედება*, თბილისი, 2009.
- *მეტრეველი ვ.*, *ქართული სამართლის ისტორია*, თბილისი, 2009.
- *ონიანი ს.*, „ტერმინ „ბჭის“ მნიშვნელობისათვის ძველ ქართულ სამართალში“, *თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის ჟურნალი #2*, 2013.

- *ოსტმილერი., სვენსონი რ.,* დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, მერიდიანი, თბილისი, 2014.
- *სურგულაძე ი.,* საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის”, თბილისი, 1952.
- *ტყემალაძე ს.,* მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბილისი, 2016.
- *ჩიტაშვილი ნ.,* ბრალის მნიშვნელობა სახელმეკრულებო პასუხისმგებლობის განსაზღვრისათვის, სამართლის ჟურნალი #1, 2009.
- *ჩიტაშვილი ნ.,* მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, 2016.
- *ცერცვაძე გ.,* მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2011.
- *ნულაძე ა.,* სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016.
- *ჭანტურია ლ.,* სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი სახელმძღვანელო, თბილისი, 2011.

უცხო ენაზე:

- *Abramson H.,* Mediation Representaion, Second Edition, Oxford University Press, New York, 2011.

- *Abramson I.*, Mediation Representation Advocating as a Problem-solver in any Country or Culture, Second edition, Printed in the United States of America, 2010.
- *Alexander N.*, Global Trends in Mediation: Riding the Third Wave, Centrale für Mediation, Otto Schmidt Verlag DE, 2003.
- *Alexander N.*, Four Mediation Stories from Across the Globe, *RabelsZeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht* (the Rabel Journal), No. 4, 2010.
- *Alfini J.J., Press Sh. B., Stulberg J.B.*, Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd ed., LexisNexis, 2013.
- *Bannink F.*, Solution Focused Mediation, Trial Excellence, 2008.
- *Bartlett F., Mortensen R., Tranter K.*, Alternative Perspectives on Lawyers and Legal Ethics, Reimagining the Profession, Routledge Research in legal Ethics, London and New-York, 2011.
- *Beaumont B.*, U.S. Systems of Court-Based ADR, Including Rent-a-Judge, *James Cook University Law Review*, 1994.
- *Beer J., Packard C.*, The Mediator's Handbook, Printed in Canada, Forth edition, 2012.
- *Benzidi S.*, Med-Arb: How to Mitigate the Risk of Setting aside or Refusal of Recognition and Enforcement of a Med-Arb Award, *American Journal of Mediation*, 2017.
- *Bernard P., Garth B. (eds.), Kovach K.*, Enforcement of Ethics in Mediation in ABA Section of Dispute Resolution, *Dispute Resolution Ethics, A Comprehensive Guide*, 2002.
- *Berman L.*, 12 Ways to Make Mediator Work Hard, Published in *Advocate Magazine*, 2009.

- *Berman J.*, Mediation's Evolution in Social: Where it has been and where it is going, Published in Advocate Magazine, 2012.
- *Bethel T.*, Wrongful Discharge: Litigation or Arbitration, Journal of Dispute Resolution, 1993.
- *Blackshaw I.*, TMC Asser Instituut (La Haye), Sport, Mediation and Arbitration, T.M.C. Asser Press, Hague, 2009.
- *Boulle L., Colatrella M., Picchioni A.*. Mediation Skills and Techniques, San Francisco, 2008.
- *Carbone M.*, Mediation Strategies: A Lawyer's Guide To Successful negotiation, 2004.
- *Chantilis P.*, Mediation U.S.A, University of Memphis Law Review, 1996.
- *Choy Y.*, Court-Annexed Mediation Practice in Malaysia: What the Future Holds, University of Bologna Law Review, 2016, 273.
- *Claiborne Z.*, Three Things to Know About Mediation Licensing Disputes, 2013.
- *Clark B.*, Lawyers and mediation, United Kingdom, 2012.
- *Coltri L.*, Alternative Dispute Resolution a Conflict Diagnosis Approach, Second edition, University of Maryland, University College, 2010.
- *Comenaux A.*, Guide Implementing Divorce Mediation, In public Sector 21 Conciliation, CST, Rev. 1, 1983.
- *Cooley J.*, The Mediator's Handbook: Advanced practice Guide for Civil litigation, National institute for Trial Advocacy, 2006.
- *Dendorfer R., Lack J.*, The Interaction between Arbitration and Mediation: Vision v Reality, Dispute Resolution International journal, 2007.
- *De Palo G., D'Urso L., Trevor M., Branon b., Canessa R., Cawyer B., Florence R.*, "Rebooting" the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its

Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU, Directorate General for Internal Policies, European Parliament's Committee on Legal Affairs, Brussels, 2014.

- *Domenici K., Littlejohn S.*, Mediation Empowerment in Conflict Management, Printed in the United States of America, Second edition, 2001.
- *Douglas K.*, The role of lawyers in mediation: Insights from mediators at Victoria's civil and administrative tribunal, Monash university law review, 2014.
- *Eisele G.*, No to Mandatory Court-Annexed ADR From the Bench, Thomas law journal litigation, 1991.
- *Erickson S., Mcknight M.*, The Practitioner's Guide to Mediation A Client-Centered Approach, Printed in the United States of America, 2001.
- *Esplugues C., Louis M.*, New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, IusComparatum, Springer International Publishing Switzerland, 2015.
- *Fiss O.*, Against Settlement, The Yale Law Journal, Vol. 93, 1984.
- *Folberg G.*, Mediation The Roles of Advocate and Neutral, Second edition, Printed in the United States of America, 2011.
- *Folberg J., Rosenberg J., Barrett R.*, Use of ADR in California Courts: Findings & Proposals, University of San Francisco Law Review, Vol 26, 1992.
- *Fritz J.*, Moving toward a just peace, Ohio, 2014.
- *Furlan F., Blumstein E., Hofstein N.*, Ethical Guidelines for Attorney-Mediators: Are Attorneys Bound by Ethical Codes for Lawyers When Acting as Mediators?, 14 J. Am. Acad. Matrimonial Law, 1997.
- *Gitchell L., Plattner A.*, Mediation: A Viable Alternative to Litigation for Medical Malpractice Cases, DePaul Journal of Health Care Law, 1999.

- *Glick T.*, Creative Mediation, North Charleston, 2012.
- *Goldberg S., Green E., Sander F.*, Litigation, Arbitration or Mediation: A Dialogue, ABA Journal, 1989.
- *Gren N.*, The principles of mediation, Journal of Eastern European Law issue 24, 2016.
- *Glen N.*, The principles of mediation, Journal of Eastern European Law, 2016.
- *Greenwood M.*, How to Mediate Like a Pro 42 Rules for mediating Disputes, Printed in the United States of America, 2008.
- *Gold N.*, Prospects, Problem and Potential: An Assessment of Trends and Issues regarding Mediation in Canada, Journal of Arbitration Studies, 1997.
- *Goldsmith J., Ingen-Housz A., Pointon G.*, ADR in Business: Practice and Issues Across Countries and Cultures, Vol. II, Kluwer Law International, 2011.
- *Golann D.*, Mediating Legal Disputes effective strategies for Neutrals and Advocates, Printed in the United States of America, 2009.
- *Goyder B.*, Mediation and the law, University of Durham, Student Law Journal, 1992.
- *Hames S.*, Negotiation, Closing Deals, Settling Disputes, and Making Team Decisions, Printed in the United States of America, 2012.
- *Hanks M.*, Perspectives on Mandatory Mediation Forum: Appropriate Dispute Resolution, University of New South Wales Law Journal, 2012.
- *Hebert C.*, Introduction - The Impact of Mediation: 25 Years After the Pound Conference, Ohio State Journal of Dispute Resolution, Vol. 17, 2001-2002.
- *Hill N.*, Qualification Requirements of Mediator, Journal of Dispute Resolution, 1998.
- *Hoffman D.*, Paradoxes of mediation, Part 2 of 2, Dispute Resolution Magazine , Issue 2, 2003.

- *Hopt K., Steffek F.*, Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- *Hughes P.*, Mandatory Mediation: Opportunity or Subversion, Windsor Yearbook of Access to Justice, 2001.
- *Jacqueline N.*, Mediation Exceptionality Symposium - Against Settlement: Twenty-Five Years Later, Fordham Law Review 2009.
- *Jernigan M., Lord R.*, The Mediator's Role in the Family Business, American Journal of mediation, Vol. 2, 2008.
- *Johnson E.*, The Pound Conference Remembered, Dispute Resolution Magazine, 2012, 6.
- *Jun G.*, Mediation, Arbitration and Litigation: Dispute Resolution in the People's Republic of China, UCLA Pacific Basin Law Journal, 1996.
- *Kallipetis M.*, Mediation ethics in Europe, Dovenschmidt Quarterly law journal, Issue 2, 2014.
- *Kendal D.*, Pre-Litigation Compulsory Mediation: A Concept Worth Negotiation, University of La Verne Law Review, 2010.
- *Kestner B.*, (Ed.) Education and Mediation: Exploring the Alternatives, American Bar Association, 1988.
- *Koumpli V.*, Some considerations on the position of vulnerable parties in mediation, Collection of Papers, Faculty of Law, Nis 70 Collection Paper, 2015.
- *Kalish M.*, Mediation - Free of Charge Pro Bono In Action, Business Law Today, 2005, 63.
- *Kotler P., Keller L.*, Marketing management, Pearson prentice hall, 12 th ed., Jersey, 2006.
- *Kovach K.*, lawyer ethics in mediation: Time for a requirement of good faith, Dispute resolution magazine, 1997.

- *Kovach K.*, Mediation, “Thomson West”, 2003.
- *Kovach K.*, Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004.
- *Kuhn S.*, Mandatory Mediation: California Civil Code Section 4607 Comment, Emory Law Journal, 1984.
- *Landerkin, H., Pirie, A.*, What's the Issue: Judicial Dispute Resolution in Canada, Law in Context: A Socio-Legal Journal, 2004.
- *Leviton C., Greenstone L.*, Elements of Mediation, Printed in the United States of America, 2004.
- *Luecke R.*, Harvard Business Essentials Your Mentor and Guide to Doing Business Effectively Negotiation, Printed in the United States of America, 2003.
- *Martinez J., Purcell S., Shaked-Gvili H., Mehta M.*, Dispute System Design: a Comparative Study of India, Israel and California, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol.14, Issue 3, 2013.
- *Mehta A.*, resolving environmental disputes in hush-hush world of mediation: A guideline of confidentiality, Georgetown Journal of legal ethics, Vol. 10 No 3, spring 1997.
- Merriam Webster’s Collegial Dictionary 398 (10th ed., 1993),
- *Melnick J.*, Lost Opportunities in Mediation, Westlaw Journal securities litigation and regulation, Vol. 13, Issue 4, 2013.
- *Mildon, M.*, Cooling Conflict in the Cool Classroom, LawNow Journal, 2002.
- *Moore C.*, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflicts, San Francisco, 2003.
- *Miller S.*, Judicial Mediation: Two Judge's Philosophies, Litigation 38 Litig, 2012.

- *Moffi M.*, The Four Ways to Assure Mediator Quality, 2008.
- *Murray O.*, The mediation handbook effective strategies for litigators, revised edition, 2010.
- *Munroe C.*, Court-Based Mediation in Family Law Disputes: An Effectiveness Rating and Recommendations for Change, Probate Law Journal, Issues 2-3, 1996.
- *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A guiding Principle for Truly Educating Decision-making, Notre Dame Law Rev., Vol. 74, 1999.
- *Palo D., Trevor B.*, EU mediation law and practice, Great Britain, Oxford university press, 2012.
- *Palo D., Rundle O.*, Mediation for lawyers , Australia, CCH Australia limited, 2010.
- *Pepper R.*, Mandatory Mediation: Ontario's Unfortunate Experiment in Court-Annexed ADR, Advocates' Quarterly, 1998.
- *Park N.*, Court-Annexed Mediation in Korea, Asia Pacific Law Review, 2009.
- *Pel M.*, Referral to Mediation a Practical Guide for an Effective Mediation Proposal, The Hague, 2008.
- *Perelshteyn S.*, Mediator or Judge: California's Mandatory Mediation Statute in Child Custody Disputes, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, 2017.
- *Reg S.*, Court-Based Alternatives, Resource News, Issue 2,1987.
- *Richler J.*, Court-based mediation in Canada, Judges' Journal , Issue 3, 2011.
- *Riskin L.*. Alternatives to the High Cost of litigation, Center for Public Resources, Vol. 12, issue 9, 1994.
- *Riskin L., Westbrook E., Guthrie C., Reuben C., Robbenolt K., Welsh A.*, Dispute Resolution And Lawyers, Printed in the United States of America, Fourth edition, 2009.

- *Roberts M.*, Mediation in Family Disputes, Ashgate Publishing Ltd., Burlington, 2014.
- *Rogers N., McEwen C.*, Mediation: Law, Policy, Practice, The Lawyers Co-operative Publishing Company, Rochester, 1989.
- *Robinzon M.*, Mediator certification: realizing its potentials and coping with its limitations; American Journal of mediation Vol. 2, 2007.
- *Rosenberg P.*, keeping the lid on confidentiality: mediation privilege and conflict of laws, ohio state journal on dispute resolution. Vol. 10, No. 1, 1994.
- *Rosenberg J. D.*, In defence of mediation, Arizona Law Review , Issue 3, 1991.
- *Sourdin T.*, Five Reasons Why Judges Should Conduct Settlement Conferences Monash University Law Review, Issue 1, 2011.
- *Stepp J.*, How does the mediation process work? 2003.
- *Shapira O.*, Conceptions and perceptions of fairness in mediation, mediation, South Texas Law Review, Issue 2, 2012.
- *Smith A., Smock D.*, Managing a mediation Process, Printed in the united states of America, 2008.
- *Rovine A.*, Contemporary Issues in International Arbitration and Mediation, The Fordham Papers, 2015.
- *Schulz J.*, mediator Liability in Canada: An Examination of Emerging American and Canadian Jurisprudence, Ottawa Law Review, 2001.
- *Sherill J.*, Ethics for lawyers representing clients in mediation, Americal journal for mediation, 2012.
- *Smith S., Martinez J.*, An Analytical Framework for Dispute System Design, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 14, 2009.
- *Spencer D., Brogan M.*, Mediation Law and Practice, Cambridge University Press, New York, 2006.

- *Thorpe W.*, Final Report of the ABA Section of Dispute Resolution Task Force on Improving Mediation Quality, American Journal of Mediation, Vol.2, 2008.
- *Ury W.*, Getting Past No, Negotiating your Way from Confrontation to Cooperation, Printed in the United States of America, 1991.
- *Vieira L.*, Designing a Court-Annexed Mediation Program for Civil Cases in Brazil: Challenges and Opportunities, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, 2015.
- *Waldman E.*, Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011.
- *Ware S.*, Principles of alternative dispute resolution, Second edition, Printed in the United States of America, 2003.
- *Ward E.*, Mandatory Court-Annexed Alternative Dispute Resolution in the United States Federal Courts: Panacea or Pandemic Symposium: Transatlantic Perspectives on Alternative Dispute Resolution, St. John's Law Review, 2007.
- *Welsch N.*, Perceptions of fairness in negotiation, Marquette Law Review, Issue 5, 2004.
- *Weil R.*, Mediation in a Litigation Culture: The Surprising Growth of Mediation in New York, 2011.
- *Wilson B.*, Mediation Ethics: An Exploration of Four Seminal Texts, 12 Cardozo journal Conflict Resolution, 2010-2011.
- *Winkle V, John R.*, Mediation: An Analysis of Indiana's Court-Annexed Mediation Rule, Indiana Law Review, Issue 4 , 1992.
- *Wolski B.*, On mediation, legal representatives and advocates, UNSW Law journal, 2015.

- *Young M.*, Rejoice! Rejoice! Rejoice, Give Thanks and Sing: ABA, ACR and AAA Adopt Revised Model Standards of Conduct for Mediators, *Appalachian Journal of Law*, Vol. 5, 2006.
- *Zalar A.*, Managing Judicial Change Through Mediation – Part 1, *ADR Bulletin*, Vol. 6, No. 8, 2004.

საკანონმდებლო აქტები

- საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი.
- The ABA Model Rules of Professional Conduct, 1983.
- A Draft of Principles of ADR Provider Organizations, CRP-Georgetown Commission on Ethics and Standards in ADR, 2002.
- Alberta regulation Mediation rules of the provincial court – civil division, 271/1997.
- CEDR Solve Code of Conduct for Neutrals, 2008.
- Civil Justice Reform Act, 1990.
- Civil Mediation Council – Draft Code of Good Practice for Mediators, 2009.
- Commercial Mediation Act of Nova scotia, 2005.
- Directive 2008/52/EC of the European parliament and of the council of 21 May 2008, on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, 2008.

- European Code of Conduct for Mediators, 2004 .
- Law Society (England and Wales) Code of Practice For Civil/Commercial Mediation, 2009.
- Law Society (England and Wales) Code of Practice For Family Mediation, 2009.
- National Standards for Court-Connected Mediation Programs, Center for Dispute Settlement and Institute of Judicial Administration, 1992.
- Ontario Civil Procedure Code, 1990.
- The Queen's Bench Act of Saskatchewan, 1998.
- UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002.
- UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018.
- Uniform Mediation Act, 2001.
- US Presidential (Executive) Order # 12988, 1996.

სასამართლო გადანყვეტილებები

- საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადანყვეტილება საქმეზე #2ბ/4963-14. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადანყვეტილება საქმეზე # 2ბ/5422-15.

- საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე # ას-433-675-08.
- “კალიფორნიის ვუდსაიდი ჰოუმსი რივერსაღის (პირველი ინსტანციის) უმაღლესი სასამართლოს წინააღმდეგ“, Woodside Homes of California v. The Superior Court of Riverside, 107 Cal. APP. 4th Dist., 2003.
- „ეშინგდეინი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ“, Ashingdane vs. The United Kingdom, Judgment of the European Court of Human Rights, Application No. 8225/78, 1985, para., 57.

ინტერნეტ რესურსები :

parliament.ge

matsne.gov.ge

eur-lex.europa.eu

strathmore.edu

ec.europa.eu

Uncitral.org

Mediate.com

Americanbar.org

Ontario.ca

dailyjournal.com

law.com

strathmore.edu

Ontario.ca

Ibanet.org

Alabamaadr.org